

गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण, तनहुँ

(Rural Municipality/Municipality's Profile of
Tanahun)

प्रकाशक

तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की

२०७५

प्रकाशक : तथ्यांक कार्यालय, पोखरा, कास्की

फोन नं. ०६१-४६५३१३

फ्याक्स नं. ०६१-४६५३१३

Email: sokaski313@gamil.com

Web site: www.cbs.gov.np

प्रकाशन वर्ष : २०७५ आषाढ

सर्वाधिकार : तथ्यांक कार्यालय, कास्की, पोखरा

मुद्रक :

न्यू सृजना ध्यापाखाना

पोखरा लेखनाथ-८, जाल्पारोड

फोन नं.: ०६१-५२३३२५

नेपाल सरकार
राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय
केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग
केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग
२०१५

फोन नं. : ९७७-१-४२४५९४६
९७७-१-४२४५९४७
९७७-१-४२४५९४८
९७७-१-४२२९४०६
फ्याक्स : ९७७-१-४२२७७२०

प.सं.: २०७४/७५

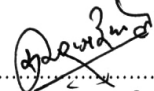
रामशाह पथ
थापाथली, काठमाण्डौ

च.नं.:

मन्तव्य

स्थानीय नीति निर्माता, योजनाकार, अनुसन्धानकर्ता, अध्येता र सञ्चारकर्मीहरूका लागि खण्डीकृत तथ्याङ्कको माग दिनानुदिन बढ्दै गईरहेको अनुभव हामीले गरेका छौं। खण्डीकृत तथ्याङ्कको यस्तो मागलाई राष्ट्रिय जनगणना, कृषिगणना र नमुना सर्वेक्षणमा आधारित विभिन्न सर्वेक्षणहरूले मात्र परिपूर्ति गर्न नसक्ने सन्दर्भमा गणना तथा सर्वेक्षणहरूबाट प्राप्त स्थानीय तहका तथ्याङ्क र स्थानीयस्तरका विभिन्न निकायहरूमा व्यवस्थापन गरिएका अभिलेखहरूमा छरिएर रहेका उपयोगी आँकडाहरूलाई तथ्याङ्क कार्यालयहरूले विगतका वर्षहरूमा पनि जिल्ला तहका वस्तुगत विवरणहरू तयार गरेका र तिनको अधिकतम माग तथा प्रयोग भएको अनुभव हामीले गरेका छौं। यसै सन्दर्भमा, देशको परिवर्तित स्थानीय तह अनुसारको तथ्याङ्क एकत्रित गरी आम प्रयोगकर्ताहरूको उपयोगको लागि उपलब्ध गराउने प्रयासस्वरूप केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग अन्तर्गतका तथ्याङ्क कार्यालयहरूले चालू आर्थिक वर्षमा गाउँपालिका/नगरपालिका प्रोफाइल तयार गरेका हुन्। यसको तयारीबाट स्थानीय तहको तथ्याङ्क भण्डार समृद्ध हुनुका साथै प्रयोगकर्ताहरूको माग निकै हदसम्म सम्बोधन भई योजनाविद्, अनुसन्धानकर्ता, विद्यार्थी, तथा सरोकारवाला हरूको निम्ति निकै सहयोगी हुने विश्वास मैले लिएको छु।

स्थानीय तहहरूका वडास्तरसम्मका तथ्याङ्कहरू संग्रहित यस्तो महत्वपूर्ण गाउँपालिका/नगरपालिका प्रोफाइल तयार गरी प्रकाशनमा ल्याउन लागेकोमा म यस कार्यको प्रशंसा गर्दछु र यसको तयारीमा संलग्न सम्पूर्ण कर्मचारी वर्गमा धन्यवाद दिन चाहन्छु। आगामी वर्षमा तथ्याङ्क कार्यालयहरूले यस प्रकाशनको अद्यावधिक नवीन संस्करणलाई पनि प्राथमिकता दिनेछन् भन्ने विश्वास मैले लिएको छु।

सुमनराज अर्याल
(महानिर्देशक)

दुई शब्द

तथ्याङ्क कार्यालय कास्कीले आ.व. २०६२/६३ र २०७१/०७२ मा जिल्लाको समष्टिगत तथ्याङ्कहरू समेटेर **तनहुँ : जिल्ला वस्तुगत विवरण (District Profile of Tanahun)** तयार गरी प्रकाशन गरेको थियो । संघीय नेपालको कार्यान्वयनसँगै खण्डित तथ्याङ्कको महत्व र माग बढ्दै गएको पाइन्छ । जिल्लाको माग र आवश्यकता विचार गरी विभिन्न क्षेत्रमा छरिएर रहेका नवीन तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू समावेश गरी वस्तुगत विवरण अद्यावधिकको रूपमा गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण प्रकाशन गरिएको छ ।

योजनावद्ध विकासको मेरूदण्डको रूपमा सत्य तथ्य तथ्याङ्कलाई मुख्य आधारस्तम्भ मानिन्छ । स्थानीय सरकारको रूपमा स्थापित गाउँपालिका र नगरपालिकाले बनाउने नीति, योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमाका लागि सम्बन्धित तहमा विषयगत तथा क्षेत्रगत खण्डित सूचना तथा तथ्याङ्कको अभावले यथार्थपरक, वस्तुनिष्ठ र ठोस प्रमाणमा आधारित योजना निर्माणमा कठिनाई हुने गर्दछ । विकास निर्माण, सेवाप्रवाह र नियमित सूचनाको गतिविधिमा तथ्याङ्क प्रणाली रक्तसंचारकै रूपमा रहेको हुँदा सबै क्षेत्रसँग यसको गहिरो सम्बन्ध जोडिएको हुन्छ । सूचना प्रविधिले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको आजको युगमा समाजका कुनै पनि क्षेत्र सूचना तथा तथ्यांकसँग अछुतो छैनन् । साथै ती हरेक क्षेत्रमा सूचना तथा तथ्यांकको महत्वसँगै त्यसको आवश्यकता पनि दिनप्रतिदिन बढ्दै गइरहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा तथ्याङ्कीय सूचनाहरू आधुनिक सञ्चारका माध्यमद्वारा सरोकारवाला सामु प्रचार प्रसार हुने र सबै सरोकारवालाहरूले यसलाई प्रयोगमा ल्याउने हुनाले यस क्षेत्रमा कार्य गर्ने कार्यालय र संघसंस्थाहरूले सत्य तथ्य तथ्याङ्क र विश्वासिलो सूचना उत्पादनमा विशेष ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने हुन्छ । यस वस्तुनिष्ठ तथ्यलाई आत्मसात गरी हाल उपलब्ध भएका सूचना तथा तथ्यांकहरूलाई एकिकृत गरी सबै तह र तप्काका प्रयोगकर्ताहरूलाई तथ्याङ्क जानकारी गराउने उद्देश्यले **गाउँपालिका/नगरपालिका वस्तुगत विवरण, तनहुँ, २०७५** तयार गरिएको छ ।

यस कार्यलाई निरन्तरता दिन केन्द्रीय तथ्यांक विभागका महा-निर्देशक श्री सुमनराज अर्याल ज्यू, उप-महानिर्देशक त्रयः श्री नेविनलाल श्रेष्ठ, श्री हेमराज रेग्मी र श्री डिल्लीराज जोशी ज्यूहरू र समन्वय तथा स्तर निर्धारण शाखाका निर्देशक श्री धर्मरत्न बज्राचार्य ज्यू र त्यस शाखाका अधिकृतहरू लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरूले दिनुभएको दिशानिर्देश, हौसला तथा उत्प्रेरणा प्रति आभारी छु । तनहुँ जिल्लाका विभिन्न कार्यालय तथा संघसंस्थाका प्रमुख तथा तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण महानुभावहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ र वहाँहरू प्रति कृतज्ञ छु । त्यसैगरी यस कार्यालयमा कार्यरत रहनु भएका कर्मचारीहरूमा लेखापाल श्री लक्ष्मण अधिकारी, खरिदार त्रयः श्री गोविन्दराज पौडेल, श्री शिवराज बराल र सुश्री सावित्रा पौडेल, गणक श्री सरिता शर्मा र कार्यालय सहयोगी द्वय श्री कृष्ण प्रसाद चालीसे एंव श्री गोविन्द प्रसाद जैसीले जिल्लामा छरिएर रहेका तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको दूलो प्रयत्नका साथ संकलन गर्नु भएको र आ-आफ्ना फाँटहरूका महत्वपूर्ण तथ्याङ्क र राय सुझावहरू उपलब्ध गराई यो प्रकाशन पूर्ण बनाउन सक्दो प्रयत्न गर्नु भएकोले उहाँहरू प्रति विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा, यो वस्तुगत विवरण जिल्लाको एक महत्वपूर्ण सूचनाको श्रोतको रूपमा उपयोगी हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु । यसलाई समय सापक्ष गराउदै लैजान सबै पक्षको सकारात्मक सल्लाह एवं सुझाव प्राप्त भए आगामी प्रकाशनहरूमा परिस्कृत गर्दै निरन्तरता दिन सकिनेमा निवेदन गर्दछु ।

जगुलाल वस्याल
निर्देशक
तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की

मिति: २०७५ आषाढ

विषयसूची

क्र.सं.	विवरण	पेज नं.
वस्तुगत विवरण परिचय		
१.	पृष्ठभूमि	१
२.	वस्तुगत विवरण तयारीको औचित्य	२
३.	उद्देश्य	२
४.	तयारी विधि तथा तथ्यांकको श्रोत	२
५.	तयारी सीमा	३
६.	वस्तुगत विवरण प्रयोगकर्ता	३
भाग : १		
खण्ड १: जिल्ला परिचय		
१.१	परिचय	४
१.२	जिल्लाको प्रशासनिक तथा राजनैतिक रूपरेखा	५
१.३	जलवायु तथा हावापानी	५
१.४	प्रमुख प्राकृतिक सम्पदा	८
१.५	प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरू	९
१.६	जमिनको भू-उपयोग र जग्गाको प्रकार	९
खण्ड २ : सामाजिक पूर्वाधार विकास		
२.१	जनसंख्या	१२
२.२	शैक्षिक अवस्था	२२
खण्ड ३ : भौतिक पूर्वाधार विकास		
३.१	बस्ती विकासको स्वरूप र आवास सुविधा	३०
३.२	यातायात सुविधा	३३
३.४	खानेपानी तथा सौचालय सुविधा	३५
३.५	विद्युत तथा इन्धन	३५
३.६	सूचना तथा सञ्चार	३६
खण्ड ४ : आर्थिक पूर्वाधार विकास		
४.१	श्रमशक्ति र रोजगार	३९
४.२	कृषि	४१
४.३	व्यापार तथा बाणिज्य	५०

४.४	उद्योग	५०
४.५	सहकारी	५३
४.६	बैङ्किक सेवा	५३
खण्ड ५ : वन तथा भू-संरक्षण		
५.१	वन	५४
५.२	भू-संरक्षण	५५
खण्ड ६ : शान्ति सुरक्षा, प्रकोप र न्याय तथा कानून		
६.१	शान्ति सुरक्षा	५७
६.२	जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट सम्पादित कार्य सम्बन्धि विवरण	५७
६.३	प्रकोप व्यवस्थापन	५८
६.३	न्याय तथा कानून	५९
खण्ड ७ : राजनीतिक दल र मतदाता		
७.१	राजनीतिक दल	६१
७.२	मतदाता	६१
खण्ड ८ : विकास र समृद्धि		
८.१	मानव विकास	६३
८.२	समृद्धि	६४
भाग : २		
२.१:	आँबुखैरेनी गाउँपालिका	६८
२.१.१	सक्षिप्त परिचय	६८
२.२:	बन्दीपुर गाउँपालिका	७७
२.२.१	सक्षिप्त परिचय	७७
२.३	भानु नगरपालिका	८६
२.३.१	सक्षिप्त परिचय	८६
२.४	मिमाद नगरपालिका	९७
२.४.१	सक्षिप्त परिचय	९७
२.५	त्यास नगरपालिका	१०६
२.५.१	सक्षिप्त परिचय	१०६
२.६	देवघाट गाउँपालिका	११७
२.६.१	सक्षिप्त परिचय	११७

१.७	घिरिङ्ग गाउँपालिका	१२५
२.७.१	सक्षिप्त परिचय	१२५
१.८	म्याग्दे गाउँपालिका	१३३
२.८.१	सक्षिप्त परिचय	१३३
१.९	ऋषिङ्ग गाउँपालिका	१४१
२.९.१	सक्षिप्त परिचय	१४१
अनुसुचि १ : अवधारणा र परिभाषा		१६०
सन्दर्भ सामाग्रीहरू		१६३

वस्तुगत विवरण परिचय

१. पृष्ठभूमि

स्थानीय तहको योजना निर्माण गर्नको लागि विभिन्न तत्वहरूमध्ये वस्तुस्थितिको यथार्थ तथ्यहरूको जानकारी हुनु पहिलो र आधारभूत कुरा हो। स्थानीय तहको योजना तर्जुमाको लागि आफ्नो क्षेत्रको सामाजिक, आर्थिक, भौतिक आदि विविध पक्षको तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ। व्यवस्थित योजना बिना विकासको प्रतिफल जनताको तहसम्म पुग्न सक्दैन। व्यवस्थित योजना तर्जुमाको लागि सूचनाको महत्व सर्वाधिक हुन्छ। जसका लागि स्थानीय तह वस्तुगत विवरण महत्वपूर्ण दस्तावेज हो।

कुनै पनि स्थानीय तहको विकास निर्माण तथा योजना तर्जुमाका लागि वास्तविक तथ्याङ्कको जरूरी पर्दछ। यथार्थ विवरणको अभावमा वास्तविक समस्याको पहिचान हुन सक्दैन। श्रोत तथा साधनको उचित वितरण तथा प्रयोग हुन सक्दैन। विकास निर्माणले गति लिन सक्दैन, जसको प्रत्यक्ष असर त्यहाँका जनताको आर्थिक, सामाजिक विकासमा पर्न जान्छ। आजको एक्काइसौं शताब्दीको युग सूचनमा प्रविधिको युग हो। जसबाट विश्व नै एक सानो गोलार्धमा सीमित भएको पाईन्छ। विश्वको हरेक व्यक्ति, स्थानबाट सूचना प्रणाली मार्फत क्षणभर मै आपसि संवाद जानकारी तथा सूचना पाउन सकिने अवस्था रहेकोछ।

यसै सन्दर्भमा तथ्याङ्क ऐन २०१५ र नियम २०४१ मा व्यवस्था भए बमोजिम तथ्याङ्क कार्यालय, कास्कीले विकास निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउनको लागि जिल्लामा छरिएर रहेका तथ्याङ्कहरू संकलन गरी नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्दै जिल्लाको वस्तुस्थिति भल्किने गरी जिल्ला वस्तुगत विवरण तयार गर्नु पर्ने ब्यवस्था रहेको छ। त्यसै अनुरूप तथ्याङ्क कार्यालय कास्कीले विगतमा पनि “तनहुँ : वस्तुगत विवरण २०६३ र २०७२ प्रकाशन गरेको थियो। ऐन तथा नियममा भएको ब्यवस्थाले जिल्लाको चौतर्फी विकासको लागि जिल्लाको वस्तुस्थिति चित्रण हुने गरी जिल्ला वस्तुगत विवरणलाई अद्यावधिक गर्दै लैजानु पर्ने खाँचो रहेको सन्दर्भमा “गाउँपालिका/नगरपालिका वस्तुगत विवरण, तनहुँ, २०७५” तयार गरिएको हो।

आजको एक्काइसौं शताब्दीको युगमा वैज्ञानिक योजना पद्धतिको नयाँ सोच नै भरपर्दो आधार तथ्याङ्क हो। जिल्ला वस्तुगत विवरण तयारीमा जति व्यापक तथा भरपर्दो तथ्याङ्क तथा सूचनामा आधारित हुन सक्यो त्यति नै बढी वस्तुपरक र बैज्ञानिक हुन जान्छ। यस बस्तुनिष्ठ तथ्यलाई महशुस गरी जिल्ला स्थित विषयगत कार्यालयहरू र सरोकारवाला सवैलाई योजना तर्जुमा, विकास निर्माणको कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई सहयोगी भुमिकाको रूपमा अगाडि बढाउने क्रममा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग अर्न्तगत स्थापना भएको तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की मार्फत जिल्लामा रेकर्ड भएका तथ्याङ्कहरू संकलन गरी ब्यवस्थित गर्ने कार्य अगाडि बढाइएको छ। यस पुस्तकमा समावेश गरिएका तथ्याङ्क तथा सूचनाबाट स्थानीय स्तरमा आवधिक योजना तयारी र विकासमा चासो राख्ने जो कोहीलाई विकासका नविनतम सम्भावनाहरूको खोज, अध्ययन, अनुसन्धान एवं विश्लेषणको लागि सहयोग पुग्ने छ। यस वस्तुगत विवरणले राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार गर्ने राष्ट्रिय योजनाको नीति र कार्यक्रमलाई समेट्दै प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा रहेका मौजुदा श्रोत र साधनहरूलाई परिचालन गर्दै लैजान योजना तर्जुमा गर्ने प्रकृत्यासगै विकास योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियामा तथ्याङ्क र सूचनाका माध्यमद्वारा विकासको गतिमा आधारभुत प्रणालीगत जग बसाल्ने काममा सहयोग पुऱ्याउने छ।

२ . वस्तुगत विवरण तयारीको औचित्य

- स्थानीय तहको समग्र स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन एवं काम कारवाहीमा कार्यकुशलता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न ।
- नेपाल सरकार एवम् विकास साभेदारबाट स्थानीय तहलाई प्राप्त हुने सबै प्रकारका अनुदान न्यायचित रूपमा वितरण गर्न ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय, राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने रकम लगायत स्थानीय तहको कोषमा प्राप्त हुने सबै प्रकारका स्रोत साधनको समुचित रूपमा वितरण गर्न ।
- Evidence Based Policy निर्माण गर्न ।
- स्थानीय तह भित्र रहेका स्थानीय स्रोत साधनलाई एकीकृत र समन्वित गरी गरिब, महिला, बालबालिका तथा सामाजिक, आर्थिक दृष्टिकोणबाट पिछडिएका वर्ग र समुदाय एवम् क्षेत्रको समेत पहुँच र स्वामित्व रहने गरी सन्तुलित तवरबाट स्थानीय सेवा प्रवाह गर्न ।
- विकास निर्माण कार्य र शासन प्रक्रिया जनमुखी, जवाफदेही, मितव्ययीता, पारदर्शी, उत्तरदायी, समावेशी, समतामूलक, सहभागितामूलक, दीगो र गुणस्तरयुक्त गराउदै लैजान ।
- स्थानीय तहबाट नै गरिबी न्यूनीकरण र दीगो विकासको अवधारणालाई संस्थागत गर्नमा सहयोग पुऱ्याउन ।

३. उद्देश्य

यस वस्तुगत विवरणले जिल्ला र स्थानीय तहहरूको स्थितिको बोध मात्र नगरी भविष्यमा तय गरिने जुनसुकै तहको योजना तथा कार्यक्रमको निर्माणसंग कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणाली जस्ता कुराको पनि लेखाजोखा गर्न सक्नेछ । यस गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणका निम्न उद्देश्यहरू रहेका छन् ।

१. स्थानीय तहहरूको संक्षिप्त चिनारी गराई विद्यमान अवस्थाहरूको तथ्य चित्रण गर्ने ।
२. स्थानीय तह भित्रको स्रोत, साधनहरूको समष्टिगत विवरण प्रस्तुत गर्ने ।
३. दिर्घकालिन योजना तथा नीति निर्माण गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
४. जिल्ला स्थित सबै सरोकारवालाहरूलाई तथ्यांकीय सूचना दिई तथ्यांकीय ज्ञान बृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
५. स्थानीय तहहरूको बारेमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, संघ/संस्था एवं जिल्लाको विकासमा जिज्ञासा राख्ने जो कोही व्यक्तिहरूलाई महत्वपूर्ण क्षेत्र, सम्भावना र समस्याहरूको बारेमा अवगत गराउने उपयोगी सामाग्रीको रूपमा प्रस्तुत गर्ने ।
६. जिल्लामा छरिएर रहेका तथ्यांकहरूलाई एउटै पुस्तक मार्फत उपलब्ध गराउने ।

४ . तयारी विधि तथा तथ्यांकको स्रोत

गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणको तयारी विधि तथा तथ्यांकका स्रोत निम्नानुसार रहेका छन् ।

- विषयगत कार्यालय तथा विभिन्न सरकारी एवं गैर सरकारी संघ संस्थाहरूबाट तथ्यांक संकलन गरी ती विवरणहरूलाई सम्बन्धित खण्डहरूमा विश्लेषण सहित समावेश गरिएको छ
- तथ्यांक कार्यालय कास्कीमा रहेका विभिन्न तथ्याङ्क, अभिलेख, प्रकाशन एवं प्रतिवेदनहरूको तथ्याङ्क समावेश गरिएको छ
- राष्ट्रिय जनगणना, कृषिगणना, ओद्यौगिक गणना, नेपाल लघुवित्त अनुमान तथा केन्द्रीय तथ्यांक विभागबाट सञ्चालित सर्वेक्षण एवं अध्ययनबाट प्राप्त तथ्यांकहरू सम्बन्धित खण्डमा विश्लेषण सहित समावेश गरिएको छ

- अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूको आधिकारिक वेभ साइटमा राखिएका जिल्लाका महत्वपूर्ण तथ्यांकको अध्ययन गरी आवश्यकता अनुसार समावेश गरिएको छ
- सम्बन्धित निकाय र जानिफकार व्यक्तिहरूसंग समय-समयमा तथ्याङ्कको वास्तविकताको सन्दर्भका बारेमा छलफल गरी उपयुक्त तथ्याङ्क तथा विवरण समावेश गरिएको छ
- जिल्ला स्थित विभिन्न स्थानीय तह र कार्यालयबाट प्रकाशित प्रगति प्रतिवेदन र अन्य प्राप्त प्रकाशन एवं प्रतिवेदनहरूको लेखन ढाँचालाई पनि आधार लिई यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

५. तयारी सीमा

गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीमा प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कहरूको श्रोत र आधार वर्ष खुलाउने प्रयत्न गरिएको छ । तनहुँ जिल्लाका विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालय र संघ संस्थाहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क, जिल्लामा प्रकाशित पुस्तकहरूको पछिल्ला विवरण, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका प्रकाशनबाट प्राप्त तथ्याङ्क आदिको तथ्याङ्कीय आधारको सीमामा रही यो वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । तयार गर्ने क्रममा विभिन्न तहमा छरिएका श्रोत र विभिन्न कार्यालय तथा संघ संस्थाहरूबाट तथ्याङ्क संकलन गर्नु परेकोले श्रोत पिच्छे तथ्याङ्कहरू बाभूने स्थिति समेत रहेको र अन्य कतिपय ब्यवहारिक कठिनाईहरूले केहि महत्वपूर्ण तथ्याङ्कहरू अभै पूर्ण रूपमा समावेश गर्न सकिएको छैन । साथै समावेश भएका सबै तथ्यांकहरू द्वितीय श्रोतका तथ्यांक हुनु, प्राविधिक सिमा, समय सिमा तथा लागत सिमा आदिका कारण प्राथमिक तथ्यांक समावेश गर्न सकिएको छैन जसले गर्दा प्रयोगकर्तालाई अत्यावश्यक क्यौँ सुचनाहरू समावेश हुन सकेको छैन । स्थानीय तहहरूको पुनः संरचना पछि जिल्ला स्थित विभिन्न कार्यालयहरू को वार्षिक कार्यक्रमहरू स्थानीय तहहरूमा जाने क्रममा रहेकोले माग गरिएको सबै सूचना तथा तथ्यांक पाउन नसक्ने अवस्था रहेको थियो । तयारीको यही सीमा क्षेत्रमा रही सघन रूपमा काम शुरू गरिएको चालु आ.व.२०७४/०७५ को अन्तिम ५ महिनाको समय र तोकिएको बजेटमा तयार गरिएको तनहुँ जिल्ला वस्तुगत विवरण आउँदा दिनहरूमा थपिन सक्ने तथ्याङ्क तथा सूचनाको मागको आधारमा समय क्रममा अद्यावधिक गर्दै लैजानु पर्ने हुन्छ, जसलाई आउँदा प्रकाशनहरूमा समीक्षा गरी तयारीको सीमालाई समयानुकूल गरिने छ ।

६. वस्तुगत विवरण प्रयोगकर्ता

यस गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण विभिन्न स्थानीय तह, वर्ग, समुह र व्यावसायिक व्यक्तिहरूलाई उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ । यसको प्रयोग योजना तयार गर्ने योजनाविद, कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने प्रवन्धक, सुपरिवेक्षक, अनुगमनकर्ता, अनुसन्धानकर्ता, विद्यार्थी, शिक्षक, जिल्ला स्थित विभिन्न कार्यालयहरू, राजनैतिक दल, व्यावसायिक संघ संगठनहरू जस्तै: उद्योग वाणिज्य संघ, नर्सिङ काउन्सिल, शिक्षक संघ संगठनहरू, गैरसरकारी संघ संस्था, समुदायमा आधारित संस्था, विदेशी अनुसन्धानकर्ता, दातृ निकाय, मानव अधिकार, महिला अधिकार, वाल अधिकार, नागरिक समाज आदिको क्षेत्रमा काम गर्ने व्यक्ति तथा संस्थालाई उपयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

७. गाउँपालिका/नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणको भावी सोच

यस वस्तुगत विवरणलाई समय सापेक्ष रूपमा प्रयोगकर्ताहरूको आवश्यकता र सुझाव सल्लाह बमोजिम आवधिक रूपमा अद्यावधिक गर्दै लैजाने भावी सोच रहेको छ ।

भाग : १

खण्ड १: जिल्ला परिचय

१.१ परिचय

नेपालको राजधानी काठमाण्डौबाट करिब ११० कि.मि. पश्चिम र गण्डकी प्रदेशको सदरमुकाम पोखराबाट करिब १९ कि.मि. पूर्व सिमानामा रहेको तनहुँ जिल्ला नेपालको मानचित्रमा भण्डै मध्य भागमा रहेको छ । क्षेत्रफलका हिसाबले १५४६ वर्ग कि.मि. क्षेत्र ओगटेको यस जिल्लाका सम्पूर्ण भुभाग पहाडि क्षेत्रमा रहेको छ । तनहुँ जिल्ला भौगोलिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक, सास्कृतिक आदि क्षेत्रमा विविधतायुक्त र पर्यटकीय तथा धार्मिक दृष्टिले यस जिल्लाका कैयौँ स्थानहरू जस्तै : दमौली, बन्दिपुर, देवघाट, आदि प्रख्यात रहेका छन् ।

१.१.२ जिल्लाको नामाकरण

तनहुँको नामाकरण सम्बन्धमा विभिन्न विद्वान्हरूले फरक फरक धारणा पेश गरेका भएतापनि यसबारे वैज्ञानिक तथ्य फेला परेको छैन । प्राप्त जानकारी अनुसार तनहुँको राजधानी तनहुँसुर वरपर तीन वटा चुचुराहरू जहाँबाट तनहुँ राज्यको सुरक्षा व्यवस्था हेरिन्थ्यो, सोही तीन चुचुरालाई आधार मानेर “त्रितुङ्ग”^१ राखिएको र कालान्तरमा यो शब्द अपभ्रंश भई तनहुँ रहन गएको हो भन्ने भनाई रहेको छ । “वासुदेव रसानन्द” संस्कृत ग्रन्थमा तनहुँको तात्पर्यमा “त्रितुङ्ग राजधन्यो” भनेर लेखेको पनि पाइन्छ । यस भेगका प्रमुख स्थानको नाउँको पछाडि “हुँ” (जस्तै काहुँ, मानहुँ आदि) भनिने गरेकाले “तनुङ्ग” मा “हुँ” थपिएत “तर्नहुँङ्ग” हुँदै तनहुँ भएको भन्ने भनाइ पनि पाइन्छ । त्यसैगरी प्राचिन समयमा तनहुँको दुई स्थानमा तमोर र तामिन भन्ने गाउँ थिए र ती गाउँको नाउँबाट अपभ्रंश भएर पछि तनहुँ रहन गएको हो भन्ने पनि गरिन्छ । साथै तनहुँ राजधानी रहेको तनहुँसुरमा र दमौली माथिको मानुङ्ग डाँडामा क्रमशः चिउँडो सानो भएका (तनुहनु) र चिउँडो ठूलो भएका (महाहनु) ऋषिले तपस्या गरेको हुनाले आज यस रूपमा तनहुँ र मानहुँ नाम बन्न गएको भन्ने पनि किंबदन्ती रहेको छ ।

१.१.३ भौगोलिक अवस्थिति र सिमाना

अवस्थिति :

देशान्तर : ८३° ५०' देखि ८४° ३४' पूर्व सम्म ।
अक्षांश : २७° ४४' देखि २८° ०८' उत्तर सम्म ।

सिमाना

पूर्व : चितवन, गोरखा जिल्ला
पश्चिम : स्याङ्गजा जिल्ला
उत्तर : कास्की, लमजुङ्ग जिल्ला
दक्षिण : पाल्पा, चितवन, नवलपरासी जिल्ला
समुद्र सतहबाट उचाई : न्यूनतम १९० देखि अधिकतम २३२५ मिटरसम्म
क्षेत्रफल : १,५४६ वर्ग कि.मि. (१,५४,६०० हेक्टर)

औषत लम्बाई : ५२.८ कि.मि.
 औषत चौडाई : ३३ कि.मि.

१.२ जिल्लाको प्रशासनिक तथा राजनैतिक रूपरेखा

नेपालको संविधान २०७२ अनुसार प्रतिनिधि सभा निर्वाचन प्रयोजनको लागि कुल १६५ निर्वाचन क्षेत्रमध्ये यस जिल्लालाई दुई निर्वाचन क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ । त्यसै गरी नेपालका ७ वटा प्रदेशमा जम्मा ३३० वटा प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र मध्ये तनहुँ जिल्लामा ४ वटा क्षेत्र रहेका छन् । स्थानीय तह पुनर्संरचना आयोग प्राविधिक समिति २०७३ को तनहुँको सिफारिस र नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद् मिति २०७३/११/२७ को निर्णय बमोजिमको राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार यस जिल्लाका ४६ गाउँ विकास समिति र ५ वटा नगरपालिकाहरू विघटन गरी ४ वटा नगरपालिका र ६ वटा गाउँपालिका कायम भएका छन् । जसमा नगरपालिकामा ४८ वटा वडा र गाउँपालिका ३७ वटा वडा रहेका छन् ।

तालिका नं. १.१ स्थानीय तह अनुसार जनसंख्या

स्थानीय तह	वडा संख्या			जनसंख्या	क्षेत्रफल
	जम्मा	नपाको वडा संख्या	गापाको वडा संख्या		
व्यास न.पा.	१४	४८	३७	७०३३५	२४८
शुक्लागण्डकी न.पा.	१२			४८४५६	१६५
भानु न.पा.	१३			४५७९२	१८४
भिमाद न.पा.	९			३१३६२	१२९
आँबु खैरेनी गा.पा.	६			२०७६८	१२८
ऋषिङ्ग गा.पा.	८			२५८७०	२१५
म्याग्दे गा.पा.	७			२२५०२	११५
बन्दीपुर गा.पा.	६			२००१३	१०२
धिरिङ्ग गा.पा.	५			१९३१८	१२६
देवघाट गा.पा.	५			१६१३१	१५९

जिल्लाका अधिकांश क्षेत्रमा सडक सञ्जालले जोडिसकेको छ । प्राय हिउँदमा जिल्लाका विभिन्न गाउँपालिकाहरूमा जीप सेवा सञ्चालनमा हुन्छन् भने वर्षा याममा केही स्थानहरूमा नियमित यातायातका साधन चल्ने गर्दछन् ।

१.३ जलवायु तथा हावापानी

विशेष गरी नेपालमा हिन्द महासागरबाट आउने मनसुनले वर्षा हुनाले तनहुँमा दक्षिण पश्चिम मनसुनी हावापानीको प्रभाव परेको पाइन्छ । यस जिल्लामा वर्षायाम अर्थात् जेठदेखि असोजसम्म नियमित वर्षा हुन्छ भने पश्चिमी भागबाट बहने हिउँदे हावाले हिउँदताका वर्षा हुन्छ । यहाँको भू धरातलिय स्वरूप अनुसार अग्ला लेकहरूमा ठण्डा हावापानी पाइन्छ भने बेसी, टार, फाँटहरूमा गर्मी हावापानी पाइन्छ । यस हिसाबले जिल्लाको भौगोलिक संरचना अनुरूप विद्यमान पहाड, बेसी, टार तथा समथर खेतीयोग्य फाँटहरूको कारण उचाईको अवस्थिति अनुरूप विभिन्न जलवायुको प्रचुर्यता यहाँ पाइन्छ ।^२ विशेष गरी यहाँको हावापानीलाई निम्नानुसार तीन भागमा बाँड्न सकिन्छ ।

- १) उपोष्ण प्रदेशीय (Sub Tropical): समुद्री सतहबाट १००० मीटरसम्मको उचाइमा अवस्थित विशेषगरी तनहुँ जिल्लाको फाँट, टार र बेसी भूभागमा यस किसिमको हावापानी पाइन्छ ।
- २) समशीतोष्ण (Warm Temperature): समुद्री सतहबाट १००० मीटरदेखि २००० मीटरसम्म विशेषगरी तनहुँ जिल्लाको डाँडापाखा र भन्ज्याडमा यस प्रकारको हावापानी पाइन्छ ।
- ३) शीतोष्ण जलवायु (Semi-Alpine): समुद्री सतहबाट २००० मीटरभन्दा माथि विशेषगरी तनहुँ जिल्लाका लेक तथा अग्ला पहाडका उच्च स्थानहरूमा यस किसिमको हावापानी पाइन्छ । यस्ता पहाडका चुलीहरूमा मानव बस्ती पनि खासै छैन । केही लेकहरूमा त कहिले काँही हिउँदमा हिउँ समेत पर्दछ ।

तनहुँ जिल्लामा ऋतु अनुसार तापक्रममा परिवर्तन हुने गर्दछ । गर्मी याममा यहाँको तापक्रम अधिकतम ४१ डिग्री सेल्सियस र हिउँदमा न्यूनतम तापक्रम ३ डिग्री सेल्सियस भन्दा कम पुग्ने गर्दछ । पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय हावापानी कार्यालय, पोखराबाट नियमित रूपमा तनहुँ जिल्लाका तीनवटा स्टेशनबाट मौसम सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरिँदै आएको छ । विगत आठ वर्षको जिल्लाका तीन वटा स्टेशनमा रेकर्ड भएको अधिकतम तथा न्यूनतम तापक्रम सम्बन्धी विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका १.२ : तनहुँ जिल्लाका तीन स्टेशनमा रेकर्ड भएको तापक्रम सम्बन्धी विवरण

वर्ष (सन्)	दमौली स्टेशन		खैरेनीटार स्टेशन		बन्दीपुर स्टेशन	
	अधिकतम तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)	न्यूनतम तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)	अधिकतम तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)	न्यूनतम तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)	अधिकतम तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)	न्यूनतम तापक्रम (डिग्री सेल्सियस)
२०१०	३०.६	१६.७	२९.९	१५.६	२५.६	१५.७
२०११	२९.९	१७.२	२९.४	१७.२	२५.१	१५.१
२०१२	२९.८	१६.४	२९.७	१६.७	२५.०	१५.३
२०१३	३०.२	१८.०	२९.४	१७.१	२४.८	१५.६
२०१४	३१.०	१७.१	२९.९	१७.३	२५.५	१७.०
२०१५	३०.०	१७.८	२९.६	१७.३	२६.०	१६.८
२०१६	३०.३	१६.९	३०.४	१६.६	२६.६	१५.५
२०१७	३०.५	१७.४	३०.०	१७.५	२६.४	१५.४

श्रोत: पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय हावापानी कार्यालय, पोखरा, २०७५

यस जिल्लामा वार्षिक औषत वर्षा १,७६१ मि.मि. हुने गर्दछ । विगत आठ वर्षको जिल्लाका तीन वटा स्टेशनमा रेकर्ड भएको वर्षा सम्बन्धी विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका १.३: तनहुँ जिल्लाका तीन वटा स्टेशनमा रेकर्ड भएको वर्षा सम्बन्धी विवरण

वर्ष	दमौली स्टेशन	खैरेनीटार स्टेशन	बन्दीपुर स्टेशन
	वार्षिक वर्षा (मिलिमिटर)		
२०१०	१८८०	१८७७	२१४८
२०११	१६४५	२४०६	२२५१
२०१२	१५७२	२०२६	१७३८
२०१३	१९१९	२३४९	१५९८
२०१४	१२६७	२०८६	१४८३
२०१५	११६२	२१५१	११६०
२०१६	११७२	२०९९	१३७८
२०१७	१२७०	२२७२	८२०

श्रोत: पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय हावापानी कार्यालय, पोखरा, २०७५

त्यसैगरी तनहुँ जिल्लाका तीन वटा मापन केन्द्रमा सन् २०१७ मा मापन गरिएको अधिकतम तथा न्यूनतम तापक्रम र वर्षा सम्बन्धी विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका १.४: तनहुँ जिल्लाका तीन स्टेशनमा सन् २०१७ मा रेकर्ड भएको तापक्रम तथा वर्षा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	महिना	दमौली स्टेशन			खैरेनीटार स्टेशन			बन्दीपुर स्टेशन		
		अ.ता. (डि.से.)	न्यू.ता. (डि.से.)	वर्षा (मि.मि.)	अ.ता. (डि.से.)	न्यू.ता. (डि.से.)	वर्षा (मि.मि.)	अ.ता. (डि.से.)	न्यू.ता. (डि.से.)	वर्षा (मि.मि.)
१	जनवरी	१५.७	१०.०	५.८	२३.१	७.९	२३.०	२०.६	७.८	४.२
२	फेब्रुवरी	२६.६	६.०३	०.०	२६.८	१०.९	०.०	२२.४	१०.७	०.०
३	मार्च	२९.७	१०.३	८४.०	२८.८	१३.३	४२.१	२४.३	१३.२	३.२
४	अप्रिल	३४.०	१६.६	११५.६	३१.७	१७.४	१९५.८	३१.३	१५.३	२९.४
५	मे	३२.८	१८.९	५१६.६	३२.५	१९.७	३१९.०	३०.८	१७.६	३५.०
६	जुन	३६.५	२०.०	३०२.०	३४.५	२२.८	४१०.४	३०.८	२०.१	१५१.१
७	जुलाई	३५.०	२३.४	३१४.२	३३.६	२४.२	३२५.५	२९.७	२०.७	३३९.६
८	अगस्त	३४.५	२३.७	२६९.५	३३.१	२४.३	४३०.७	३०.३	२१.१	११९.०
९	सेप्टेम्बर	३१.०	२२.८	१५.४	३३.३	२३.५	५००.५	३०.६	२०.४	९९.२
१०	अक्टुबर	३०.४	२०.७	०.०	३२.५	२०.२	२६.५	२८.९	१७.५	०.०
११	नोभेम्बर	२२.३	१६.५	०.०	२७.१	१४.४	०.०	२५.२	११.३	०.०
१२	डिसेम्बर	२०.०	१२.०	०.०	२३.६	१०.९	०.०	१८.७	१०.२	०.०

श्रोत: पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय हावापानी कार्यालय, पोखरा, २०७५

१.४ प्रमुख प्राकृतिक सम्पदा

क) मूख्य नदी तथा खोला: जलश्रोतका हिसाबले यस जिल्ला निकै धनी छ । यस जिल्लाको सीमावर्ती क्षेत्र र भित्री भागबाट बहने हिमवत खण्ड मूल भई बगेका कालीगण्डकी, त्रिशुली, मर्स्याङ्दी, मादी र सेती जस्ता नदीहरूको साथै महाभारत श्रृङ्खला क्षेत्र र आसपासमा मूल भएका नाउँदी, रिस्ती, कलेस्ती, बुल्दी, छाब्दी, साँगे, म्याग्दे, बाङ्गे, ज्वाला, नाहाला, दिउला, ढाडे, चुँदी, क्याङ्गदी, सुरौदी, गोफा, जिदी, नौबिसे, धारूङ्ग, सुकौरा, फाउदी, साल्दी, कुलिन, आदि गरी करिब १५७ वटा खोलाहरू स्थायी एवं मौसमी जलश्रोतका रूपमा जिल्लाका विभिन्न भागबाट बगेका छन् । सानाटूला नदी तथा खोला गरी कुल लम्बाई सरदर ८६४ कि.मि. हुन्छ । तनहुँ जिल्ला अधिराज्यको नौ जिल्ला मध्ये मूल रिभर बेसिन मा पर्दछ ।^३ यद्यपि सतह नमिलेको कारण उच्च प्रविधिको प्रयोग गरेर मात्र सिंचाई नहर तथा विद्युत उत्पादनमा यहाँको जलश्रोत उपयोग गर्न सकिने अवस्था छ ।

ख) वनजंगल: जलवायुका आधारमा यस जिल्लाको वनलाई तीन प्रकारमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

१) उष्ण प्रदेशीय वन (Tropical Forest) २) उपोष्ण प्रदेशीय वन (Sub-Tropical Forest)

३) तल्लो शितोष्ण प्रदेशीय वन (Lower Temperature Forest)

ग) गुफा ओडार: यस जिल्लामा नेपालकै सबैभन्दा ठूलो गुफा देखि ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका थुप्रै गुफाहरू छन् र अझै खोज तथा अनुसन्धानकै क्रममा रहेका पनि छन् । पहिचान भइसकेका केही प्रमुख गुफाहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका १.५ गुफा तथा ओडार

सि.नं.	गुफा तथा ओडार	स्थान	सि.नं.	गुफा तथा ओडार	स्थान
१	व्यास गुफा	दमौली	८	सिद्ध गुफा	मुलपानी
२	पराशर गुफा	दमौली	९	रज गुफा	गोल्ला
३	शितल गुफा	व्यास ५, उपल्लो सेवर	१०	सिद्ध गुफा	पोखरीभञ्ज्याङ
४	अनन्त गुफा	व्यास ५, डिहीगाउँ	११	भाँकी थुम्की गुफा	वरभञ्ज्याङ
५	बुल्दी गुफा	व्यास १, भादगाउँ	१२	चमेरे ओडार	वरभञ्ज्याङ
६	चित्रे गुफा	मानहुँ	१३	सिद्ध गुफा	भानुमती
७	सिद्ध गुफा	विमलनगर (नेपालको सबैभन्दा ठूलो गुफा)	१४	मिलेनियम गुफा	फिरफिरे

श्रोत: नेपाल अधिराज्यमा तनहुँ, डिल्लीराम मिश्र तथा जिल्ला पार्श्वचित्र, तनहुँ, जि.वि.स., कास्की, २०६८

ग) खनिज सम्पदा: चिनिया यात्री हुएनसाङ्ग र फाइयानले नेपाल खनिज सम्पदा मध्ये फलाम र तामा निकासी गर्न सक्ने मुलुकको रूपमा चित्रण गरेका थिए । कर्कष्याट्रिकले १८ औं शताब्दीको अन्त्यतिर यात्रा वृत्तान्तमा नेपालको तामा बढी गुणवान रहेको र स्लेट खानी प्रशस्त भएको देखाएका छन् । यीनै भनाइका बिच तनहुँ जिल्ला खनिज श्रोतमा सम्पन्न जिल्ला हो । तनहुँ जिल्लाका केही प्रमुख खानी तथा खनिज पदार्थहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

१. फलाम खानी:

ढोरफिर्दी तामाकोट, छाब्दी, भीमाद, भीरकोट, शाँख, बन्दीपुरको लब्दी खोला, क्याङ्गदी खोला र वचाङ्गदीमा फलाम खानी रहेका छन् ।

3 Water use inventory Report, 1991, Water and Energy commission secretariat

२. तामा खानी:

वन्दीपुरको आसपासमा हिलेखर्क भूतखोला, बन्दीपुरको लब्दीखोला, लब्दीखोला आसपास पानीखोला, कुलखोला, सिद्धिखोला, उत्तर मिल्नुङ्गकोट र आँबुखैरेनीको खानीगाउँ आदि ठाउँहरूमा तामा खानी रहेका छन् ।

३. स्लेट खानी:

बन्दीपुर आसपास क्षेत्रहरूमा स्लेट खानी रहेका छन् । जिल्लाका विभिन्न स्थानहरूमा ढुङ्गा खानी रहेका छन् भने चुनपहरामा चुनढुङ्गाका लागि प्रख्यात रहेको छ ।

१.५ प्रमुख धार्मिक, साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरू

क) धार्मिक स्थल:

यस जिल्लामा विभिन्न धार्मिक सम्प्रदायहरूले मानी आएका चर्चित धार्मिक स्थलहरू रहेका छन् । धार्मिक आस्था, पुजापाठ आदिका लागि यस्ता स्थानहरूमा मानिसहरू आफ्नो आस्था बमोजिम तीर्थ यात्रा गर्ने, भेला हुने, सत्संगत गर्ने, प्रार्थना गर्ने गर्दछन् भने पर्यटकहरू यी स्थानहरूमा अवलोकनका लागि जाने गर्दछन् ।

ख) पर्यटकीय स्थल:

यस जिल्लाका धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरूको जानकारी तालिका २.९ मा उल्लेख गरिसकिएको छ । यसका साथै यहाँका ऐतिहासिक स्थलहरू जस्तै घाँसीकुवा, भानु जन्मस्थल, तनहुँसुर दरबार, मानुङकोट, मिल्नुङकोट, कोटदरबार, बन्दिपुर, छिम्केश्वरी लेक, थप्रेक, भिमाद पर्यटनका लागि ज्यादै महत्वपूर्ण क्षेत्रहरू हुन् । त्यसैगरी मान्हुँ डाँडा (पैदलयात्रा र प्यारा ग्लाइडिङ गर्न सकिने), सेती/मादी (च्याफ्टिङ गर्दै नारायणगढ सम्म पुग्न सकिने), सिद्धगुफा, चुन पहरा (रक क्लाइम्बिङ गर्ने स्थान), बन्दिपुर, ढोरफिदीको मिलेनियम ट्रेकिङ्ग रूट आदि साथै माथि उल्लेख गरिएका अन्य गुफाहरू पनि पर्यटकहरूका आकर्षणका केन्द्र विन्दु हुन् ।

पर्यटकीय सम्पदाका आधारमा तनहुँका १२ प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरू निम्नानुसार छन् ।

१. छिम्केश्वरी क्षेत्र	२. बन्दीपुर क्षेत्र	३. भानु जन्मस्थल क्षेत्र (भानु)	४. तनहुँसुर क्षेत्र
५. मिल्नुङ्गकोट क्षेत्र	६. सेतीगण्डकी क्षेत्र	७. कालीगण्डकी करीडोर क्षेत्र	८. रिसिङ्ग रानीपोखरी क्षेत्र
९. ढोरबाराही क्षेत्र	१०. दगामभूजिकोट क्षेत्र	११. व्यास जन्मभूमि क्षेत्र (दमौली)	

१२. हाइवे टुरिज्म क्षेत्र (पृथ्वी राजमार्ग)

ग) व्यापारिक महत्वका बजार क्षेत्रहरूको पहिचान :

व्यापारिक बजारका रूपमा यस जिल्लाका दमौली, खैरेनीटार, भिमाद, दुलेगौडा, कोत्रे, ढोरफिदी, आँबुखैरेनी, विमलनगर, डुप्रेबजार, चन्द्रावती, सेपा बगैँचा, भन्सार, तुरतुरे, पुर्कोट, बन्दिपुर, थर्पु, कलेस्ती, सत्रसय, बरादी, जामुने, टुहुरेपसल, बाइसजाँगर आदि रहेका छन् । साँस्कृतिक रूपले यी बजारहरूमा विभिन्न महोत्सव, मेला तथा जात्रा पनि लाग्ने गर्दछ । यस प्रकारका मेला वा पर्वहरूमा विभिन्न जातजातीहरूले आफ्नो संस्कृति र परम्परा अनुसारका भाँकी तथा नाचगान प्रदर्शन गर्ने तथा मनोरञ्जन गर्ने गराउने गर्दछन् ।

१.६ जमिनको भू-उपयोग र जग्गाको प्रकार

जमिनको भिरालोपनको अवस्थाले जमिनको उर्वराशक्ति, भू-क्षयको सम्भावना तथा अन्य अवसर र चुनौतीहरूको निर्धारण गरेको हुन्छ । कतिपय मुलुकले १८ डिग्री भन्दा कम भिरालो जमिनलाई वस्ती तथा खेतीका लागि प्रयोग

गरी त्यस भन्दा बढी भिरालो जमिनको उपयोगमा नियन्त्रण गर्ने तथा ५० डिग्री भन्दा बढी भिरालो क्षेत्रलाई पूर्ण संरक्षित क्षेत्रका रूपमा सुरक्षित गर्ने गर्दछन् । तनहुँ जिल्ला मध्य पहाडि क्षेत्रमा पर्ने हुनाले भिरालोपनमा इसिमोडका अनुसार नेपालका जिल्लाहरूमध्येमा ४० औं स्थानमा पर्दछ । यस जिल्लामा ३० डिग्री भन्दा बढी भिरालो जमिन नै ५८ प्रतिशत रहेको छ । यस्तो भौगोलिक परिवेशमा यस जिल्लाको जमिनको भू-उपयोग तथा जग्गाको प्रकार र उर्वराशक्तिका बारेमा निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

१.६.१ जमिनको भू-उपयोग

तालिका नं. १.६: भू-उपयोगको किसिम अनुसार जमिनको क्षेत्रफल

सि.नं.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत	कैफियत
१	जिल्लाको क्षेत्रफल	१५४६००	१००.०	
२	खेती गर्न गरिरहेको जमिन	५१६४३	३३.४	
क	बाह्रै महिना सिंचित खेत	६३४७	४.१	
ख	अर्ध सिंचित खेत	७२३०	४.७	
ग	पाखो	३८०६६	२४.६	
३	खेती योग्य जमिन	६५०६१	४२.१	
४	वन क्षेत्र	७२०८०	४६.६	
५	भाडी क्षेत्र	१२२९६	८.०	
६	चरन क्षेत्र	१३६८	०.९	
७	नदी खोला खोल्सा	१५७२	१.०	
८	घडेरी	२२१७	१.४	
९	उद्योगले ढाकेको क्षेत्रफल	६	०.०	

श्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ, २०७४

१.६.२ भिरालोपनका आधारमा जग्गाको प्रकार

जिल्लाको जग्गालाई निम्नानुसार चार तहमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

१. एक डिग्रीभन्दा कम भिरालो जमिन:

भण्डै समथल जमिन यस तहमा पर्दछन् । यस जिल्लामा यस तहको जमिन जम्मा १.१७ प्रतिशत मात्र रहेको छ भने नदी किनारको जमिन २.५१ प्रतिशत मात्र छ । कालीगण्डकी नदी र अन्य खोलाका टार तथा फाँटहरू जस्तै पुट्टार, कालीकाटार, देवघाट, खैरेनीटार, दमौली, आँबुखैरेनी, भन्सार आदि फाँटहरू यस तह अन्तर्गत पर्दछन् । यस्ता फाँटहरू मटिलो हुने हुनाले खेतीयोग्य मानिन्छ ।

२. एक डिग्री देखि पाँच डिग्री भिरालो जमिन:

यस प्रकारका जमिन विशेषगरी पहाडका बेशी तथा खोला किनाराहरूमा पाइन्छ । यस जिल्लाको करिब ११.३ प्रतिशत जमिन यस तहमा पर्दछ । यस्ता जमिनहरूलाई गरा बनाई खेती गर्न योग्य जमिनको रूपमा लिने गरिन्छ । भू-क्षय नियन्त्रण गर्न सहज हुने यस क्षेत्रलाई बसोबास तथा खेती गर्न योग्य मानिन्छ र जिल्लाको करिब २५ प्रतिशत आवादी यसै तहको जमिनमा हुने गर्दछ ।

३. पाँच डिग्री देखि तीस डिग्री भिरालो जमिन:

यस्ता क्षेत्रहरूमा माटोको तह निकै पातलो हुने गर्दछ तापनि सावधानी अपनाएर गरा बनाई खेती गर्न भने सकिन्छ । यस्ता क्षेत्रहरू विशेषगरी वन संरक्षण, पशुपालन र फलफुल खेतीका लागि उपयुक्त मानिन्छ । तथापी भू-क्षयको सम्भावना प्रबल हुने हुनाले विशेष सावधानीका साथ बस्ती तथा खेती गरिएको हुन्छ । यस जिल्लामा यस्ता जमिन करिब २६.५१ प्रतिशत रहेको र करिब ५० प्रतिशत बस्ती पनि यसै क्षेत्रमा रहेको छ । जिल्लाका जामुने, श्याम्घा, भानु, पुरकोट आदि स्थानहरू यस तहका जमिनका उदाहरण हुन् ।

४. तीस डिग्री देखि पचास डिग्री भिरालो जमिन:

यस्ता जमिनहरू भू-क्षयको उच्च जोखिममा रहेका क्षेत्र हुन् । पटक पटक क्षयीकरणका कारणले सतहको माटोको तह ज्यादैने पातलो हुन्छ । तसर्थ, बस्ती तथा खेतीका लागि यस्तो जमिन राम्रो मानिंदैन । यस जिल्लाको भण्डै ५८ प्रतिशत जमिन यस प्रकारको रहेको छ । यस्तो जमिनमा पनि करिब २० प्रतिशत मानिसहरू बसोबास गर्ने गर्दछन् । तनहुँका केही भिराला भिरहरू त पचार डिग्री भन्दा पनि बढी भिराला छन् । यो वास्तवमा वन क्षेत्रका लागि उपयुक्त हुने हुनाले सतहको माटो संरक्षण गरी वन क्षेत्रको विस्तार गर्न सकिन्छ ।

खण्ड २ : सामाजिक पूर्वाधार विकास

२.१ जनसंख्या

तनहुँ जिल्ला नेपालको पश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा अवस्थित जिल्ला हो। यो जिल्ला नेपालको मध्यभागमा अवस्थित छ। क्षेत्रफलका हिसाबले यो जिल्लाले नेपालको १.०५ प्रतिशत भूभाग ओगटेको छ भने राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार कुल जनसंख्याको १.२२ प्रतिशत मात्र यस जिल्लाको जनसंख्या रहेको छ। उक्त जनगणना अनुसार जिल्लाको कुल जनसंख्या ३,२३,२८८ रहेको छ। एक दशक अगाडी ३,१५,२३७ रहेको जनसंख्या ८,०५१ जनाले बढेर जनसंख्या बृद्धिदर ०.२५ प्रतिशत^४ भएको छ। यस हिसाबले जिल्लाको जनसंख्या अबको २७७ वर्ष पछि मात्र हालको जनसंख्या भन्दा दोब्बर जनसंख्या पुग्नेछ भनी आँकलन गर्न सकिन्छ। अर्थात्, हालकै अवस्थाबाट यहाँको जनसाँख्यिक परिवर्तन गुञ्जने हो भने यो जिल्ला तिव्र जनसंख्या बृद्धिको मारमा पर्नेवाला छैन। यस जिल्लामा कुल घरपरिवार संख्या ७८,३०९ रहेको छ भने औसत परिवार संख्या ४.१३ जना रहेको छ। प्रति वर्ग किलोमिटर २०९ जना जनघनत्व रहेको यस जिल्लाको लिंग अनुपात ७९.७ मात्र रहेको छ। तनहुँ जिल्लाको विभिन्न समयको जनसंख्याको आकार र सुचक तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१ जनसंख्याको आकार र घरपरिवार सम्बन्धी विवरण

जनगणना वर्ष वि.सं.	जनसंख्या			नेपालको जनसंख्याको अंश प्रतिशतमा	वार्षिक जनसंख्या बृद्धिदर प्रतिशतमा	जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मि. (जना)	घरपरिवार संख्या	औषत परिवार संख्या
	पुरुष	महिला	जम्मा					
२०२८			१५८१३९	१.३७		१०५.५४	२८८६६	५.४८
२०३८	११३३१६	११०१२२	२२३४३८	१.४९	३.४६	१४५	३९३०६	५.६८
२०४८	१२७३१२	१४०७६१	२,६८,०७३	१.४५	१.८२	१७३	४९८०५	५.३८
२०५८	१,४६,७८८	१,६८,४४९	३,१५,२३७	१.३६	१.६२	२०३.९	६२,८९८	५.०१
२०६८	१,४३,४१०	१,७९,८७८	३,२३,२८८	१.२२	०.२५	२०९	७८,३०९	४.१३

श्रोत: सम्बन्धित वर्षका राष्ट्रिय जनगणनाहरू, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. २.२: जनसंख्याको लैंगिक तथा आश्रित अनुपात सम्बन्धि विभिन्न सुचकहरूको विवरण

जनगणना वर्ष वि.सं.	पुरुष महिला अनुपात	कुल आश्रित अनुपात	बालबालिका आश्रित अनुपात (०-१४ वर्ष)	बृद्ध बृद्धाहरूको आश्रित अनुपात (६० वर्ष वा माथि)	मातृ शिशु अनुपात	घरपरिवार मूल, प्रतिशत		शहरी जनसंख्या (प्रतिशत)
						महिला	पुरुष	
२०२८	९४.४७		७९.६	११.९	५८८			
२०३८	१०३		८३.३	१२.३	७२०			
२०४८	९०	१०२.१	८७.७	१४.४	५९४			
२०५८	८७.१	९२.१८	७६.३७	१५.८१	४४४			८.९६
२०६८	७९.७	७९.४६	६०.३२	१९.१४	२९५	४२.७	५७.३	१३.३

श्रोत: सम्बन्धित जनगणना वर्षहरू, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

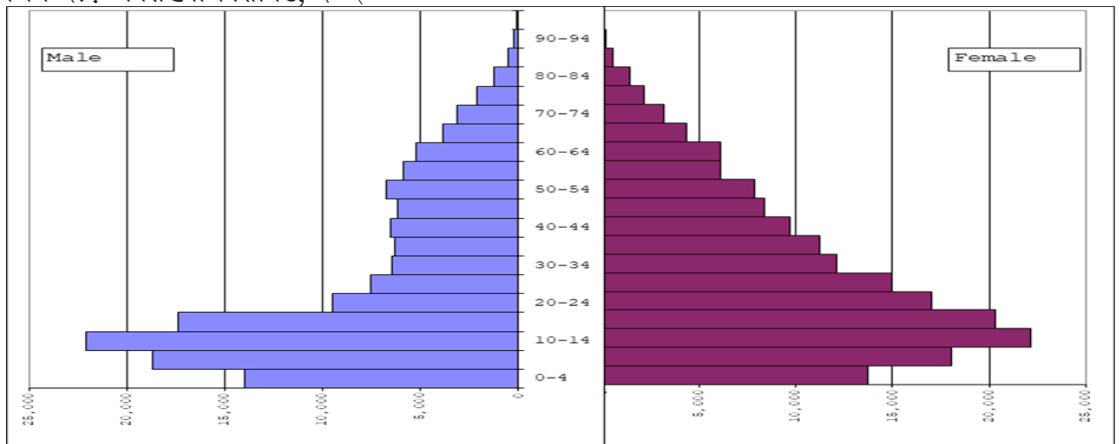
4 Population growth rated is computed by using exponential growth model

तालिका नं. २.३: उमेर समुह अनुसार जनसंख्याको बर्गीकरण

उमेर समुह	२०५८			२०६८					
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
० - ४	३६,३७०	१८,२५४	१८,११६	२७,६७७	८.५६	१३,९६५	९.७४	१३,७१२	७.६२
५ - ९	४३,७६९	२२,००३	२१,७६६	३६,७७६	११.३८	१८,६८७	१३.०३	१८,०८९	१०.०६
१०- १४	४५,१३७	२२,५५०	२२,५८७	४४,२१७	१३.६८	२२,०७२	१५.३९	२२,१४५	१२.३१
१५ - १९	३५,९९०	१६,८५४	१९,१३६	३७,७०३	११.६६	१७,३७९	१२.१२	२०,३२४	११.३०
२० - २४	२४,८२०	९,८२०	१५,०००	२६,४९१	८.१९	९,४९६	६.६२	१६,९९५	९.४५
२५ - २९	१९,८८३	७,५८०	१२,३०३	२२,५५७	६.९८	७,५५३	५.२७	१५,००४	८.३४
३०- ३४	१७,५१२	७,२०६	१०,३०६	१८,५५२	५.७४	६,४९६	४.४७	१२,१३६	६.७५
३५ - ३९	१५,९८६	६,६५८	९,३२८	१७,५०३	५.४१	६,२८५	४.३८	११,२१८	६.२४
४० - ४४	१५,१७३	६,५७८	८,५९५	१६,२१९	५.०२	६,४९८	४.५३	९,७२१	५.४०
४५- ४९	१३,४९६	६,२२८	७,२६८	१४,५३१	४.४९	६,१७०	४.३०	८,३६१	४.६५
५०- ५४	११,८१७	५,६३२	६,१८५	१४,५७४	४.५१	६,७१७	४.६८	७,८५७	४.३७
५५- ५९	९,३५२	४,६९८	४,६५४	१२,०१०	३.७१	५,८७३	४.१०	६,१३७	३.४१
६०- ६४	८,५०१	४,०९१	४,४१०	११,२८६	३.४९	५,१८१	३.६१	६,१०५	३.३९
६५- ६९	६,४५२	३,१६५	३,२८७	८,२४७	२.५५	३,८६०	२.६९	४,३८७	२.४४
७०- ७४	४,८९९	२,४९९	२,४००	६,३१४	१.९५	३,१५२	२.२०	३,१६२	१.७६
७५-७९	६,०८०	२,९७२	३,१०८	४,३०२	१.३३	२,१०४	१.४७	२,१९८	१.२२
८०-८४				२,६५६	०.८२	१,२०८	०.८४	१,४४८	०.८१
८५-८९				१,०७२	०.३३	५३९	०.३८	५३३	०.३०
९०-९४				४१३	०.१३	१९०	०.१३	२२३	०.१२
९५ भन्दा माथि				१८८	०.०६	६५	०.०५	१२३	०.०७
जम्मा	३,१५,२३७	१,४६,७८८	१,६८,४४९	३,२३,२८८	१००.००	१,४३,४१०	१००.००	१,७९,८७८	१००

श्रोत: सम्बन्धित राष्ट्रिय जनगणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

चित्र २.१ जनसंख्या पिरामिड, २०६८

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

भण्डै प्रति सय महिलामा ८० जना मात्र पुरुष रहेको तनहुँ जिल्लाको जनसंख्याको उमेर समुह अनुसारको वितरण हेर्दा आर्थिक सक्रिय जनसंख्याको ठूलो हिस्सा देश बाहिर रहेको सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ (हेर्नुहोस चित्र ३.१.१, पुरुष) । यद्यपि मौजुदा जनसंख्या मध्ये १० देखि २० वर्ष उमेर समुहमा तुलनात्मक रूपले ठूलो संख्या रहेको छ भने ४ वर्ष मुनिका जनसंख्या क्रमश घट्दो क्रममा (तालिका ३.१.३) देखिन्छ । यसर्थ, राष्ट्रिय जनसांख्यिक वनावट जस्तै यस जिल्लाको जनसंख्यालाई पनि Bonus population को रूपमा लिन सकिन्छ । अर्थात्, अबको केही वर्षमा जनसंख्याको ठूलो हिस्सा ओगट्ने समुह आर्थिक रूपले सक्रिय भई देशको उत्पादनमा योगदान दिने र अर्थतन्त्रमा सकारात्मक असर पर्ने सम्भावना रहेको छ ।

२.१.१ जनसंख्याको राजनैतिक तथा प्रशासनिक पक्ष

तालिका नं. २.४: स्थानीय तह अनुसार जनसंख्या

गा.पा./न.पा.को नाम	घरपरिवार	जनसंख्या			औषट घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
		जम्मा	पुरुष	महिला		
जम्मा	७८,३०९	३२३,२८८	१४३,४१०	१७९,८७८	४.१३	७९.७३
आँबु खैरेनी गाउँपालिका	४,९११	२०,७६८	९,५०४	११,२६४	४.२३	८४.३८
बन्दीपुर गाउँपालिका	४,८५३	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	४.१२	८२.५२
भानु नगरपालिका	१२,०९५	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	३.७९	७५.२४
भिमाद नगरपालिका	७,४८८	३१,३६२	१३,३६०	१८,००२	४.१९	७४.२१
व्यास नगरपालिका	१८,३३९	७०,३३५	३१,२६०	३९,०७५	३.८४	८०.००
देवघाट गाउँपालिका	३,४३५	१६,१३१	७,४८४	८,६४७	४.७०	८६.५५
घिरिङ्ग गाउँपालिका	४,१३७	१९,३१८	८,२२५	११,०९३	४.६७	७४.१५
म्याग्दे गाउँपालिका	५,६२८	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	४.००	७८.३६
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	५,२१५	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	४.९६	७५.६३
शुक्ला गण्डकी नगरपालिका	१२,१८५	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	३.९८	७८.३८
र-स्थगित	२३	२,७४१	२,५५०	१९१		

तालिका नं. २.५: स्थानीय तह अनुसार जनघनत्व

गा.पा./न.पा.को नाम	घरपरिवार	जनसंख्या			क्षेत्रफल वर्ग कि.मी.	जनघनत्व जना/व.कि.मी.
		जम्मा	पुरुष	महिला		
भानु नगरपालिका	१२,०९५	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	१८४	२४८.९
भिमाद नगरपालिका	७,४८८	३१,३६२	१३,३६०	१८,००२	१२९	२४३.१
व्यास नगरपालिका	१८,३३९	७०,३३५	३१,२६०	३९,०७५	२४८	२८३.६
शुक्ला गण्डकी नगरपालिका	१२,१८५	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	१६५	२९३.७
देवघाट गाउँपालिका	३,४३५	१६,१३१	७,४८४	८,६४७	१५९	१०१.५
घिरिङ्ग गाउँपालिका	४,१३७	१९,३१८	८,२२५	११,०९३	१२६	१५३.३
म्याग्दे गाउँपालिका	५,६२८	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	११५	१९५.७
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	५,२१५	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	२१५	१२०.३
आँबु खैरेनी गाउँपालिका	४,९११	२०,७६८	९,५०४	११,२६४	१२८	१६२.३
बन्दीपुर गाउँपालिका	४,८५३	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	१०२	१९६.२

तालिका नं. २.६ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	३१७,१२०	९८।०९	१४०,०६६	१७७,०५४
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	२,१०४	०।६५	१,२५३	८५१
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	९२०	०।२८	४५६	४६४
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard To Hearing)	९८९	०।३१	४७९	५१०
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	१००	०।०३	४९	५१
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	९०७	०।२८	४८९	४१८
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	४३६	०।१३	२२८	२०८
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	२२१	०।०७	१३५	८६
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	४९१	०।१५	२५५	२३६
जम्मा	३२३,२८८	१००।००	१४३,४१०	१७९,८७८

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ बमोजिम तनहुँ जिल्लाको कुल अपाङ्गता भएका जनसंख्या १.९१ प्रतिशत अर्थात् ६,१६८ जना रहेका छन् । नेपालको तथ्यांक हेर्दा कुल जनसंख्याको १.९४ प्रतिशत जनसंख्या अपाङ्गता भएका छन् । तुलनात्मक रूपमा तनहुँ जिल्लामा अपाङ्गता भएका जनसंख्याको अनुपात राष्ट्रिय तथ्यांक भन्दा केही कम हो । अपाङ्गताको प्रकार अनुसार शारीरिक अपाङ्गता भएका जनसंख्या सबभन्दा धेरै छन् भने सबभन्दा कम आँखा नदेख्ने रहेका छन् ।

तालिका नं. २.७ : परिवार आकार अनुसार घरपरिवार संख्या

विवरण	परिवारमा सदस्य संख्या								
	१ जना	२ जना	३ जना	४ जना	५ जना	६ जना	७ जना	८ जना	९ वा सो भन्दा बढी
घरपरिवार संख्या	५,२२९	१२,१९६	१६,०११	१६,४५३	१२,१८७	७,८९५	३,७४०	२,०६७	२,५३१
प्रतिशत	६.६८	१५.५७	२०.४५	२१.०१	१५.५६	१०.०८	४.७८	२.६४	३.२३

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

जिल्लामा परिवारको औषत आकार क्रमशः घट्दै गएको छ । वि.स.२०५८ मा परिवारको औषत आकार ५.०१ रहेकोमा वि.सं. २०६८ मा ४.१३ रहेको छ । एक परिवारमा ४ जना वा सो भन्दा कम रहने परिवार ६३.७१ प्रतिशत रहेका छन् भने सबै भन्दा बढी ४ जना सदस्यहरू रहेका परिवार २१.०१ प्रतिशत र ५ जना वा सो भन्दा बढी सदस्य रहेका परिवार ३६.२९ प्रतिशत रहेका छन् । नेपालको औसत परिवार संख्या ४.९ को तुलनामा तनहुँ जिल्लाको औसत परिवार संख्या ४.१३ केही कम हो ।

तालिका नं. २.८ : नागरिकता अनुसार जनसंख्या

देशको नाम	राष्ट्र अनुसार नागरिकता भएका जनसंख्या			
	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
नेपाल	३२१,८८०	९९।५६४	१४२,५१२	१७९,३६८
भारत	१,२७९	०।३९६	८५७	४२२
चिन	५	०।००२	२	३
अन्य मुलुक	१२४	०।०३८	३९	८५
जम्मा	३२३,२८८	१००	१४३,४१०	१७९,८७८

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तनहुँ जिल्लामा बसोबास गर्ने अधिकांश जनसंख्या नेपाली नागरिक नै छन् (९९.५६ प्रतिशत, तालिका ३.१.८) । यद्यपी भारतका सबैभन्दा बढी १,२७९ जना बसोबास गरेका छन् भने चिनका जम्मा ५ जना र अन्य मुलुकका १२४ जना यस जिल्लामा बसोबास गरेका छन् ।

२.१.२ जनसंख्याको सामाजिक तथा सांस्कृतिक पक्ष

वैवाहिक अवस्था, धर्म, भाषा तथा जातजाती अनुसारको जनसंख्या विवरणको विशेष महत्व रहेको हुन्छ । कुनै पनि विकास योजना देखि सेवा र सुविधासम्मको पहुँच अध्ययन गर्न तथा जोखिम न्युनिकरणका लागि जनसांख्यिक सामाजिक तथा साँस्कृतिक पक्षको अध्ययनका लागि उपयोगी तथ्यांकहरूको प्रस्तुती निम्नानुसारका तालिकामा गरिएको छ ।

तालिका नं. २.९: जिल्लाको १० वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
अबिबाहित (Never Married)	८८,५७४	३४.२	४६,४२९	४१.९	४२,१४५	२८.५
एउटा बिबाह (Single Married)	१४८,४३४	५७.३	५४,७३०	४९.४	९३,७०४	६३.३
एक भन्दा बढी बिबाह (Mutiple Married)	५,०१७	१.९	३,८३६	३.५	१,१८१	०.८
पुर्नबिबाह (Re-married)	६,६८९	२.६	३,५१४	३.२	३,१७५	२.१
बिधुवा/बिदुर (Widow/ Widower)	९,०११	३.५	१,८२२	१.६	७,१८९	४.९
सम्बन्ध बिच्छेद (Divorced)	४१८	०.२	२३८	०.२	१८०	०.१
एकतै बसेका (Separated)	६९२	०.३	१८९	०.२	५०३	०.३
जम्मा	२५८,८३५	१००	११०,७५८	१००	१४८,०७७	१००

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. २.१०: विवाहित १० वर्ष र सो माथिका जनसंख्यामध्ये पहिलो विवाह गर्दाको उमेर अनुसार जनसंख्या

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
१० वर्ष भन्दा कम	१,४४१	०.८	१७३	०.३	१,२६८	१.२०
१०-१४ वर्ष	१५,२१४	८.९	२,१५०	३.३	१३,०६४	१२.३३
१५-१९ वर्ष	८५,६४१	५०.३	२१,०७२	३२.८	६४,५६९	६०.९५
२०-२४ वर्ष	४९,८१३	२९.३	२६,९०७	४१.८	२२,९०६	२१.६२
२५-२९ वर्ष	१३,७९०	८.१	१०,६५९	१६.६	३,१३१	२.९६
३०-३४ वर्ष	३,०१९	१.८	२,३५४	३.७	६६५	०.६३
३४-३९ वर्ष	८४४	०.५	६४०	१.०	२०४	०.१९
४०-४४ वर्ष	३०६	०.२	२३०	०.४	७६	०.०७
४४-४९ वर्ष	१०२	०.१	७८	०.१	२४	०.०२
५० + वर्ष	९१	०.१	६६	०.१	२५	०.०२
जम्मा	१७०,२६१	१००	६४,३२९	१००	१०५,९३२	१००

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

जनगणना २०६८ को गणना सन्दर्भको दिन कुल १० वर्ष वा सो भन्दा माथिका २५८८३५ जनसंख्या मध्ये १७०२६१ जना विवाहित रहेका थिए। कुल विवाहितमध्ये १० वर्ष पनि नपुग्दै विवाह गर्ने १४४१ जना र जसमध्ये पनि महिलाको संख्या अधिक रहेको थियो। पाँचवर्ष उमेर समूह अनुसारको जनसाँख्यिक वितरण अध्ययन गर्दा कुल विवाहितमध्ये पहिलो विवाह गर्दाको उमेर समूह १५ देखि १९ वर्ष हुने सबैभन्दा धेरै अर्थात् ५०.३ प्रतिशत रहेका छन् भने सबै भन्दा कम ५० वर्ष वा सो भन्दा माथिका जनसंख्या रहेका छन्। माथिको तालिका ३.१.१० बाट के स्पष्ट हुन्छ भने पहिलो विवाह गर्ने उमेर पुरुषको तुलनामा महिलाको कम रहेको छ।

तालिका नं. २.११: जिल्लाको प्रमुख धर्म सम्बन्धी विवरण

गणना वर्ष	जम्मा जनसंख्याको प्रतिशत				
	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	क्रिश्चियन	अन्य
२०५८	८३.१	१५.०	१.०	०.३	०.५
२०६८	८६.५	९.४	१.३	१.७	१.१

श्रोत: सम्बन्धित राष्ट्रिय जनगणनाहरू, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. २.१२: जिल्लाका प्रमुख धर्महरूको विवरण, २०६८

धर्म	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
हिन्दु (Hindu)	२७९,६६१	८६.५	१२४,०२६	८६.५	१५५,६३५	८६.५
बौद्ध -Buddhism)	३०,५३२	९.४	१३,३९९	९.३	१७,१३३	९.५
इस्लाम (Islam)	४,१५७	१.३	२,००३	१.४	२,१५४	१.२
किरात (Kirat)	३५	०.०	२०	०.०	१५	०.०
क्रिश्चियन (Christianity)	५,४६७	१.७	२,४४२	१.७	३,०२५	१.७
प्रकृती (Prakriti)	५२१	०.२	२२७	०.२	२९४	०.२
बोन (Bon)	१,५८८	०.५	७०५	०.५	८८३	०.५
जैन (Jainism)	१	०.०	१	०.०	०	०.०
बहाई	८	०.०	४	०.०	४	०.०
नखुलाएको (Undefined)	१,३१८	०.४	५८३	०.४	७३५	०.४
जम्मा	३२३,२८८	१००	१४३,४१०	१००	१७९,८७८	१००.०

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. २.१३: मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या विवरण

सि.नं.	मातृभाषा	जनगणना २०५८	जनगणना २०६८					
			जम्मा		पुरुष		महिला	
			जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
१	नेपाली	१८४७००	२००,२३६	६१.९	८९,१४३	६२.२	१११,०९३	६१.८
२	मगर	६७७२७	६७,२५२	२०.८	२८,९९८	२०.२	३८,२५४	२१.३
३	गुरुङ्ग	३३०१०	२६,८२९	८.३	११,६२०	८.१	१५,२०९	८.५
४	नेवारी	१५३४७	१३,१२७	४.१	५,८७०	४.१	७,२५७	४.०
५	दरै	३११८	३,७१३	१.१	१,६६४	१.२	२,०४९	१.१
६	उर्दु	११७८	२,५१७	०.८	१,१४०	०.८	१,३७७	०.८
७	तमाङ्ग	२१८७	२,१३६	०.७	१,००४	०.७	१,१३२	०.६
८	भोजपुरी	२५८	१,१६०	०.४	७६१	०.५	३९९	०.२
९	भुजेल	४७८	१,१०२	०.३	५३१	०.४	५७१	०.३
१०	कुमाल	९९०	९०१	०.३	३८६	०.३	५१५	०.३
११	बोटे	४४८	७८५	०.२	३७६	०.३	४०९	०.२
१२	हिन्दी	३४०	४६३	०.१	३१८	०.२	१४५	०.१
१३	मैथली	१०१३	४१५	०.१	२८२	०.२	१३३	०.१
१४	राई		३२३	०.१	१९२	०.१	१३१	०.१
१५	दुरा	२६७	३०९	०.१	१४७	०.१	१६२	०.१
१६	थारू	९२	२२८	०.१	१४६	०.१	८२	०.०

सि.नं.	मातृभाषा	जनगणना २०५८	जनगणना २०६८					
			जम्मा		पुरुष		महिला	
			जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
१७	चेपाड	८६	१६३	०.१	८३	०.१	८०	०.०
१८	खाम		१५८	०.०	६५	०.०	९३	०.१
१९	सांकेतिक भाषा	२३	११०	०.०	५०	०.०	६०	०.०
२०	थकाली	१४०	७८	०.०	३२	०.०	४६	०.०
२१	बंगाली	११	७५	०.०	५०	०.०	२५	०.०
२२	लोपा		५६	०.०	२८	०.०	२८	०.०
२३	डोटेली		५४	०.०	२४	०.०	३०	०.०
२४	सुनुवार	१	३६	०.०	१८	०.०	१८	०.०
२५	संस्कृत	३४	३५	०.०	३४	०.०	१	०.०
२६	लिम्बु	२५	३४	०.०	१६	०.०	१८	०.०
२७	मुसलमान		२२	०.०	७	०.०	१५	०.०
२८	शोर्पा	३१	१६	०.०	९	०.०	७	०.०
२९	अन्य	१८५	१०७	०.०	५८	०.०	४९	०.०
३०	उल्लेख नगरिएको	३४८४	८४८	०.३	३५८	०.२	४९०	०.३
	जम्मा	३१५२३७	३२३,२८८	१००.०	१४३,४१०	१००.०	१७९,८७८	१००.०

श्रोत: सम्बन्धित जनगणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. २.१४: जिल्लाको जातजाति अनुसारको जनसंख्या विवरण

सि.नं.	जातजाती	जनगणना २०५८	जनगणना २०६८					
			जम्मा		पुरुष		महिला	
			जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
१	मगर	८४३३२	८७,०७८	२७	३८,१६०	२७	४८,९१८	२७
२	ब्राम्हण	४१४६३	३८,३८२	१२	१७,३३९	१२	२१,०४३	१२
३	क्षेत्री	३७५३६	३७,८०९	१२	१६,६७७	१२	२१,१३२	१२
४	गुरुङ्ग	३९४१८	३७,३२५	१२	१६,३२२	११	२१,००३	१२
५	कामी	२०४११	२५,३७५	८	११,१०३	८	१४,२७२	८
६	नेवार	२५१४५	२४,८२४	८	११,१३४	८	१३,६९०	८
७	सार्की	९१४१	१३,९२५	४	५,८४९	४	८,०७६	४
८	दमाई/ढोली	१०४४४	१०,९१६	३	४,८१२	३	६,१०४	३
९	घर्ती/भुजेल	७५२३	८,०५०	२	३,६७५	३	४,३७५	२

सि.नं.	जातजाती	जनगणना २०५८	जनगणना २०६८					
			जम्मा		पुरुष		महिला	
			जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
१०	कुमाल	६९१५	७,९५५	२	३,४७५	२	४,४८०	२
११	ठकुरी	७२६४	७,५०८	२	३,२८७	२	४,२२१	२
१२	तमाङ्ग	३२१६	४,२३९	१	१,९८३	१	२,२५६	१
१३	मुशलमान	३११३	४,१७१	१	२,०१०	१	२,१६१	१
१४	दै	३७४७	४,११८	१	१,८५२	१	२,२६६	१
१५	दशनामी/सन्यासी	२०९७	१,९७९	१	९१३	१	१,०६६	१
१६	बादी	९	१,७१७	१	७७८	१	९३९	१
१७	बोटे	१३९८	१,२९३	०	६०५	०	६८८	०
१८	राई	४३९	८३१	०	४३२	०	३९९	०
१९	दुरा	७८१	८२२	०	३७३	०	४४९	०
२०	माझी	५३	५४३	०	२८५	०	२५८	०
२१	थारू	१५८	४२७	०	२६५	०	१६२	०
२२	चेपाङ्ग/प्रजा	१०४	३९३	०	१९४	०	१९९	०
२३	यादव	६५	३०८	०	१३२	०	१७६	०
२४	गाइने	२६१	२६७	०	१३७	०	१३०	०
२५	सुनुवार	५३	१९४	०	८९	०	१०५	०
२६	काठबानिया	१९०	१७३	०	९५	०	७८	०
२७	तेली	२७१	१६०	०	१०६	०	५४	०
२८	थकाली	१९८	१५८	०	७०	०	८८	०
२९	घले		१५३	०	६९	०	८४	०
३०	हजाम		११३	०	७२	०	४१	०
३१	खवास		१०७	०	४८	०	५९	०
३२	लिम्बु	५३	८६	०	३८	०	४८	०
३३	कलवार	४३	८२	०	६१	०	२१	०
३४	बंगाली	१	६६	०	३९	०	२७	०
३५	कुर्मी	१९	६४	०	३४	०	३०	०
३६	मल्लाह	२५	५९	०	४८	०	११	०
३७	ब्राम्हु/बारामो	७	५७	०	३०	०	२७	०
३८	लोपा		५७	०	२९	०	२८	०

सि.नं.	जातजाती	जनगणना २०५८	जनगणना २०६८					
			जम्मा		पुरुष		महिला	
			जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत	जना	प्रतिशत
३९	हलुवाई	१८	४८	०	३३	०	१५	०
४०	चमार/हरिजन/राम	१९	४५	०	३५	०	१०	०
४१	कमार	२२	४५	०	२२	०	२३	०
४२	ब्राम्हण तराई	६५	४३	०	२७	०	१६	०
४३	कोइरी/कुशहवा	३२	४१	०	२९	०	१२	०
४४	कायस्थ	७	३४	०	१९	०	१५	०
४५	शोर्पा	६९	२९	०	१७	०	१२	०
४६	सुधी		२८	०	१३	०	१५	०
४७	कुम्हार	३	२५	०	१३	०	१२	०
४८	सोनार	२०२२	२३	०	१५	०	८	०
४९	सतार/सन्थाल		२३	०	१०	०	१३	०
५०	मुसहर		२२	०	१०	०	१२	०
५१	धानुक	१२	२०	०	१५	०	५	०
५२	कहार	१	२०	०	९	०	११	०
५३	धोवी	६	१७	०	१४	०	३	०
५४	कानु	१४	१६	०	१५	०	१	०
५५	लोहार	३	१६	०	१५	०	१	०
५६	दुसाद/पाशवान/पासी	१	१३	०	७	०	६	०
५७	मारवाडी	५५५	१२	०	७	०	५	०
५८	छन्त्याल/छन्तेल		१२	०	७	०	५	०
५९	पन्थरकट्टा/कुशवाडिया		१२	०	३	०	९	०
६०	लोद		११	०	१	०	१०	०
६१	अन्य	३५७	१०७	०	५८	०	४९	०
६२	दलित अन्य	५१६४	५७६	०	२७२	०	३०४	०
६३	तराई अन्य		१४५	०	६५	०	८०	०
६४	अज्ञात अन्य	९३५	१०९	०	४९	०	६०	०
६५	विदेशी		१२	०	१०	०	२	०
	जम्मा	३१५२३७	३२३,२८८	१००	१४३,४१०	१००	१७९,८७८	१००

श्रोत: सम्बन्धित जनगणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

२.२ शैक्षिक अवस्था

२.२.१ शैक्षिक संस्था

तालिका नं. २.१५: तनहुँ जिल्लाको विद्यालय विवरण

किसिम	बाविके	प्रावि	आधारभूत	मावि	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षा सञ्चालित	धार्मिक विद्यालय	विशेष शिक्षा (स्रोतकक्षा)	अनौपचारिक प्रौढ (गृहिणी कक्षा)
सामुदायिक	३४७	३०४	७४	१०८	१५	३	३	१०	५
संस्थागत	१२५	३७	३५	५२	०	०	०	०	०
जम्मा	४७२	३४१	१०९	१६०	१५	३	३	१०	५

तालिका नं. २.१६ : स्थानीय तह अनुसार विद्यालय विवरण

स्थानीय तह	वि. वि.	आधारभूत तह कक्षा १-५			आधारभूत तह कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०			माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक शिक्षा केन्द्र	प्रोतकेन्द्र	जम्मा
		सा.	सं.	ज.	सा.	सं.	ज.	सा.	सं.	ज.	सा.	सं.	ज.	ज.	ज.	
व्यास न.पा.	७८	४५	९	५४	१६	१४	३०	११	१९	३०	१२	३	१५	८	४	१२९
आँवुखैरेनी गा.पा.	२३	२७	२	२९	६	१	७	३	५	८	२	०	२	१	१	४६
देवघाट गा.पा.	३०	२६	१	२७	६	१	७	४	०	४	३	०	३	१	२	४१
भिमाद न.पा.	३३	२७	६	३३	९	३	१२	७	२	९	५	२	७	०	३	६१
शुक्लागण्डकी न.पा.	३९	४१	४	४५	४	४	८	८	४	१२	८	६	१४	४	२	७९
घिरिड. गा.पा.	१९	२६	२	२८	३	३	६	५	०	५	२	०	२	१	१	४१
वन्दिपुर गा.पा.	२५	२७	३	३०	३	३	६	४	१	५	२	१	३	१	१	४४
भानु न.पा.	४४	३७	५	४२	८	६	१४	११	७	१८	९	०	९	७	३	१०
म्याग्दे गा.पा.	१७	२१	१	२२	४	०	४	४	३	७	२	०	२	२	१	३५
ऋषिड. गा.पा.	३९	२५	३	२८	१२	१	१३	६	०	६	३	०	३	०	२	५०
जम्मा	३४७	३०४	३५	३३५	७१	३५	१०७	५३	४१	१०४	४८	१२	६०	२५	२०	१६१०

जिल्लामा सामुदायिक तथा संस्थागत गरी कुल १५६५ विद्यालय सञ्चालनमा रहेका छन् । कुल विद्यालयहरूमध्ये ९२ प्रतिशत विद्यालय सामुदायिक रहेका छन् भने बाँकी ८ प्रतिशत मात्र संस्थागत रहेका छन् । कुल ६० माध्यमिक विद्यालयमध्ये ५७ (९५ प्रतिशत) वटामा पुस्तकालय तथा प्रयोगशाला स्थापना भइसकेका छन् । संस्थागत विद्यालयहरू शहर र बजार केन्द्रीत रहेका छन् भने सामुदायिक विद्यालयहरूले ग्रामीण क्षेत्रसम्म सेवा प्रदान गरिरहेका छन् ।

तालिका नं. २.१७ : जिल्लाको शिक्षक दरबन्दी विवरण

प्रकार	प्राथमिक			आधारभूत			माध्यमिक			उच्च माध्यमिक
	तृतीय	द्वितीय	प्रथम	तृतीय	द्वितीय	प्रथम	तृतीय	द्वितीय	प्रथम	
स्वीकृत दरबन्दी	१८७३			३९३			३२६			९६
स्थायी	५११	७२२	४३	२०९	५८	६	१८६	४२	४	
अस्थायी/करार	५९७			११८	२		९४			३२
राहत/अनुदान	८८			११४			८५			६४
महिला परियोजना	३१									

तालिका नं. २.१८ : विद्यार्थी विवरण: (Flash 1, अनुसार)

१. सामुदायिक विद्यालय विद्यार्थी विवरण										
गा.पा./न.पा.को नाम	विद्यार्थी विवरण									कुल जम्मा
	कक्षा १-५			कक्षा ६-८			कक्षा ९-१०			
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	
व्यास नगरपालिका	२१८६	२०९९	४२८५	१६८८	१६३७	३३२५	१३८९	११८७	२५७६	१०१८६
आँबुखैरेनी गा.पा.	८६६	८४१	१७०७	६१८	४७७	१०९५	४३९	३४३	७८२	३५८४
भानु नगरपालिका	१४९०	१३८२	२८७२	१०९४	१०६३	२१५७	८१९	७१७	१५३६	६५६५
भिमाद नपा	१२८१	१२०४	२४८५	१०४१	९१५	१९५६	६७५	५५७	१२३२	५६७३
देवघाट गा.पा.	९६५	१०९८	२०६३	५१३	६५२	११६५	२४६	३५६	६०२	३८३०
घिरिङ गाउँपालिका	१०७३	१००५	२०७८	८१७	६४३	१४६०	३९०	३२७	७१७	४२५५
म्याग्दे गा.पा.	७५६	७३८	१४९४	५०१	४२३	९२४	३२४	२८६	६१०	३०२८
ऋषिङ.गा.पा.	१४३६	१३१६	२७५२	७५३	६६६	१४१९	२५७	२३८	४९५	४६६६
शुक्लागण्डकी नपा	१४९६	१४२१	२९१७	११३६	१०१८	२१५४	८६२	६८०	१५४२	६६१३
वन्दीपुर ग.पा.	७६४	७५५	१५१९	४३७	३२६	७६३	२०८	१९४	४०२	२६८४
कुल जम्मा	१२३१३	११८५९	२४१७२	८५९८	७८२०	१६४१८	५६०९	४८८५	१०४९४	५१०८४

२. संस्थागत विद्यालय विद्यार्थी विवरण										
गा.पा./न.पा.को नाम	विद्यार्थी विवरण									कुल जम्मा
	कक्षा १-५			कक्षा ६-८			कक्षा ९-१०			
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	
व्यास नगरपालिका	१८३५	२३२६	४१६१	६४८	८२६	१४७४	३००	३८३	६८३	६३१८
आँबुखैरेनी गा.पा.	४९०	६३४	११२४	१८४	२३९	४२३	७५	१०२	१७७	१७२४
भानु नगरपालिका	५७२	७५६	१३२८	२१०	३०६	५१६	७५	१२६	२०१	२०४५
भिमाद नपा	४७२	५१३	९८५	१९७	२६३	४६०	११३	१३०	२४३	१६८८
देवघाट गा.पा.	६४	९८	१६२	०	१२७	१२७	०	४७	४७	३३६

घिरिड गाउँपालिका	१०३	१३८	२४१	१९	२८	४७	०	०	०	२८८
म्याग्दे गा.पा.	२६२	३७२	६३४	१३०	१४४	२७४	७०	१०२	१७२	१०८०
ऋषिड.गा.पा.	३५	४९	८४	०	०	०	०	०	०	८४
शुक्लागण्डकी नपा	११९७	१५६५	२७६२	५६२	७५०	१३१२	३२२	४८१	८०३	४८७७
बन्दीपुर ग.पा.	५३०	६९५	१२२५	१०९	१४७	२५६	२८	२७	५५	१५३६
जम्मा	५५६०	७१४६	१२७०६	२०५९	२८३०	४८८९	९८३	१३९८	२३८१	१९९७६
कुल जम्मा	१७८७३	१९००५	३६८७८	१०६५७	१०६५०	२१३०७	६५९२	६२८३	१२८७५	७१०६०

श्रोत : जिल्ला विकास तथा समन्वय इकाइ, तनहुँ, २०७५

तालिका २.१९ तनहुँ जिल्लामा सञ्चालित क्याम्पसहरूको विवरण

सि.नं.	क्याम्पसको नाम ठेगाना	सि.नं.	क्याम्पसको नाम ठेगाना
१	त्रिभुवन क्याम्पस, मानेचौका	८	भानुभक्त क्याम्पस, खैरेनीटार
२	आँबुखैरेनी क्याम्पस, आँबुखैरेनी	९	आदिकवि भानुभक्त क्याम्पस, दमौली
३	पुर्कोट कालिका क्याम्पस, पुर्कोट	१०	बाराही कलेज, दमौली
४	तनहुँ शारदा कलेज, भानु	११	दमौली कलेज, दमौली
५	सि.के.वि.के. क्याम्पस, नाहाला, बन्दीपुर	१२	परासर कलेज, दमौली
६	बन्दीपुर क्याम्पस, बन्दीपुर	१३	महेश संस्कृत गुरुकुल, देवघाट
७	जनज्योती क्याम्पस, भीमाद	१४	शहिद कृष्ण क्याम्पस, दुलेगौडा

२.२.२ साक्षरता

तालिका नं. २.२० : साक्षरताको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी सम्बन्धी विवरण

जनगणना वर्ष	जम्मा (दुवै)	बढेको	पुरुष	बढेको	महिला	बढेको
२०२८	१७.८	-	३२.७	-	३.८	-
२०३८	२५.३	७.५	३७.२३	४.५३	१३.०१	९.२१
२०४८	५०.४	२५.१	६६.५	२९.२७	३६.२	२३.१९
२०५८	६२	१२.४	७२.६	६.१	५३	१६.८
२०६८ ^१	७४.८	१२.८	८३.७	११.१	६७.९	१४.९

श्रोत: सम्बन्धित जनगणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. २.२१ : गाउँपालिका र नगरपालिका अनुसार साक्षरता दर

स्थानीय तह	लिङ्ग	५ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्या	साक्षर जनसंख्या	साक्षरता दर
आँबु खैरेनी गाउँपालिका	जम्मा	१८,८९८	१४,१७९	७५.०३
	पुरुष	८,५४०	७,०४८	८२.५३
	महिला	१०,३५८	७,१३१	६८.८५
बन्दीपुर गाउँपालिका	जम्मा	१८,४०९	१३,२२०	७१.८१
	पुरुष	८,२३३	६,६३३	८०.५७
	महिला	१०,१७६	६,५८७	६४.७३

भानु नगरपालिका	जम्मा	४२,१०५	३०,६४१	७२.७७
	पुरुष	१७,८११	१४,८९०	८३.६०
	महिला	२४,२९४	१५,७५१	६४.८३
भिमाद नगरपालिका	जम्मा	२८,५८२	२१,३२७	७४.६२
	पुरुष	११,९९७	९,९३८	८२.८४
	महिला	१६,५८५	११,३८९	६८.६७
व्यास नगरपालिका	जम्मा	६४,६२३	५१,६४५	७९.९२
	पुरुष	२८,३३५	२४,८३२	८७.६४
	महिला	३६,२८८	२६,८१३	७३.८९
देबघाट गाउँपालिका	जम्मा	१४,६४६	९,८४४	६७.२१
	पुरुष	६,७४७	५,११६	७५.८३
	महिला	७,८९९	४,७२८	५९.८६
घिरिङ्ग गाउँपालिका	जम्मा	१७,३४८	११,७१४	६७.५२
	पुरुष	७,२३२	५,५४५	७६.६७
	महिला	१०,११६	६,१६९	६०.९८
म्याग्दे गाउँपालिका	जम्मा	२०,६५७	१५,६१४	७५.५९
	पुरुष	८,९४३	७,५९०	८४.८७
	महिला	११,७१४	८,०२४	६८.५०
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	जम्मा	२३,२९५	१५,४७०	६६.४१
	पुरुष	९,८७३	७,५२१	७६.१८
	महिला	१३,४२२	७,९४९	५९.२२
शुक्लागण्डकी नगरपालिका	जम्मा	४४,३२३	३४,९०६	७८.७५
	पुरुष	१९,१९२	१६,७१५	८७.०९
	महिला	२५,१३१	१८,१९१	७२.३८

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

२.३.१ परिचय

जबसम्म कुनै पनि देशको नागरिक पुर्ण रूपमा स्वस्थ हुँदैनन् तबसम्म सामाजिक, आर्थिक तथा मानव विकासमा उपलब्धी प्राप्त गर्न सकिँदैन । यी कुरालाई ध्यानमा राखेर नेपालमा आधारभुत स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको अधिकारका रूपमा स्थापित गर्न नेपालको संविधान, २०७२ ले व्यवस्था गरेको छ । आम नागरिकले सर्वसुलभ रूपमा घरदैलोमा नै आधारभुत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गर्ने वातावरण सृजना गर्नु नेपाल सरकारको प्रमुख नीति रहेको छ । साथै निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा मार्फत लक्षित वर्ग (अति गरिब, अपाङ्ग, असहाय, जेष्ठ नागरिक, म.स्वा.स्वयं सेवक) लाई सेवा प्रदान गरिरहेको अवस्था छ । केही घातक रोगहरू जस्तै क्यान्सर, मुटु रोग, मृगौला, अल्जाईमर, पार्किन्सोनिजम् रोगका लागि नेपाल सरकारले लक्षित वर्गका बिरामीहरूलाई निःशुल्क सेवा प्रदान गर्दै आईरहेको छ ।

तालिका २.२२ स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने प्रणाली

स्तर	स्वास्थ्य संस्था	प्राविधिक जनशक्ति	सेवा
समुदाय स्तर	म.स्वा.स्वयं सेवक, खोप क्लिनिक, गाउँघर क्लिनिक, सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई,	म.स्वा.स्वयं सेवक, अ.हे.व., अ.न.मी.	खोप, परिवार नियोजन, परामर्श, सामान्य उपचार, गर्भवती सेवा, सुत्केरी सेवा, आदि
स्थानीय तह स्तर	स्वा.चौकी, आ.औ.	हे.अ., कविराज, वैद्य, अ.हे.व., अ.न.मी.	खोप, परिवार नियोजन, परामर्श, सामान्य उपचार, गर्भवती सेवा, सुत्केरी सेवा, रोग नियन्त्रण आदि
निर्वाचन क्षेत्र स्तर	प्रा.स्वा.के.	डाक्टर, स्टाफ नर्स, हे.अ., अ.हे.व., अ.न.मी., ल्या.अ.	खोप, परिवार नियोजन, परामर्श, सामान्य उपचार, गर्भवती सेवा, सुत्केरी सेवा, रोग नियन्त्रण, प्रयोगशाला आदि
जिल्ला स्तर	जि.ज.स्वा.का., जि.आ.औ., जिल्ला अस्पताल	जन स्वास्थ्य अधिकृत (बरिष्ठ अधिकृत वा प्रशासक), डाक्टर, आयुर्वेदिक चिकित्सक, स्टाफ नर्स, हे.अ., अ.हे.व., अ.न.मी., ल्या.टे	प्रशासनिक कार्य, आर्थिक कार्य, बाल स्वास्थ्य, परिवार स्वास्थ्य, स्वास्थ्य शिक्षा, परामर्श, उपचारात्मक सेवा, सामान्य शल्य चिकित्सा, गर्भवती सेवा, सुत्केरी सेवा, रोग नियन्त्रण, प्रयोगशाला, आपूर्ति व्यवस्थापन आदि

श्रोत: जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, तनहुँ, २०७४ ।

तालिका २.२३ जिल्लाका स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

सि.नं.	स्वास्थ्य संस्थाको किसिम	जम्मा संख्या	सि.नं.	स्वास्थ्य संस्थाको किसिम	जम्मा संख्या
१	जिल्ला अस्पताल	२	१०	महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका	४६६
२	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	२	११	स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत गैर सरकारी संस्था	५
३	स्वास्थ्य चौकी (हे.पो.)	४६	१२	नीज अस्पताल	१२
४	बर्थिङ्ग सेन्टर	२९	१३	पोलि क्लिनिक	३
५	बि/सिइओसि	४	१४	स्वास्थ्य क्लिनिक	२
६	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१२	१५	डेन्टल सेवा प्रदायक	३
७	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	१४	१६	आयुर्वेद केन्द्र	१
८	गाउँघर क्लिनिक	१५६	१७	आयुर्वेद औषधालय	११
९	खोप क्लिनिक	२१९	१८	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	१

श्रोत: जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, तनहुँ, २०७४

तालिका २.२४ जिल्लाका प्रमुख स्वास्थ्य सुचकहरूको तीन बर्षे अवस्था

स्वास्थ्य सुचक	इकाई	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४
खोप सेवासँग सम्बन्धित सुचकहरू				
बि.सि.जि. खोप पाएका १ बर्ष मुनिका बच्चा	प्रतिशत	८३.९६	७६.१५	६६.५०
डि.पि.टि./हेप/हिब तेश्रो खोप पाएका १ बर्ष मुनिका बच्चा	प्रतिशत	८९.८९	८६.२७	७७.४४
दादुरा र रूबेला विरुद्ध खोप पाएका १ बर्ष मुनिका बच्चा	प्रतिशत	८९.८१	८१.८२	७६.१३
पोषण सेवासँग सम्बन्धित सुचकहरू				

०-१२ महिनाका बच्चाको तौल अनुगमन	प्रतिशत	१२४	१०८	७३
०-२४ महिनाका बच्चाको तौल अनुगमन निरीक्षण	पटक		२.९१	३.७९
०-६ महिनाका बच्चाको आमाको दुध खुवाएको अनुगमन	प्रतिशत		८.९४	०.६७
६-२३ महिनाका बच्चाले पहिलो बाल बिटाको सन्तुलित आहार	प्रतिशत		५.४१	०.२३
श्वासप्रश्वास रोग नियन्त्रण सम्बन्धी सुचकहरू				
श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्याको इन्सिडेन्ट दर (पाँच बर्ष मुनिका)	प्रति हजार	६४८.०८	४६१.८७	३७९.४०
श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या भएका मध्ये निमोनिया भएका	प्रति हजार	१७०.७१	११८.९८	८९.६७
श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या भएका मध्ये धेरै कडा रोग भएका	प्रतिशत		२५.७६	२३.६३
भाडापखाला रोग नियन्त्रण सम्बन्धी सुचकहरू				
भाडापखाला सम्बन्धी समस्याको इन्सिडेन्ट दर (पाँच बर्ष मुनिका)	प्रति हजार	४२७.६३	२९१.६८	२४५.८३
भाडापखाला सम्बन्धी समस्या भएका मध्ये कडा जलवियोजन भएका	प्रतिशत		३४.२७	३०.०२
सुरक्षित मातृत्व सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
पहिलो पटक गर्भ जाँच गराएका	प्रतिशत	७५.४५	८७.५८	६३.४५
चौथो पटक गर्भ जाँच गराएका	प्रतिशत	६४.१२	४२.९९	२४.०७
संस्थामा सुत्केरी गराएका	प्रतिशत	२३.३७	२१.५३	२१.१६
टि.टि. दोश्रो (२+ समेत) मात्रा लगाउने गर्भवती	प्रतिशत	६२.५५	५९.१६	४४.८३
आइरन चक्कि खाने गर्भवती	प्रतिशत	५१.७१	३६.२३	२८.०६
भिटामिन ए खाने गर्भवती	प्रतिशत	४५.७१	२९.३३	१६.८८
पहिलो पटक सुत्केरी जाँच गराएका महिला	प्रतिशत	०	५.०३	५.१३
परिवार नियोजन सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
परिवार नियोजन प्रयोगदर	प्रतिशत	३२.२९	३१.६९	३२.०५
कण्डम प्रयोगदर	प्रतिशत	२.८९	२.०५	२.३६
पिल्स प्रयोगदर	प्रतिशत	१.६६	१.७७	१.९४
डिपो प्रयोगदर	प्रतिशत	३.४४	३.८०	३.५०
आइयुसिडि प्रयोगदर	प्रतिशत	३.९१	४.४२	४.८२
इम्प्लान्ट प्रयोगदर	प्रतिशत	१.३३	१.५८	१.९१
बन्ध्याकरण प्रयोगदर	प्रतिशत	१९.०६	१८.०७	१७.५२
मलेरिया नियन्त्रण सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
वार्षिक रक्त नमुना परीक्षण दर	प्रतिशत	०.०७	०.०६	४.८९

बार्षिक परजीवि इन्सडेन्ट	प्रति हजार	०.८८	०.००	०.००
क्लिनिकल मलेरिया इन्सडेन्ट	प्रति हजार	०.०१	०.००	०.००
क्षयरोग नियन्त्रण सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
क्षयरोग पत्ता लाग्ने दर	प्रतिशत	८९.२०	९१.२१	९३.६०
क्षयरोग उपचार सफलता दर	प्रतिशत	८५.८८	८६.६२	८२.८०
कुष्ठरोग नियन्त्रण सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
नयाँ कुष्ठरोगी पत्ता लाग्ने दर	प्रति एक लाख	०.२२	०.५१	०.५७
प्रिभालेन्स दर	प्रति दश हजार	०.६८	०.५४	०.६०
एच्.आई.भि./एड्स नियन्त्रण सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
हालसम्मका एच्.आई.भि. संक्रमितहरूको संख्या	संख्या	१५२	२५५	
बहिरङ्ग बिरामी सेवा सम्बन्धी सुचकहरू				
कुल जनसंख्या मध्ये बहिरङ्गमा आएका जम्मा बिरामी	प्रतिशत	६४.२	६३.३९	६३.६८
औषत बिरामी बसाई	दिन		०.८७	१.६९

श्रोत: जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, तनहुँ, २०७५

जिल्लाका अधिकांश स्वास्थ्य सुचकहरूको प्रवृत्ति बढ्दो क्रममा देखिन्छ । बहिरङ्गमा आउने बिरामीको अनुपातबाट के अनुमान लगाउन सकिन्छ भने यस जिल्लाको जनसंख्याको ठुलो हिस्सा बर्ष भरि स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्या लिएर स्वास्थ्य संस्थामा आउने गरेका छैनन् । यसका दुईवटा पाटा हुन सक्छन्, कि अन्य जिल्लामा सेवा लिएका वा बिरामी नै नभएका, यस बारेमा थप अध्ययन जरूरी देखिन्छ ।

२.३.२ आयुर्वेद सेवा

प्राचिन चिकित्सा प्रणाली अन्तर्गतको आयुर्वेद सेवा यस जिल्लामा उपलब्ध रहेको छ । जिल्लामा एउटा आयुर्वेद केन्द्र आयुर्वेद चिकित्सक सहित जिल्ला सदरमुकाममा रहेको छ भने ११ वटा आयुर्वेदिक औषधालयहरू (२०७२ जेष्ठ १५ देखि भीमादमा एउटा औषधालय नयाँ स्थापना भएको) विभिन्न गा.वि.स.हरूमा सेवारत छन् । आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थामा विशेषगरी सामान्य चिकित्सा, जेष्ठ नागरिक, स्तनपाई, पुर्वकर्म आदि सेवाहरू उपलब्ध हुन्छन् । जिल्लाका आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको विस्तृत विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका २.२५ आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

सि.नं.	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क फोन नं.	सि.नं.	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क फोन नं.
१	जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र	दमौली	०६५ ५६०४८३	७	दुहुरेपसल आयुर्वेद औषधालय	दुहुरेपसल	९८१८३७४६१७
२	खैरेनीटार आयुर्वेद औषधालय	खैरेनीटार	०६५ ५७०९३६	८	भानु आयुर्वेद औषधालय	भानु	

सि.नं.	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क फोन नं.	सि.नं.	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क फोन नं.
३	जामुनेभञ्ज्याङ्ग आयुर्वेद औषधालय	जामुने	९७५६०००३८८	९	बन्दिपुर आयुर्वेद औषधालय	बन्दिपुर	९८४६०५५१०६
४	शिशुघाट आयुर्वेद औषधालय	शिशुघाट	९८४६१३१४६५	१०	भिरकोट आयुर्वेद औषधालय	भिरकोट	९८५६०६०५३३
५	रिस्ती आयुर्वेद औषधालय	रिस्ती		११	केशवटार आयुर्वेद औषधालय	केशवटार	
६	रूपाकोट आयुर्वेद औषधालय	रूपाकोट	९८४६०९०३४१	१२	भीमाद आयुर्वेद औषधालय	भीमाद	

श्रोत: जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, २०७४

तालिका २.२६ उमेर र लिंग अनुसार वार्षिक (आ.ब.२०७३/७४) बिरामी तथ्यांक

विवरण	० देखि ५ वर्ष सम्मका			६ देखि १४ वर्ष सम्मका			१५ वर्ष र सो भन्दा माथिका			सबै उमेरका		कुल जम्मा
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	
नयाँ	२७३	२०३	४७६	९१४	१०२६	१९४०	११०८४	१७३००	२८३८४	१२२७१	१८५२९	३०८००
पुनरावृत्त	२६	१६	४२	९१	११२	२०३	१६७७	२२३५	३९१२	१७९४	२३६३	४१५७
जम्मा	२९९	२१९	५१८	१००५	११३८	२१४३	१२७६१	१९५३५	३२२९६	१४०६५	२०८९२	३४९५७

श्रोत: जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, २०७४

जिल्लाका एघार ओटै आयुर्वेदिक स्वास्थ्य संस्थाहरूमा वर्ष भरिमा जम्मा ३४९५७ जना सेवा लिन आएको देखिन्छ। यस हिसाबले कुल जनसंख्याको १० प्रतिशत जनसंख्याले आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा लिएको पाइन्छ। त्यस मध्ये पनि महिलाको संख्या पुरुषको तुलनामा धेरै बढी छ। महिला पुरुषको अनुपात हेर्ने हो भने ६० प्रतिशत महिलाले सेवा लिएका छन् भने ४० प्रतिशत पुरुषले सेवा लिएका छन्।

खण्ड ३ : भौतिक पूर्वाधार विकास

३.१ बस्ती विकासको स्वरूप र आवास सुविधा

हाल रहेका प्रमुख वस्तीहरूका आधारमा यस जिल्लाको वस्ती विकास समथल फाँट, नदी तथा खोला किनार, खानेपानी तथा घाँस दाउरा सुविधा भएको क्षेत्र, भञ्ज्याङ्ग परेको ठाउँ र सडक तथा मुल बाटोको दाँयाँबाँया रहेका छन् । यहाँको बस्ती विकासको स्वरूपलाई शहरी बस्ती र ग्रामीण बस्ती गरी दुई भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ । यस जिल्लाको बस्ती विकासको स्वरूपमा अधिकांश क्षेत्रमा परम्परागत ग्रामीण परिवेश रहेको र आधारभुत मानवीय सेवा तथा सुविधाको योजनाबद्ध व्यवस्थापनको कमी रहेको पाइन्छ भने बजार तथा शहरी बस्तीहरूमा एकिकृत रूपमा सेवा सुविधामा पहुँच हुँदै गएको छ । शहरी बस्तीको रूपमा नगरपालिकाको बस्तीको स्वरूपलाई पनि शहरी र ग्रामीण परिवेशको रूपमा पनि विभाजन गर्न सकिन्छ । त्यसै गरी गाउँपालिकाहरूलाई पनि बजार बस्ती र ग्रामीण बस्तीमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

३.१.१ शहरी बस्तीहरूको स्वरूप

नेपालको शहरी जनसंख्याको परिभाषा अनुसार तनहुँ जिल्लाका ४ वटा नगरपालिकाहरूका बस्तीहरूमा व्यास नगरपालिका, भानु नगरपालिका, शुक्लागण्डकी नगरपालिका र भानु नगरपालिका रहेका छन् । यसका गाउँपालिका केही बस्तीहरू जस्तै : डुम्रे बजार, बन्दीपुर, सत्रसय, आँबुखैरेनी, देवघाट आदि शहरी रहेका छन् । जिल्लाका ४ वटा नगरपालिकाको जनसंख्यालाई शहरी जनसंख्या मान्ने हो भने कुल जनसंख्याको ६०.६ प्रतिशत जनसंख्या शहरी जनसंख्या रहेको छ । क्षेत्रफलका हिसाबले यी नगरपालिकाहरूले जिल्लाको करिब ४६.२ प्रतिशत क्षेत्र ओगटेको छ । त्यसैगरी कुल घरपरिवार मध्ये करिब ६३.९८ प्रतिशत घरपरिवार नगरपालिका क्षेत्र भित्र बसोबास गर्दछन् । नगरक्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनसंख्यामा पुरुष भन्दा महिलाको संख्या बढी छ भने ४ वटै नगरपालिकाको औसत जनघनत्व २७० जना प्रति वर्ग कि.मि. हुन आउँछ ।

तालिका ३.१ : नगरपालिका तथा शहरी बस्ती अनुसार जनघनत्व

न.पा.को नाम	घरपरिवार	जनसंख्या			क्षेत्रफल वर्ग कि.मी.	जनघनत्व जना/व.कि.मी.
		जम्मा	पुरुष	महिला		
भानु नगरपालिका	१२,०९५	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	१८४	२४८.९
भिमाद नगरपालिका	७,४८८	३१,३६२	१३,३६०	१८,००२	१२९	२४३.१
व्यास नगरपालिका	१८,३३९	७०,३३५	३१,२६०	३९,०७५	२४८	२८३.६
शुक्ला गण्डकी नगरपालिका	१२,१८५	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	१६५	२९३.७
जम्मा	५०,१०७	१९५,९४५	८५,५७३	११०,३७२	७२६	२७०

३.१.२ ग्रामीण बस्तीहरूको स्वरूप

अधिकांश बस्तीहरू पहाडको खोच, समथल स्थान, खोला किनार र सडक छेउमा छरिएर रहेका छन् । भू-बनोटसंगै घरहरू चारै दिशामा फर्केका पाइन्छन् । प्रायः जस्तापाताको छानाका १-२ तलाका ढुङ्गा माटोको जडानले बनेका घरहरू यस जिल्लाको ग्रामीण क्षेत्रमा पाइन्छन् । घरहरू एकै ठाउँमा जोडिएका र छरिएर रहेका दुवै देखिन्छन् ।

बस्तीहरूमा एक घरदेखि अर्को घरसम्म आवतजावतको लागि साँघुरा बाटाहरू रहेका छन् । तनहुँ जिल्लाका अधिकांश गाविसहरूमा सडक (कच्ची तथा पक्की) ले जोडिएकोले जिल्लाका अधिकांश ग्रामीण बस्तीहरूमा हिउँदको समयमा औषत १, २ घण्टाको दुरीमा पैदल यात्रा गरी गाडी चल्ने सडकबाट आवत जावत गर्न सकिने अवस्था रहेको छ । पहाडको माथिल्लो भाग देखि फेदि सम्म डाँडा तथा थुम्काहरूका भिरालो स्थानहरूमा बस्ती बसेका छन् । पशुपालन कार्यको लागि अनुकूलतासंगै घाँस, दाउरा र बनजंगलको सुविधा भएको स्थानहरूमा बस्ती रहेका पाइन्छन् । अधिकांश बस्तीहरूमा घर तथा आँगन, गोठ र शौचालय छुट्टै रहेका पाइन्छन् । अधिकांश बस्तीका घरहरू खेत रहेको स्थानबाट केहि टाढा र पाखो जग्गामा बनेका देखिन्छन् । बस्तीहरू जातियताले प्रायः छुट्टिएका पाइन्छन् । यस्तो बस्ती विकासले नेपाली समाजको मौलिक स्वरूप भल्किने र स्वतन्त्र रूपमा आ-आफ्नो सांस्कृतिक पहिचानलाई संरक्षण गर्न सहयोग पुऱ्याई सामाजिक सम्बन्धको दुरी स्थापित गर्ने मान्यता रहन्छ । ग्रामीण बस्तीहरूमा प्रौढ र बालबालिकाहरूको बाहुल्यता रहेको र कृषि प्रमुख पेशा रहेको छ ।

तालिका ३.२ : गाउँपालिका तथा ग्रामीण बस्ती अनुसार जनघनत्व

गा.पा.को नाम	घरपरिवार	जनसंख्या			क्षेत्रफल वर्ग कि.मी.	जनघनत्व जना/व.कि.मी.
		जम्मा	पुरुष	महिला		
देवघाट गाउँपालिका	३,४३५	१६,१३१	७,४८४	८,६४७	१५९	१०१.५
धिरिङ्ग गाउँपालिका	४,१३७	१९,३१८	८,२२५	११,०९३	१२६	१५३.३
म्याग्दे गाउँपालिका	५,६२८	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	११५	१९५.७
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	५,२१५	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	२१५	१२०.३
आँबु खैरेनी गाउँपालिका	४,९११	२०,७६८	९,५०४	११,२६४	१२८	१६२.३
बन्दीपुर गाउँपालिका	४,८५३	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	१०२	१९६.२
जम्मा	२८,१७९	१२४,६०२	५५,२८७	६९,३१५	८४५	१४७

तनहुँ जिल्लाको आवासीय घरको स्वामित्व तथा संरचना सम्बन्धी विवरणहरू तलका तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३.३ : तनहुँ जिल्लाको घरको स्वामित्व अनुसार घरपरिवार संख्या

विवरण	जम्मा	घरको स्वामित्व अनुसार घरपरिवार संख्या			
		आफ्नो	भाडामा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	७८,२८६	६६,३२३	१०,३४४	४८८	१,१३१
प्रतिशत	१००	८४.७२	१३.२१	०.६२	१.४४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका नं. ३.४ : तनहुँ जिल्लाको घरको जग अनुसार घरपरिवार संख्या

विवरण	जम्मा	घरको जगको प्रकार					
		माटो/ढुङ्गाको जडान	ढुङ्गा/ईट्टाको सिमेन्ट जडान	RCC पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	७८, २८६	५४, २९३	११, ५५३	८, ५९६	३, ०८९	१८३	५७२
प्रतिशत	१००	६९.३५	१४.७६	१०.९८	३.९५	०.२३	०.७३

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका नं. ३.५ : घरको बाहिरी गाराको प्रकार अनुसार घरपरिवार संख्या

विवरण	जम्मा	घरको बाहिरी गाराको प्रकार						
		ढुङ्गा/ईट्टाको माटोको जडान	ढुङ्गा/ईट्टाको सिमेन्टको जडान	काठ/फूल्याक	बासको	काचो ईट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	७८, २८६	५१, १९५	२२, ९६३	१, ८७८	१, १९५	८१	३५२	६२२
प्रतिशत	१००	६५.३९	२९.३३	२.४०	१.५३	०.१०	०.४५	०.७९

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका नं. ३.६ : घरको छानाको प्रकार अनुसार घरपरिवार संख्या

विवरण	जम्मा	घरको छानाको प्रकार							
		खर/छ्याली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसीसी	काठ/फूल्याक	माटो	अन्य	अन्य
घरपरिवार	७८, २८६	१२, ७६५	३७, ४८१	१२, ०४९	१५, ०६८	१२९	०	११५	६७९
प्रतिशत	१००	१६.३१	४७.८८	१५.३९	१९.२५	०.१६	०	०.१५	०.८७

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका नं. ३.७ : घरपरिवारमा भएका सुविधा (परिवारको प्रयोजनको लागि) सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	सुविधा	सुविधा लिने घरपरिवार संख्या	प्रतिशत	सि.नं.	सुविधा	सुविधा लिने घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	रेडियो	४२, ३३५	५४.०८	८	मोटर	५८७	०.७५
२	टेलिभिजन	२७, ३२७	३४.९१	९	मोटरसाइकल	३, ४६०	४.४२
३	केबल टेलिभिजन	१९, ६६०	२५.११	१०	साईकल	३, ३३६	४.२६
४	कम्प्युटर	३, ५१७	४.४९	११	अन्य सवारी साधन	११६	०.१५
५	ईन्टरनेट	१, १९५	१.५३	१२	फ्रिज सुविधा	५, ८९९	७.५४
६	टेलिफोन	४, १३३	५.२८	१३	सुविधाको उल्लेख नभएको	१, ८६२	२.३८
७	मोवाइल फोन	५८, ४८०	७४.७०		जम्मा	७८, २८६	१००

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

३.२ यातायात सुविधा

सडक यातायातको दृष्टिले तनहुँ जिल्ला सुविधा सम्पन्न जिल्ला हो । पुरानो एवं प्रमुख राजमार्गको रूपमा पृथ्वी राजमार्गले कास्कीको कोत्रे देखि चितवनको मुग्लिङ्गसम्म, डुम्रेबाट लमजुङ्ग जाने सडक, आँबुखैरेनीबाट गोर्खा जाने सडक, डुम्रेबाटै बन्दीपुर जाने सडक, खैरेनीबाट भिमाद जाने सडक, दमौली च्यामिरेटार आदि सडकहरू कालो पत्रे गरिएका सडकहरू हुन् । यी सडकका साथै अन्य शाखा सडकहरू पनि क्रमश कालो पत्रे भएका छन् । जिल्लामा निर्माण भएका ग्रामीण कच्ची सडकको विस्तारले यातायात सुविधामा बृद्धि भएको छ ।

३.२.१ सडक यातायात

तनहुँ जिल्लाका सबै गाउँपालिका र नगरपालिकाहरूमा सडक सुविधा पुगेको छ । जिल्ला भरी शहरी सडक समेत गरी कालोपत्रे १६१.४९ कि.मी., ग्राभेल ८१.९२ कि.मी. र कच्ची १६९४.४७ कि.मी. गरी जम्मा १९३८.३१ कि.मी. सडक निर्माण भएको देखिन्छ । ग्रामीण सडकहरू निर्माण हुने तर यातायातका साधनहरू हिउदमा मात्र चल्ने र कुनै सडकहरू चालु नभएकोले घोडेटो बाटोको रूपमा परिणत भई सकेका छन् । प्रमुख सडकहरूमा पुलहरूको निर्माण पनि भइरहेको छ । मादी नदीमाथी बनेको दमौली स्थित पुल जिल्लाको सबैभन्दा लामो पुल हो ।

तालिका ३.८ : तनहुँ जिल्लामा निर्माण भएको सडकको प्रकार अनुसार लम्बाई

सडक वर्गीकरण	सडकको प्रकार, कि.मी.			
	कच्ची	ग्राभेल	पक्की	जम्मा
ग्रामीण सडक (VRCN)	१०५९.५८	३७.२१	०	१०९७
जिल्ला सडक (DRCN)	६३४.८९	४४.७१	१५.७३	६९५.३
बजार क्षेत्रको गल्लीमा पक्की गरेको सडक	०	०	१५.५८	१५.५८
सडक विभाग अन्तर्गतका राजमार्ग र प्रमुख सडकहरू	०	०	१३०.१८	१३०.१८
जम्मा	१६९४.४७	८१.९२	१६१.४९	१९३८.०६
भोलुङ्गे पुलको संख्या	९२ वटा			

श्रोत : जिल्ला प्राविधिक कार्यालय, डिभिजन सडक कार्यालय, २०७५ र जिविस आवधिक योजना, २०७२/०७३ -२०७६/०७७, तनहुँ

३.३ सिंचाई सुविधा

पश्चिमाञ्चल सिंचाई विकास सव डिभिजन कार्यालय नं. ३, तनहुँले उपलब्ध गराएको तथ्यांक अनुसार तनहुँ जिल्लामा हालसम्म १३,५५० हेक्टर खेत सिंचित अवस्थामा रहेको छ । विभिन्न सिंचाई आयोजनाले जिल्लाको १४,७५५ हेक्टर जमिन सिंचित गरेको छ । यस जिल्लाको सिंचाई विकासको संक्षिप्त फलक यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. ३.९ : सिंचाईको अवस्था सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	तनहुँ जिल्लाको क्षेत्रफल	१५४६००
२	कृषि योग्य भूमि	६५०६५
३	सिंचाई योग्य भूमि	१७७६२

सि.नं.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)
४	सिंचित क्षेत्र	
क	केन्द्रिय स्तर कार्यक्रमबाट	२६५
ख	जिल्ला स्तर कार्यक्रमबाट	७८
ग	पहाडी खाद्यान्न (Hill Food) कार्यक्रमबाट	६३४
घ	स्थानिय निकायहरू मार्फत	४३०
ङ	कृषि बिकास बैक मार्फत सिंचित क्षेत्र (अनुमानित)	५८४
च	आई एल सी (ILC) कार्यक्रमबाट	१४७५
छ	एन आइ एस पी (NISP) कार्यक्रमबाट	५१०
ज	सिंचाइ तथा जलस्रोत ब्यबस्थापन आयोजना I WRMP कार्यक्रमबाट	४७९
झ	मर्मत सम्भार तथा दिगो ब्यबस्थापन कार्यक्रमबाट	३९९
ञ	साना सिंचाइ बिषेश कार्यक्रमबाट (जिल्ला कृषि बिकास कार्यालयबाट)	२०१८
ट	नयां प्रविधिमा आधारित सिंचाइ योजना (NITP) कार्यक्रमबाट	१२१
थ	मभौला सिंचाइ आयोजनाबाट	६१४
द	परम्परागत कृषक कुलोहरूबाट	७१४८
	जम्मा	१४७५५

श्रोत: पश्चिमाञ्चल सिंचाइ विकास सव डिभिजन नं. ३, तनहुँ, २०७२

तालिका ३.१० : कृषिचलनमा सिंचाइको स्थिति र सिंचित क्षेत्रफल

विवरण	२०५८	२०६८
कृषिचलन		
कृषिचलन संख्या	५४२२१	५९,२३३
जग्गा सिंचाइ गरेका कृषक परिवार संख्या	२६४७२	२८,६८९
जग्गा सिंचाइ गरेका कृषक परिवार प्रतिशत	४८.८	४८.४
क्षेत्रफल		
कृषिचलनको जम्मा क्षेत्रफल(हे.)	२९३२६.१	२९०२२.३
सिंचित क्षेत्रफल (हे.)	९१२४.१	८०२२.८
सिंचित क्षेत्रफल प्रतिशत	३१.१	२७.६

श्रोत: केन्द्रीय तथ्यांक विभाग, राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८

तालिका नं. ३.१२ : तनहुँ जिल्लाको जग्गाको सिंचाइको श्रोत अनुसार सिंचित जग्गा

जम्मा		नदी/ताल/पोखरी				बाँध/जलाशय		अन्य		मिश्रित	
		कुलो		तानेर							
कृषि चलन संख्या	क्षेत्रफल	कृषि चलन संख्या	क्षेत्रफल	कृषि चलन संख्या	क्षेत्रफल	कृषि चलन संख्या	क्षेत्रफल	कृषि चलन संख्या	क्षेत्रफल	कृषि चलन संख्या	क्षेत्रफल
५८१९८	२८९९२.७	२२६५८	६०५७.३	११७८	४६०.६	४६७४	१३३४.८	६०७	१२६.६	२५०	४३.६

श्रोत : राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

३.४ खानेपानी तथा सौचालय सुविधा

३.४.१ खानेपानी सुविधा

तनहुँ जिल्लामा खानेपानी तर्फ खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय, तनहुँ अनुसार यस जिल्लामा खानेपानीबाट करिब ३७.७६ प्रतिशत जनसंख्या लाभान्वित भएका छन् । हालसम्म यस जिल्लामा सम्पन्न भएका खानेपानी आयोजनाहरू निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिको छ ।

तालिका नं. ३.१३ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	जम्मा घरपरिवार	धारा/पाइप	ट्युबेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य	नबताएको
जम्मा	७८,२८६	५८,६८८	२११	४,३२६	९,१८४	४,९४५	४२६	७८	४२८
प्रतिशत	१००	७५.०	०.३	५.५	११.७	६.३	०.५	०.१	०.५

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०६८, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

३.४.२ सौचालय सुविधा

यस जिल्लालाई मिति २०६९ साल श्रावण ३ गते खुला दिशामुक्त घोषणा गरिएको छ । त्यसैले यस जिल्लाका सबै घरपरिवारले सौचालय प्रयोग गरेका छन् । अद्यपी राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार तनहुँ जिल्लामा करिब १६ प्रतिशत घरपरिवारमा सौचालय सुविधा नभएको देखिन्छ ।

तालिका नं. ३.१४ : सौचालय सुविधा भएका घरपरिवारको विवरण

विवरण	जम्मा घरपरिवार	सौचालय सुविधा नभएका परिवार	सौचालय सुविधा भएका परिवार		सौचालयको बारेमा नबताएको
			फलस सुविधा भएको	साधारण चर्पी	
जम्मा	७८,२८६	१२,६२३	४९,७८३	१५,४४५	४३५
प्रतिशत	१००	१६.१	६३.६	१९.७	०.६

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

३.५ विद्युत तथा इन्धन

तालिका नं. ३.१५ : विद्युतको लागि प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या

विवरण	जम्मा घरपरिवार	विद्युतको लागि प्रयोग गर्ने साधन (घरपरिवार संख्या)					
		विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्याँस	सोलार	अन्य	उल्लेख नभएका
जम्मा	७८,२८६	६०,३५०	७,८७९	२१३	७,४१४	१,९९१	४३९
प्रतिशत	१००	७७.१	१०.१	०.३	९.५	२.५	०.६

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका नं. ३.१६ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा घरपरिवार	खाना पकाउनको लागि प्रयोग भएको ईन्धन, परिवार संख्या							
		काठ/ दाउरा	मट्टीतेल	LP gas	Santhi/ guitha (cow dung)	Bio gas	विद्युत	अन्य	उल्लेख नभएको
जम्मा	७८, २८६	५३, १३०	३२६	१७, ४७५	१०३	६, ६३९	११२	६५	४३६
प्रतिशत	१००	६७।९	०।४	२२।३	०।१	८।५	०।१	०।१	०।६

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

३.६ सूचना तथा सञ्चार

आजको २१ औं शताब्दीको युग नै सूचना तथा सञ्चारको युग हो । सूचना तथा सञ्चारकै कारणले सम्पूर्ण विश्वलाई सानो गाउँको रूपमा लिन सकिन्छ । मानव जीवनलाई यस क्षेत्रले अत्यन्त सरल र सहज बनाएको सन्दर्भमा तनहुँ जिल्लामा पनि यसको विकास निकै तिब्र गतिमा भएको पाइन्छ । संस्थागत घरपरिवारलाई छोडेर हेर्ने हो भने १.५ प्रतिशत घरपरिवारमा इन्टरनेट सेवा, ५.३ प्रतिशत घरपरिवारमा आधारभुत टेलिफोन सेवा र भण्डै ७५ प्रतिशत घरपरिवारमा मोबाइल फोन सेवाको उपलब्ध भएको यथार्थता राष्ट्रिय जनगणना २०६८ ले पुष्टि गरिसकेको छ ।

तालिका नं. ३.१७ : घरपरिवारसँग भएको विभिन्न सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी सुविधाहरू सम्बन्धी विवरण

	जम्मा घरपरिवार	सुविधा हुने घरपरिवार संख्या						
		रेडियो	टेलिभिजन	केबुल टि.भि.	कम्प्युटर	इन्टरनेट	टेलिफोन	मोबाइलफोन
घरपरिवार	७८, २८६	४२, ३३५	२७, ३२७	१९, ६६०	३, ५१७	१, १९५	४, १३३	५८, ४८०
प्रतिशत	१००	५४।१	३४।९	२५।१	४।५	१।५	५।३	७४।७

श्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०६८, के.त.वि.

३.६.१ दुरसञ्चार सेवा

तनहुँ जिल्लाका सबै गा.वि.स.हरूमा नेपाल टेलिकमको PSTN वा GSM वा CDMA सेवा पुगेको छ । नेपाल टेलिकमका साथसाथै Ncell ले सेवा प्रदान गरिरहेको छन् । जिल्लामा इन्टरनेट सुविधाको रूपमा ADSL, डायल अप, मोवाइलमा GPRS, दमौली लगायत भित्र 3G, CDMA इन्टरनेट, लिज लाइन, डाटा कार्ड, नोटिस बोर्ड सेवा, SIP फोन आदि रहेका छन् । नेपाल टेलिकम दुरसञ्चार कार्यालय दमौलीबाट वितरण गरिएको सेवा यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. ३.१८ : वितरण गरिएको टेलिफोन सेवा सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	वितरित सेवा	वितरण	कैफियत
१	आधारभुत टेलिफोन	५६१४	
२	मोवाइल टेलिफोन GSM Postpaid	१५५०	
३	ADSL Internet	२०३७	

श्रोत: नेपाल टेलिकम, दुरसञ्चार कार्यालय, दमौली, २०७४

तालिका नं. ३.१९ : आधारभुत टेलिफोन तथा इन्टरनेट सेवा वितरण विवरण

सिं.नं.	स्थानहरू	आधारभुत टेलिफोन	ADSL इन्टरनेट
१	दमौली	२३६१	६४४
२	दुलेगौडा	१०७२	३६४
३	आँबुखैरेनी	६७२	१८८
४	भोर्लेटार	१४९	३८
५	डुम्रे	३५०	१५१
६	बन्दिपुर	१५९	४७२
७	भीमाद	४३०	९४
८	थर्पु	९९	१५
९	जामुने	१५८	३३
१०	सत्रसय	१३३	२७
११	गुणादी	३१	११
जम्मा		५६१४	२०३७

श्रोत: नेपाल टेलिकम, दुरसञ्चार कार्यालय, दमौली, २०७४

३.६.२ हुलाक सेवा

चिठीपत्र र मालसामानहरू एकठाउँबाट अर्को ठाउँमा पु-याउने कार्यका लागि हुलाक सेवा निकै लोकप्रिय सेवा रहेको थियो । हाल सञ्चारका आधुनिक साधनको उपलब्धताले सर्वसाधारण मानिसका खबर आदान प्रदान गर्ने कार्यमा हुलाक सेवाको प्रयोगमा कमी आएको छ तापनि संचारका विभिन्न माध्यमहरूमा हुलाक सेवाले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको पाइन्छ । जिल्लामा जिल्ला हुलाक कार्यालय १, १४ ईलाका हुलाक र ३७ वटा अतिरिक्त हुलाकहरू मार्फत हुलाक सेवा पु-याइएको छ । केहि इलाका हुलाक कार्यालयहरूमा टेलिसेन्टर सञ्चालनमा आएका छन् । यस्ता टेलिसेन्टरहरूबाट इमेल, इन्टरनेट, फोटोकपी प्रिन्ट, कम्प्युटर प्रिन्ट, टेलिफोन सेवा, कम्प्युटर तालिम आदि सेवा प्रदान हुन्छन् ।

३.६.३ आमसञ्चार सेवा

जिल्लामा आमसञ्चारको रूपमा छापा पत्रपत्रिका, रेडियो तथा एफएम र टेलिभिजनहरूको भुमिका महत्वपूर्ण रहदै आएको छ । यस जिल्लामा विभिन्न वेभहरू मार्फत अनलाइनमा देश विदेशका समाचार र रेडियो तथा टेलिभिजनका विभिन्न च्यानलहरूबाट सुचना एवं मनोरञ्जन लिन सकिन्छ ।

तालिका नं. ३.२० : तनहुँ जिल्लाबाट प्रकाशित हुने पत्रपत्रिकाहरू

सि.नं.	पत्रिकाको नाम	किसिम	कार्यालय ठेगाना	फोन नं.
१	भञ्ज्याङ्ग राष्ट्रिय दैनिक	दैनिक		
२	लोकवाणी दैनिक	दैनिक		९८४६२७४६३६
३	सेतीमादी राष्ट्रिय दैनिक	दैनिक		
४	तनहुँ आवाज साप्ताहिक	साप्ताहिक		०६५-६०१७९
५	बिहानी खबर साप्ताहिक	साप्ताहिक		
६	मादिसेती प्रवाह राष्ट्रिय दैनिक	दैनिक		०६५-५६१२९५
७	दमौली खबर राष्ट्रिय दैनिक	दैनिक		०६५-५६१८१५
८	क्यासमिरी साप्ताहिक	साप्ताहिक		९८५६०८३४
९	तनहुँ उद्घोष	दैनिक		९८४६१२०३३५
१०	शुक्ला सन्देश	दैनिक		९८१४१३१३३१
११	बिहानी खबर	साप्ताहिक		
१२	विचारपत्र राष्ट्रिय साप्ताहिक	साप्ताहिक		०६५-५६२३४६
१३	नाउदी सेरोफेरो			
१४	नववेलपत्र	मासिक		९८४६१९५५२२

श्रोत: जिल्ला हुलाक कार्यालय, तनहुँ, २०७२

तालिका नं. ३.२१ : जिल्लामा संचालनमा आएका एफ.एम. रेडियोहरूको विवरण

सि.नं.	एफ. एम. रेडियोहरूको नाम	ठेगाना	फोन नं.
१	मादि सेती एफ.एम.	दमौली	
२	दमौली एफ.एम.	दमौली	०६५-६६१७८१
३	रेडियो भानुभक्त	दमौली	
४	रेडियो तनहुँ	खैरेनीटार	०६५-५७०८९७
५	रेडियो बन्दिपुर	बन्दिपुर	०६५-५८०३२०
६	मेरोसाथी एफ.एम.	आँबुखैरेनी	
७	देवघाट एफ.एम.	देवघाट	
८	ढोरबराही एफ.एम.	दुलेगौडा	०६५-५७०७६४
९	स्मार्ट एफ.एम.	दमौली	०६५-५६२३८८
१०	शुक्लागण्डकी एफ.एम.	दुलेगौडा	
११	छिम्केश्वरी एफ.एम.	डुम्रे बजार	
१२	पावर एफ. एम.	डुम्रे बजार	
१३	युनाइटेड एफ. एम.	डुम्रे बजार	

श्रोत: दमौली एफएम, दमौली, २०७५

खण्ड ४ : आर्थिक पूर्वाधार विकास

तनहुँ जिल्लाको आर्थिक विकासमा धेरै क्षेत्रको योगदान रहेको छ । उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा यस खण्डमा कृषि, उद्योग, व्यापार तथा वाणिज्य, सहकारी र बैङ्किङ्ग क्षेत्रको बारेमा प्रस्तुत गरिएको छ । उपलब्ध तथ्याङ्कलाई विचार गर्दा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार १० वर्ष वा सो भन्दा बढीको उमेर समूहको जनसंख्याका आधारमा व्यक्तिको पेशा र रोजगारीको स्थिति प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ श्रमशक्ति र रोजगार

तालिका नं. ४.१ : आर्थिक सक्रियता सम्बन्धी विवरण

विवरण	तनहुँ जिल्ला			नेपाल
	जम्मा	पुरुष	महिला	
जम्मा जनसंख्या (सबै उमेरका)	३२३२८८	१४३४१०	१७९८७८	२,६४,९४,५०४
१० वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या	२,५६,२०५	१,०८,२९१	१,४७,९१४	२,०४,९५,५१५
१० वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या प्रतिशत	७९.२५	७५.५१	८२.२३	७७.३६
आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या (EAP)	१,३८,२२३	६२,२९०	७५,९३३	१,११,०८,९१५
आर्थिक क्रियाकलाप दर (प्रतिशत)	५३.९५	५७.५२	५१.३४	५४.२
आर्थिक रूपले सक्रिय नभएको जनसंख्या	१,१५,११६	४४,६८१	७०,४३५	९१,७५,६४५
आर्थिक रूपले सक्रिय नभएको जनसंख्या (प्रतिशत)	४४.९३	४१.२६	४७.६१	४४.८
आर्थिक सक्रियता वा निष्कृयता नबताएको	२,८६६	१,३२०	१,५४६	२,१०,९५५
आर्थिक सक्रियता वा निष्कृयता नबताएको (प्रतिशत)	१.१२	१.२२	१.०५	१

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.वि.

तालिका नं. ४.२ : अक्सर आर्थिक सक्रियता, रोजगार तथा बेरोजगार

विवरण	तनहुँ जिल्ला			नेपाल
	जम्मा	पुरुष	महिला	
आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या (EAP)	१,३८,२२३	६२,२९०	७५,९३३	१,११,०८,९१५
अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या	१२८३७९	५९२४६	६९१३३	१,००,५५,१८६
अक्सर सक्रियता दर (प्रतिशत)	५०.१	५४.७	४६.७	४९.१
रोजगार जनसंख्या	१२६३०२	५७६२१	६८६८१	९८,९१,०९८
रोजगार प्रतिशत	४९.३	५३.२	४६.४	४८.३
बेरोजगार जनसंख्या	२०७७	१६२५	४५२	१,६४,०८८
बेरोजगार प्रतिशत	०.८१	१.५०	०.३१	०.८०
अक्सर आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसंख्या	९८४४	३०४४	६८००	१०,५३,७२९
अक्सर आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसंख्या, प्रतिशत	३.८	२.८	४.६	५.१

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.वि.

तालिका नं. ४.३: प्रायः सक्रिय नभएका तथा आर्थिक रूपमा सक्रिय नभएका जनसंख्याको सक्रिय नहुनुका कारणहरू

सि.नं.	सक्रिय नहुनुका प्रमुख कारण	जम्मा	पुरुष	महिला
१	अध्ययन	७६,१९०	३७,१६३	३९,०२७
२	घरायसी काम	३१,५९१	१,९५२	२९,६३९
३	बुद्धौली	८,२७०	३,०४०	५,२३०
४	पेन्सन अन्य आम्दानी	३,६२८	२,८०८	८२०
५	अशक्तता	१,३१७	८९२	४२५
६	दीर्घरोग	१,४२७	७४२	६८६
७	अन्य	१,२७४	६६१	६१३
८	उल्लेख नभएका	१,२६३	४६७	७९६
जम्मा		१२४,९६०	४७,७२५	७७,२३४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बि.

तालिका नं. ४.४ : रोजगारको स्थिती (Employment status) सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला
१	रोजगारदाता	२,५८०	१,७०२	८७८
२	तलब ज्यालामा काम गर्ने जागिरे कामदार	२२,०९५	१५,८७९	६,२१६
३	स्व रोजगार	९५,६११	३७,५२५	५८,०८६
४	बेतलवि पारिवारिक सहयोगी	१,१८८	४८७	७०१
५	उल्लेख नभएको	५,२२९	२,३५६	२,८७३
जम्मा		१२६,७०४	५७,९४९	६८,७५४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बि.

तालिका नं. ४.५ : रोजगारको क्षेत्र (Industry) अनुसार क्रियाकलापको विवरण

क्र.सं	क्षेत्र	जम्मा	पुरुष	महिला
१	कृषि, वन र मत्स्यपालन व्यावसाय	९२,९५७	३५,६०५	५७,३५२
३	खानी तथा उत्खनन व्यावसाय	३०२	१९६	१०६
४	औद्योगिक व्यावसाय	४,४०९	३,१९३	१,२१६
५	विद्युत, ग्यास र इअर कन्डिसनसंग सम्बन्धी व्यावसाय	१२९	१२०	९
६	पानी वितरण र फोहोरमैला व्यवस्थापन व्यावसाय	१०६	९८	८
७	निर्माण व्यावसाय	३,७७३	३,२३१	५४२
८	थोक तथा खुद्रा व्यापार, सवारी साधन र मोटरसाइकल मर्मत गर्ने व्यावसाय	७,३९१	३,८५७	३,५३४
९	होटल तथा रेस्टुरेन्ट व्यावसाय	२,१५५	२,१०८	४७
१०	यातायात र भण्डारण	१,५५९	७८८	७७१
११	सूचना र सञ्चार	१३९	६७	७२

क्र.सं	क्षेत्र	जम्मा	पुरुष	महिला
१२	आर्थिक मध्यस्थता व्यावसाय	४५०	२६४	१८६
१३	रियल स्टेट सम्बन्धी व्यावसायिक कार्य	२५	१७	८
१४	पेशाविद्, वैज्ञानिक र प्राविधिक कार्य	१७३	१२५	४८
१५	सार्वजनिक प्रशासन र सुरक्षासंग सम्बन्धित कार्य	२०२	१८७	१५
१६	प्रशासन र यसलाई सहयोग हुने कार्य	१,२३०	१,०६०	१७०
१७	शैक्षिक कार्य	५,१८७	३,१००	२,०८८
१८	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	६६२	३८९	२७३
१९	कला र मनोरञ्जन सम्बन्धित व्यावसाय	२५	२५	०
२०	अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा	७५३	५७३	१८०
२१	निजि घरमा काम गर्ने कामदारहरू	१,९०६	७५४	१,१५१
२२	अन्तरराष्ट्रिय संघ संस्थाहरू	१७	१७	०
२३	उल्लेख नभएको	३,१५६	२,१७६	९८०
जम्मा		१२६,७०४	५७,९४९	६८,७५४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बि.

तालिका नं. ४.६ : रोजगारमा संलग्न भएकाहरूको पेशा/काम (Occupation) सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	पेशाको विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला
१	सुरक्षामा काम गर्ने	२१५	१९१	२४
२	विधायक, उच्च पदाधिकारी तथा प्रबन्धकहरू	१,४६५	८३६	६३०
३	विशेषज्ञहरू	५,०३०	२,९७९	२,०५१
४	प्राविधिक तथा सहायक विज्ञहरू	१,५९४	१,१७८	४१५
५	कार्यालय सहायकहरू	८५४	५६०	२९४
६	सेवा गर्ने तथा पसल र वजारमा विक्री गर्ने कामदारहरू	८,०९२	४,३२३	३,७६९
७	कृषि, वन तथा माछा पालन सम्बन्धी दक्ष तथा अर्धदक्ष कामदारहरू	९१,२०४	३४,७३४	५६,४७०
८	शिल्प र यससंग संबन्धित व्यवसायका कामदारहरू	७,१९६	५,७१६	१,४८०
९	संयन्त्र तथा यन्त्र वा मेसीन चालक एवं संयोजनकर्ताहरू	२,३३२	२,२२१	१११
१०	सामान्य वा प्राथमिक तहका पेशाहरू	५,९४२	३,३६०	२,५८२
११	अन्य । उल्लेख नभएको	२,७७९	१,८५०	९२९
कुल जम्मा		१२६,७०४	५७,९४९	६८,७५४

श्रोत : राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ के.त.बि.

४.२ कृषि

तनहुँ जिल्लाको आर्थिक विकासमा कृषि क्षेत्रको योगदान अग्रणी रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार तनहुँ जिल्लाको कृषि क्षेत्रको रोजगार करिब ७३ प्रतिशत रहेको, जसमा पुरुषको ६१ प्रतिशत र महिलाको ८३ प्रतिशत रहेको छ । नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०१४ अनुसार तनहुँ जिल्लाको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा

४९.४२ प्रतिशत योगदान कृषिको रहेको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ अनुसार तनहुँ जिल्लामा करिब ५९२३३ (८२.९७ प्रतिशत) कृषक परिवार रहेकोमा करिब २९०२२.३ हेक्टर जग्गा चलन गरेको देखिन्छ । तनहुँ जिल्लामा कृषि विकासको लागि सरकारी, गैरसरकारी, कृषक परिवार र व्यक्तिको ठूलो लगानी र प्रयास हुँदै आएको छ । सरकारी स्तरमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालय र यस अन्तरगतका ६ वटा कृषि सेवा केन्द्र र ८ वटा कृषि सेवा सम्पर्क स्थल स्थापना गरिएका छन् । त्यसै गरी जिल्ला पशु सेवा कार्यालय र यस अन्तरगत ६ वटा पशु सेवा केन्द्र र १२ वटा उपकेन्द्र सञ्चालनमा छन् ।

४.२.१ कृषि उत्पादन र क्षेत्रफल

तालिका नं. ४.७ : विभिन्न प्रमुख बालीहरूको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्व, २०७३/०७४

खाद्यान्न बाली			
बाली	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
धान	१७९६८	६७७५६	३.७७
मकै	२५९७०	७२६४९	२.७९
गहुँ	१८७५	३६७४	१.९५
कोदो	६३४०	५५७०	०.८७
फापर	१७५	१३२	०.७५
तेलहन बाली			
बाली	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
तोरी	४६५	२८९	०.६२
सस्यु	३०	२०.६	०.६८
तिल	१०९	८८	०.८०
बदाम	४	३.४	०.८५
फलफुल बाली			
बाली	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
सुन्तला	९९५	५५५५	५.५८
केरा	३००	४१९४	१३.९८
लिचि	३७	२०४	५.५१
आँप	१७०	११९०	७
रूखकटहर	८७	१३९२	१६
भुईकटहर	७०	४९०	७

दलहन बाली			
बाली	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
मास	३०५०	२०७९	०.६८
भटमास	३१४	२८५	०.९
मुसुरो	२००	१७२	०.८६
बोडी	२७२	३५७	१.३१
मस्याङ	१७५	७६.५	०.४३
तरकारी र उखु बाली			
बाली	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
आलु	८००	७६४०	९.५५
तरकारी	३१८७	३३१२५	१०.३९
बोमौसमी त.	२६५	२५०४	९.४४
उखु	४२	१०१०	२४.०४
मसलाबाली			
बाली	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे. टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
अदुवा	५९५	७५९६	१२.७६
लसुन	१६८	७४१	४.४१
खुर्सानी	८८	३००	३.४०
प्याज	११७	१४०४	१२
बेसार	१६८	७८०	४.६४
धानिया	१०	२६	२.६

श्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ, २०७४

5 वार्षिक कृषि विकास कार्यक्रम तथा तथ्यांक एक भलक, २०७३/०७४

तालिका नं. ४.८ : मौरी तथा मत्स्य पालन सम्बन्धी विवरण

मौरीपालन सम्बन्धी विवरण	घार			उत्पादन (के.जि.)
	सामान्य	उन्नत	जम्मा	
मौरी	४३०	३८५५	४२८५	१७५००
माछापालन सम्बन्धी विवरण	पोखरी संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
माछा	९७७	३७	४८	१.२९

श्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ, २०७४

तालिका नं.४.९ : आर्थिक वर्ष २०७३/७४ को खाद्यान्न वासलात (मे.टन)

बाली	क्षेत्रफल (हे.)	कुल उत्पादन (मे.टन)	नोक्सानी पोष्ट हार्भेष्ट सम्म	बीउलाई आवश्यक	प्रशोधनलाई प्राप्त खाद्यान्न	प्रशोधित खाद्यान्न	प्रशोधनमा नोक्सानी	खान योग्य खाद्यान्न	अन्य प्रयोग उद्योगआदि	खुद उपभोग्य उत्पादन
धान	१७९६८	६७७५६	६७७६	९८८	५९९९२	३७७०५	६६०	३७०४५	३७०५	३३३४१
मकै	२५९७८	७३२०८	७३२१	५२	६५८३५	६३८६०	६३९	६३२२२	६३२२	५६८९९
गहुँ	१८७५	३६७४	३६७	१८८	३११९	२९९४	३०	२९६४	२९६	२६६८
जौ	४	३.५	०	०	३	१		१	०	१
कोदो	६३४०	५५७०	५५७	१३	५०००	४६५०		४६५०	४६५	४१८५
फापर	१७५	१३२	१३	०	११८	११०		११०	११	९९
जम्मा	५२३४०	१५०३४४	१५०३४	१२४०	१३३९५०	१०९२११	१३२८	१०७८८३	१०७९९	९७१९३
आ.ब. २०७०/७१ को जिल्लाको प्रक्षेपित जनसंख्या									३५६८२९	
जिल्लाको खुद उपभोग खाद्य वस्तु (मे.टन)									९७१९३	
पशुको लागि आवश्यक दाना (मे.टन)									१२२७६.१	
बाँकी खुद उपभोग्य खाद्य वस्तु									८४९१७	
जिल्लाको लागि आवश्यक पर्ने खाद्यान्न (प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष २०१ के.जि.का दरले) (मे.टन)									७१७२२.६	
जिल्लाको खाद्य स्थिति (+/-)									+१३१९५	
बचत प्रतिशत									१८.३९	

श्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ, २०७४

तालिका नं. ४.१० : वार्षिक रूपमा आवश्यक पर्ने कृषि बालीको औषत परिमाण सम्बन्धी विवरण

बालीको नाम	वार्षिक परिमाण (के.जी.मा)				
	खाद्यान्न	तेलहन	दलहन	तरकारी	आलु
आवश्यकता					
प्रति बयस्क व्यक्तिलाई	२०१	११	३३	७९	२९

श्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ, २०७४

तालिका नं. ४.११ : कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेड, तनहुँबाट विगत तीन आ.व. भएको बिक्री सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	मलको नाम	इकाई	०७२/०७३	०७३/०७४
१	युरिया	मे.टन.	१११२	१३४०
२	डि.ए.पि.	मे.टन.	१५१.६	५२६.१
३	पोटास	मे.टन.	१०.६५	५८.४५
४	कृषि चुन	मे.टन.	०	९.५२५
जम्मा			१२७४.२५	१९.३४

श्रोत: कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेड, उपशाखा कार्यालय, दमौली, तनहुँ, २०७४

४.२.२ पशुपंक्षी संख्या र उत्पादन

तालिका नं. ४.१२ : तनहुँ जिल्लाको पशुपंक्षीको संख्या, आ.व.२०७३/०७४

पशुपंक्षीको जात	पशुपंक्षीको किसिम			
	उन्नत	वर्णशंकर	स्थानीय	जम्मा
गाईगोरू	२७८९	२६१९	८७५११	९२९१९
राँगा भैसी	१५२१७	७५४२	९३९००	११६६५८
बाख्रा	०	४०८७८	३४२५०६	२९९५६५
भेडा	०	१९८	३५०	५४८
बंगुर	४१२३	५६०८	४२९९७	५२७२९
कुखुरा, लेयर्स	६३६९०	०	३३८५१०	४०२२००
कुखुरा, ब्रोइलर	९७११९	०	०	९७११९
हाँस	४२६	०	८०३	१२२९

श्रोत: जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, तनहुँ, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा जिल्ला प्रोफाइल पुस्तिका, २०७३/०७४

तालिका नं. ४.१३ : पशुजन्य पदार्थको उत्पादन विवरण

विवरण	इकाई	पशुपंक्षीको किसिम अनुसार उत्पादन		
		उन्नत	स्थानीय	जम्मा
दुध	मे.टन	२५२५४.८३	२६९२९.२७	५२१८४.१०
मासु	मे.टन	२३५६.६४	४४१२.८८	६७६९.५४
फुल	हजारमा	३४६१.६१	२०२५४.०३	२३७१५.६५
ऊन	के.जि.	१८.५६	३९५.४०	४१४.२०
छाला	गोटा	२०१९	२२७००	२४७१८

श्रोत: जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, तनहुँ, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा जिल्ला प्रोफाइल पुस्तिका, २०७३/०७४

४.२.३ राष्ट्रिय कृषि गणनाको तथ्याङ्क

तनहुँ जिल्लामा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जम्मा ७८,३०९ घरपरिवार रहेकोमा राष्ट्रिय कृषिगणना २०६८ अनुसार ५९,२३३ कृषक परिवार रहेका छन् । जस मध्ये १,०३५ कृषक परिवारले पशुपंक्षी मात्र पालेको पाइएको छ । दशवर्ष अगाडि (वि.सं.२०५८) को तुलनामा कृषक परिवारको संख्यामा ५,०१२ ले बृद्धि भएको देखिन्छ ।

कास्की जिल्लाको जम्मा क्षेत्रफल १,५४,६०० हेक्टर मध्ये राष्ट्रिय कृषिगणना २०६८ अनुसार २९०२२.३ हेक्टर (१८.७७ प्रतिशत) जमिनमा मात्र कृषि कार्य तथा कृषि चलन गरेको पाइन्छ। दशवर्ष अगाडि (वि.सं.२०५८) को तुलनामा चलन गरेको क्षेत्रफलमा ३०३.८ हेक्टरले कमी आएको हो। जम्मा कृषक परिवार मध्ये मुख्य आय श्रोत कृषि हुने कृषक परिवार ८७.७७ प्रतिशत रहेका छन् भने करिब ६४.२ प्रतिशत कृषक परिवारलाई आफूले चलन गरेको कृषि उत्पादनबाट वार्षिक उपभोगको लागि नपुग हुने देखिन्छ। यस जिल्लामा करिब ३१.५ प्रतिशत मुख्य कृषक महिला रहेका छन्। करिब १३.३ प्रतिशत कृषक परिवारले कृषि ऋण भएको जनाएका छन् भने करिब २५ प्रतिशत कृषक परिवारले कृषि ऋण आवश्यक भएको जनाएका छन्।

तालिका नं. ४.१४ : तनहुँ जिल्लाको कृषि गणनाको प्रमुख सूचकहरू

सि.नं.	विवरण	२०५८	२०६८
१	जम्मा कृषि चलन (कृषक) संख्या	५४२२१	५९२३३
२	बाली सघनताको स्थिती	१.६७	१.४३
३	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार प्रतिशत	१०.०	१३.३
४	कृषि ऋण आवश्यकता छ भन्ने कृषक परिवार प्रतिशत	१२.५	२५
५	मुख्य कृषक पुरुष भएका कृषिचलन प्रतिशत	८०.६	६८.५
६	मुख्य कृषक महिला भएका कृषि चलन प्रतिशत	१९.४	३१.५
७	परिवारको मुली नै मुख्य कृषक भएका कृषि चलन प्रतिशत	९६.६	९४.३३
८	मुख्य आमदानी कृषि हुने कृषक परिवार प्रतिशत		८७.७७
९	आफ्नो कृषि उत्पादनले वार्षिक उपभोग गर्न नपुग हुने परिवार, प्रतिशत	६५.४	६४.२
१०	जम्मा घरपरिवार संख्या (जनगणना अनुसार)	६२८९८	७८३०९
११	कृषि चलनको जम्मा जनसंख्या	३०००९७	२६८२२६
१२	कृषक परिवारको औसत आकार	५.५३	४.५२

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.१५ : कृषि चलनको आकार अनुसार विवरण

सि.नं.	कृषि चलनको विवरण	कृषि परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)			जम्मा कित्ता संख्या	औषत कित्तासंख्या
			खेत	पाखो	जम्मा		
०१	जग्गा बिहिन	१०३५	१	२८.६	२९.६	१०७०	१
०२	जग्गा सहितको कृषि चलन	५८१९८	८६३०.३	२०३६२.४	२८९९२.७	१५८८२३	२.७
क)	०.१ हे. भन्दा कम	३७११	१३.४	१७८.८	१९२.२	४५६७	१.२
ख)	०.१ - ०.२ हेक्टर	७६००	२०६.५	८४१.६	१०४८.१	१३०६०	१.७
ग)	०.२ - ०.५ हेक्टर	२३६५८	२२६६	५३६८.२	७६३४.२	५८१९८	२.५
घ)	०.५ - १ हेक्टर	१७५५६	३८६२.७	८००७.९	११८७०.६	५७८०६	३.३
ङ)	१ - २ हेक्टर	५०३१	१८८९.५	४७०२.८	६५९२.२	२२१९५	४.४
च)	२ - ३ हेक्टर	५७१	३७०.५	९७९	१३४९.६	२६७६	४.७
छ)	३ - ४ हेक्टर						
ज)	४ - ५ हेक्टर	७१	२१.८	२८४	३०५.८	३२१	४.५
झ)	५ - १० हेक्टर						
ञ)	१० हे. भन्दा माथी						
	जम्मा	५९२३३	८६३१.३	२०३९१	२९०२२.३	१५९८२३	२.७

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.१६ : कृषिचलनको संख्या र क्षेत्रफल

विवरण	गणना वर्ष	
	२०५८	२०६८
कृषिचलन संख्या		
कृषिचलन (जग्गा भएका)	५३७७२	५८,१९८
कृषिचलन (पशुपंक्षी मात्र भएका)	४४९	१,०३५
जम्मा	५४२२१	५९२३३
कृषिचलनको क्षेत्रफल (हे.)		
खेत	१०१४०.५	८,६३१.३
पाखो	१९१८५.६	२०,३९१.०
जम्मा	२९३२६.१	२९,०२२.३

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.१७ : कृषिचलन अन्तर्गत क्षेत्रफल तथा कित्ता

विवरण	गणना वर्ष	
	२०५८	२०६८
कृषिचलनको क्षेत्रफल (हे.)	२९३२६.१	२८,९९२.७
कृषिचलनको सरदर क्षेत्रफल (हे.)	०.५४	०.४९
कित्ता संख्या	१५४८६३	१५८,८२३
कृषिचलनमा सरदर कित्ता संख्या	२.९	२.७
कित्ताको सरदर क्षेत्रफल (हे.)	०.१९	०.१८

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.१८ : कृषिगणनाबाट प्राप्त तनहुँ जिल्लाको भू-उपयोग

भू-उपयोग	गणना वर्ष			
	२०५८		२०६८	
	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
कृषि जग्गा				
खेतियोग्य जग्गा	२७५००.६	९३.७७५	२६५३२.१	९१.४२
अस्थायी बाली लागेको जग्गा	२५६२२.३	८७.३७०	२४,२६१.८	८३.६०
अन्य खेतियोग्य जग्गा	३७६.६	१.२८४	७८१.६	२.६९
स्थायी बाली लागेको जग्गा	१३९४.७	४.७५६	१,४२६.१	४.९१
स्थायी चौरचरण भएको जग्गा	१०६.६	०.३६३	५७.३	०.२०
पोखरी	०.४	०.००१	५.३	०.०२
गैर कृषि जग्गा	१८२५.५	६.२२५	२४९०.३	८.५८
निजी वनवनेलो	५९८.८	२.०४२	५८१.६	२.००
अन्य जग्गा	१२२६.७	४.१८३	१,९०८.७	६.५८
जम्मा	२९३२६.१	१००	२९,०२२.३	१००

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.१९ : कृषिगणना २०६८ बाट प्राप्त स्वामित्वको प्रकार

स्वामित्वको प्रकार	कृषक परिवार संख्या	
	२०५८	२०६८
एक प्रकारको स्वामित्व		
परिवारको हकको जग्गामात्र कमाउने	४८२८५	५२,०६१
अरूको हकको जग्गामात्र कमाउने	३४५	२५०
अन्य प्रकारको उपभोग अन्तर्गत	३५	३६
एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व	५५५७	६,८८७
जम्मा	५४२२१	५९२३३

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२० : कृषिचलनमा सिंचाइको स्थिति र सिञ्चित क्षेत्रफल

विवरण	२०५८	२०६८
कृषिचलन		
कृषिचलन संख्या	५४२२१	५९,२३३
जग्गा सिंचाई गरेका कृषक परिवार संख्या	२६४७२	२८,६८९
जग्गा सिंचाई गरेका कृषक परिवार प्रतिशत	४८.८	४८.४
क्षेत्रफल		
कृषिचलनको जम्मा क्षेत्रफल(हे.)	२९३२६.१	२९०२२.३
सिंचित क्षेत्रफल (हे.)	९१२४.१	८०२२.८
सिंचित क्षेत्रफल प्रतिशत	३१.१	२७.६

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२१ : अस्थायी बाली लगाएका कृषकपरिवारको संख्या तथा बाली लागेको क्षेत्रफल

अस्थायी बाली	कृषकपरिवार संख्या		क्षेत्रफल (हे.)		क्षे.फरक प्रतिशत
	२०५८	२०६८	२०५८	२०६८	२०६८
खाद्यान्न बाली	५३३५८	५७,६९९	३९४०९.४	३३,४८१.५	-१५.०४
धान		३३७२०	१४५८३.४	१०३५५.४	-२८.९९
गहुँ	११३२०	४४९६	१९९४.८	५४१.३	-७२.८६
मकै		५४३८०	१५२३४.४	१६३४७.७	७.३१
कोदो	३५४८०	३०३६६	७४५०.२	६१११.६	-१७.९६
कोसे बाली	३०९२४	३२,५०७	५५८८.५	५,४००.४	-३.३७
कन्दमुल बाली	२७४०४	१८,२३४	१२०३.२	६४९.६	-४६.०१
तेल बाली	७७६६	९,६७०	५९१.०	९८०.७	६५.९४
मसला बाली	१३८४०	१९,१६२	५२५.८	७०३.६	३३.८२
नगदे बाली	१३४६	३९३	३९.९	६.७	-८३.२१
तरकारी बाली	३३१६८	३५४६८	१५५१.६	११६६.९	-२४.७९

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२२ : स्थायी बाली लगाएका कृषकपरिवारको संख्या तथा बाली लागेको क्षेत्रफल

बाली	कृषपरिवार संख्या		क्षेत्रफल (हे.), बगैचाको रूपमा		फरक प्रतिशत	छरिएका रूख संख्या
	२०५८	२०६८	२०५८	२०६८	२०६८	२०६८
सुन्तला	१६३२५	७७०७	२९६.४	५७१.७	९२.९	२९१८८
आँप	७८००	२९६२	२४.७	२२.९	-७.३	९३८५
भुईकटर	२१०५	१०७	२९.२	५.९	-७९.८	-
लिची	१९३३	९६३	१४.४	४.१	-७१.५	२३१९
केरा	१७६३६	१०३४८	१३०.१	२०५.१	५७.६	१,३१,२०६
अम्बा	८००७	१८९१	९.८	३.९	-६०.२	५०३१

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२३ : पशुपंछी पालन गर्ने कृषक परिवार तथा पशुपंछीको संख्या

पशुपंछीको प्रकार	कृषक परिवार संख्या		पशुपंछीको संख्या		फरक प्रतिशत
	२०५८	२०६८	२०५८	२०६८	२०६८
पाल्तु चौपाया ^२					
गाईगोरू	३२०२९	२९६२४	१०७२००	९४२६१	-१२.०७
रागाभैसी	३९३४६	३४५९५	८८९०७	६७६५८	-२३.९०
बाखाबाख्री	३५४११	४३६३६	१७३२९३	२६५८९५	५३.४४
बंगुर	११२८६	१३९३९	१८८१०	२६५९४	४१.३८
पाल्तु चराचुरूंगी					
कुखुरा (स्थानीय)		४१८५६	४५५८५७	४२८४४०	-६.०१
कुखुरा (उन्नत)		३२४७	१२८०११	१७८,४८४	३९.४३
हाँस	१२०८	५७१	३७९७	२२१२	-४१.७४
परेवा	२७९६	३०३३	८२८३	१४३८०	७३.६१

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२४ : वीउविजन र विषादीको प्रयोग अनुसार प्रमुख बाली लगाएको कृषकपरिवारको प्रतिशत

बालीको नाम	उन्नत वीउ प्रयोग गरेका परिवार (प्रतिशतमा)			विषादि प्रयोग गरेका परिवार (प्रतिशतमा)	
	२०५८	२०६८		२०५८	२०६८
		उन्नत	बर्णशंकर		
धान	८.३६	३९.०४	१.२७	२७.६	२२.७५
गहु	२१.६	३५.७		७.९	२.४
मकै	७.९८	२०.३	०.९२	२.४५	४.५२
आलु	२३.९९	४५.२	२.९	१४.४	१७.३
उखु	३.५	११.२		६.९	
तरकारी	९.७	३१.१८	६.४	७.१	६.९

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२५ : रासायनिक मलको प्रयोग अनुसार प्रमुख बाली लागेको क्षेत्रफल र मलको परिमाण

बालीको नाम	२०५८			२०६८		
	क्षेत्रफल, हे.	परिमाण, क्वी.	प्रति हे.मल, क्वी.	क्षेत्रफल, हे.	परिमाण,क्वी.	प्रति हे. मल, क्वी.
धान	८१११६	४७४३२२	०५८५	६८३९९	७३०७	१०६८
गहु	५६५१३	३०४१७६	०५३९	३३२१८	४९१	१४७५
मकै	१८४१३	९९९१४४	०४९९	४५२१३	४११२	०९०९
आलु	६९१७	७४१८९	१०७४	१२५	२९१	२३२५
तरकारी	२९९१७	१४७१७२	०६७२	५०१९	१४४२	२८७३

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२६ : कृषकको वार्षिक कृषि उत्पादनबाट खाद्यान्न पर्याप्तता र नपुगको माध्यम

उत्पादनबाट खाद्यान्नको पर्याप्तताको अवस्था	कृषक परिवार, प्रतिशत	
	२०५८	२०६८
खाद्यान्न पुग्ने	३४.५६	३५.७८
खाद्यान्न नपुग्ने	६५.४४	६४.४२
१ देखि ३ महिना नपुग्ने	८.४	११.५७
४ देखि ६ महिना नपुग्ने	३१.१३	३५.६०
७ देखि ९ महिना नपुग्ने	१३.६८	९.८८
१० देखि १२ महिना नपुग्ने	११.८४	७.१७
खाद्यान्न नपुगको अवस्थामा आपूर्तिको माध्यम		
तलव ज्याला (तनहुँ जिल्ला भित्र)	४२.१४	३१.९३
तलव ज्याला (देश बाहिर)	११.९	१७.२३
पेन्सन		३.९८
आफ्नै गैरकृषि व्यावसाय		१.७५
तलव ज्याला (तनहुँ जिल्ला बाहिर)	२.९३	५.०६
ऋण लिएर	४.१४	३.३१
अन्य	५.१६	०.९६

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

तालिका नं. ४.२७ : कृषकले लिएको कृषि ऋणको श्रोत र ऋणको आवश्यकता सम्बन्धी विवरण, २०६८

कृषि ऋणको श्रोत	कृषक परिवार संख्या	परिवार, प्रतिशत
कृषि ऋण नलिएका	५१३४७	८६।६७
कृषि ऋण लिएका	७८८६	१३।३१
सहकारी संस्थाबाट	७१४	१।२१
कृषि विकास बैंकबाट	७४९	१।२६
महिला समूहबाट	११०६	१।८७
अन्य बैंक तथा बित्तीय संस्थाबाट	१३९२	२।३५
नातेदारबाट	३२४७	५।४८

कृषक समूहबाट	५७१	०१९६
अन्य	१०७	०१८
थप कृषि ऋणको आवश्यकता	१४८४४	२५१०६
पशुपंक्षीपालन	९३४९	१५१७८
मल तथा विउ विजन	२५६९	४१३४
सिंचाई	१३९२	२१३५
कृषि औजार	५००	०८४
माछापालन	३२१	०५४
अन्य	७१४	११२१

श्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना, केन्द्रीय तथ्यांक विभाग

४.३ व्यापार तथा बाणिज्य

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार तनहुँ जिल्लाको व्यापार तथा बाणिज्य क्षेत्रमा थोक तथा खुद्रा व्यापार, सवारी साधन र मोटरसाईकल मर्मत गर्ने व्यावसायमा करिब ७३९१ (जम्माको रोजगारको ६ प्रतिशत) जना रहेको र होटल तथा रेष्टुरेन्ट व्यावसायमा १५५९ (१ प्रतिशत) जना रहेका छन्। त्यसै गरी नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०१४ अनुसार तनहुँ जिल्लाको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा थोक तथा खुद्रा व्यापार व्यावसायको करिब ११.६ प्रतिशत र होटल तथा रेष्टुरेन्ट व्यावसायको करिब १ प्रतिशत यस क्षेत्रको योगदान रहेको छ। क्षेत्रीय होटल संघ, तनहुँको रेकर्ड अनुसार यस संघमा आवद्ध भएका होटल ८५० र संघमा आवद्ध नभएका करिब २५० होटल सञ्चालनमा रहेका छन्। त्यसैगरी तनहुँ उद्योग वाणिज्य संघमा दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका विविन्न व्यवसायहरू करिब ३५५४ वटा रहेका छन्। उद्योग वाणिज्य संघको वर्गीकरण अनुसार १२ वटा बजार इकाइमा सञ्चालनमा रहेका व्यवसायहरू निम्न रहेका छन्।

तालिका ४.२८ : तनहुँ उद्योग वाणिज्य संघमा आवद्ध सदस्यहरू सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	बजार इकाई	सदस्य संख्या	सि.नं.	बजार इकाई	सदस्य संख्या
१	दमौली बजार इकाई	१११४	७	तुरतुरे बजार इकाई	१५०
२	दुलेगौँडा बजार इकाई	४८९	८	थर्पु बजार इकाई	९९
३	आँबुखैरेनी बजार इकाई	१५३	९	सत्रसय बजार इकाई	८७
४	भिमाद बजार इकाई	३५७	१०	भन्सार बजार इकाई	७६
५	डुम्रे बजार इकाई	३१९	११	बिमलनगर बजार इकाई	३९
६	खैरेनीटर बजार इकाई	३३०	१२	बन्दिपुर बजार इकाई समिति	३५
	जम्मा			३२४८	

श्रोत: तनहुँ उद्योग वाणिज्य संघ, २०७२

४.४ उद्योग

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार तनहुँ जिल्लाको औद्योगिक क्षेत्रमा करिब ४,४०९ जना (जम्मा रोजगारको ३ प्रतिशत) को रोजगारी रहेको र नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०१४ अनुसार तनहुँ जिल्लाको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा औद्योगिक व्यावसायको योगदान करिब २.२६ प्रतिशत रहेको छ।

घरेलु तथा साना उद्योग

जिल्लामा घरेलु तथा साना उद्योगहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन, प्रबर्द्धनमा सहयोग पुऱ्याउन तथा सम्भाव्य उद्योग व्यवसायको पहिचान गर्न र विपन्न पिछडिएका तथा वेरोजगार व्यक्तिहरूलाई आयमुलक, सीपमुलक तालिम प्रदान गरी स्वरोजगार तथा रोजगारको अवसर सृजना गर्नका लागि नेपाल सरकार उद्योग मन्त्रालय अन्तर्गत घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति कार्यालय वि.सं. २०४९ देखि स्थापना गरिएको हो । परम्परागत सीपको विकास, स्थानिय श्रोत साधनमा आधारित घरेलु तथा साना उद्योगहरूको प्रबर्द्धन विकास र विस्तार गरी गरिबी न्यूनीकरण कार्यमा यस कार्यालयको उल्लेखनिय भुमिका रहँदै आएको छ । हाल यस कार्यालयमा दर्ता भई जिल्लामा सञ्चालित कुल उद्योगहरूको संख्या ४०४४ रहेका छन् भने १११३१ जनाले रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । तनहुँ जिल्लामा आ.व.२०७४/०७५ को आषाढ सम्म औद्योगिक वर्गीकरणका आधारमा कायम रहेका घरेलु तथा साना उद्योगहरूको विषयगत विवरण देहायानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ४.२९ : दर्ता भएका घरेलु तथा साना उद्योगहरू

सि.नं.	उद्योगको किसिम	जम्मा	रोजगारी संख्या
१	कृषि फर्म	१०२	३१९
२	पशुपालन फर्म	६०५	१६७४
३	स:मिल	१	१०
४	राइस मिल	२८१	४८१
५	सिलाई	२४४	६११
६	पोल्टी	३४२	८९९
७	होटल	२०१	५१९
८	सुनचांदी	१५०	३६०
९	फोटो स्टुडियो	२९	७१
१०	ढाका बुनाई	३३	८४
११	वर्कशप अटोमोवाइल	८५	२५४
१२	ग्रील	१२३	४२८
१३	फर्निचर	२०१	७९२
१४	कन्सल्टेन्सी	४४	१३१
१५	ढुवानी	१०	३१
१६	कंपनि	५९	
१७	छाला प्रशोधन तथा छाला वस्तु	२०	
१८	खाद्यान्न	३०	८२
१९	डेरी	६३	१८६
२०	मैनबत्ति	६	२०
२१	हस्तकला	१५	५१
२२	अल्लो कपडा	१	४
२३	कंक्रीट ब्लक	७५	२८२
२४	ढुङ्गा कटिङ्ग	२८	१०३
२५	मौरीपालन	२२	६५

२६	छपाई तथा प्रकाशन स्क्रिन प्रिन्ट	१८	५०
२७	व्युटी पार्लर	१०२	२१९
२८	वर्कशप इन्जिनियरिङ्ग	८५	२५४
२९	कम्प्युटर टेनिङ्ग	६२	१५०
३०	फ्रेस हाउस	१०९	२३९
३१	निर्माण सेवा	९	४१
३२	ईलेक्ट्रिकल सेन्टर मर्मत केन्द्र	१०	४१
३३	ईट्टा	११	५५६
३४	रेष्टुरेन्ट	६७३	७४३
३५	निर्माण व्यवसाय	१८९	१३६२
३६	उर्जामूलक	३	१४
३७	सूचना	३	५

१० जना वा सो भन्दा बढी कामदार भएका उद्योग प्रतिष्ठान

पछिल्लो औद्योगिक गणना २०११/१२ अनुसार तनहुँ जिल्लामा ६२ वटा ठूला उद्योग रहेका छन् । ति उद्योगहरूबाट करिब रु. २,३५,४४७ हजारको मूल्य अभिवृद्धि गरी १,०४१ जनालाई रोजगार दिई रहेको छ । औद्योगिक गणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्क निम्न तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.३० : नेपाल स्तरिय औद्योगिक वर्गिकरण अनुसार उद्योगको विवरण (रकम रु हजारमा)

NSIC code	NSIC	No. of establishments	No. of persons engaged	No. of employees	Wages, salaries & other benefits	Change in stocks at the end of the year	Gross addition to fixed assets	Gross fixed assets at the end of the year	Value of output	Value of input	Total value added
10	Manufacture of food products	8	90	80	6,490	62	0	6,471	54,459	42,896	11,563
11	Manufacture of beverages	1									
23	Manufacture of other non-metallic mineral products	34	677	609	55,186	18,053	15,346	332,768	422,936	245,933	177,003
25	Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment	6	87	73	9,279	3,529	1,477	17,682	48,109	33,809	14,300
31	Manufacture of furniture	13	150	121	12,698	3,822	370	30,374	54,445	32,278	22,167
Total		62	1,041	918	88,653	25,566	17,193	396,740	595,049	359,602	235,447

श्रोत: राष्ट्रिय औद्योगिक गणना, २०६९, के.त.वि.

४.५ सहकारी

सहकारी मार्फत स्थानीय श्रोतहरूको प्रयोग गरी सहकारी भावनाको विकास मार्फत उत्पादनका थप साधनहरू पहिचान गरी स्वस्थ, स्वच्छ र सक्षम समाज निर्माण गर्न र जिल्लाका सिमान्तकृत वर्गहरूले सानो पूँजी परिचालन गरी, ऋण लिई साना ब्यवसाय गर्न सक्नुको साथै बचत गर्ने बानीको विकास भएको छ । यस कार्यालयमा दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका सहकारीहरूको विवरण निम्न तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.३१ : गा.पा./न.पा.अनुसार सहकारी संघ/संस्थाको हस्तारित संख्या

सि.नं.	गाउँपालिका/नगरपालिका	संघ/संस्थाको संख्या	प्रतिशत
१	व्यास नगरपालिका	७६	१९.२
२	भानु नगरपालिका	५५	१३.९
३	बन्दीपुर गाउँपालिका	१८	४.६
४	आँबुखैरेनी गाउँपालिका	१३	३.३
५	देवघाट गाउँपालिका	१५	३.८
६	धिरिङ गाउँपालिका	२	०.५
७	भिमाद नगरपालिका	२३	५.८
८	म्याग्दे गाउँपालिका	२२	५.६
९	शुक्लागण्डकी नगरपालिका	३९	९.९
१०	ऋषिङ्ग गाउँपालिका	९	२.३
११	प्रदेश कार्यालय अन्तरगत	१२३	३१.१
जम्मा		३९५	१००

श्रोत: डिभिजन सहकारी कार्यालय, तनहुँ, २०७५ आषाढ

४.६ बैङ्किक सेवा

तनहुँ जिल्लामा सरकारी र निजी दुवै क्षेत्रबाट दुवै क्षेत्रलाई बैङ्किक सुविधा रहेको छ । विशेष गरी यस जिल्लामा रहेका बैङ्कहरू निम्नानुसार छन् ।

तालिका नं. ४.३२ : तनहुँ जिल्लामा रहेका बैङ्क तथा वित्तिय संस्थाहरूको संख्या

सि.नं.	श्रेणी	प्रकार	बैंक बित्तिय संस्था (शाखा समेत)संख्या
१	क श्रेणी	सरकारी बाणिज्य बैंक	४
२	क श्रेणी	निजी बाणिज्य बैंकहरू	१५
३	ख श्रेणी	विकास बैंकहरू	२३
४	ग श्रेणी	फाइनान्सहरू	३
५	घ श्रेणी	लघुवित्त विकास बैंकहरू	९
जम्मा			५४

श्रोत: नेपाल राष्ट्र बैंक, २०७२

खण्ड ५: वन तथा भू-संरक्षण

५.१ बन

जिल्लामा बन संरक्षण तथा प्रबर्द्धनको लागि जिल्ला बन कार्यालय र यस अन्तर्गतका ८ वटा इलाका वन कार्यालयहरू, सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरू, स्थानीय संघसंस्था र जिल्लाका सबै व्यक्तिहरूको सामुहिक प्रयासबाट तनहुँ जिल्लाको बनको वर्तमान स्वरूप कायम भएको छ । जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँको वि.सं. २०७४ को प्रगति प्रतिवेदनका अनुसार यस जिल्लामा जम्मा ८३१४० हेक्टर क्षेत्रफल (५२.१ प्रतिशत) मा बनजंगल रहेको छ । जिल्लामा निजी बन, सरकारी तथा सामुदायिक बन र धार्मिक वन, कबुलियती वन रहेको छ ।

तालिका नं. ५.१ : जिल्लाको वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	जम्मा तनहुँ जिल्लाको बन क्षेत्रफल		८३१४०	१००
१	सामुदायिक वन	६१६	५१७८३.०८	६२.२८
२	कबुलियती वन	४८५	२०५३.५६	२.४७
३	धार्मिक वन	६	१७.३६	०.०२
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		५३८५४.०	६४.७८
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		२९२८६	३५.२२
६	नीज वन	८४	४६.५६	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

तालिका ५.२ : जिल्लामा पाइने प्रमुख वनस्पती तथा वन्यजन्तुहरू

विवरण	वनस्पती तथा वन्यजन्तु
वनस्पती	
काष्ठ वन प्रजाती	साल, अस्ना, कर्मा, चिलाउने, कटुस, मौवा, दवदवे, सिमल, बोटधयो, जामुन, सिरिस, लाम्पाते, खिरी, चाँप, खयर, खोटेसल्ला, खमारी, लालीगुराँस, रातपाते, बाँभ, खर्सु, तिजु, बाँभी, भिँगन, पडुके, सिसौ आदि ।
जडीबुटी एवं गैरकाष्ठ वन प्रजाती	कुरिलो, हरी, वरी, मधेसी खिरी, अमला, टिमुर, असुरो, बोभो, तितेपाती, तेजपात, वेल, चिराइतो, सर्पगन्धा, सुगन्धवाल, चुत्रो, जीवन्ती/सुनगामा, घोलटाप्रे, लालीगुराँस, मजिठो, गुर्जो, कण्टकारी, राजवृक्ष, लज्जावती, छतिवन, हडचुर, अम्रिसो, निगालो, बाँस, लप्सी, नागवेली, भ्याउ, भोर्ला, भ्याकुर, वनतरूल, बावियो, काफल, भकिम्लो, आँखीतारे, सिमली, खयर, आँक, केतुकी, वयर, रिट्टा, सिन्दुरे, ऐसेलु, कुकुरडाइनो, धायरो, अल्लो, सिउँडी, सजिवन, मुसली, किम्बु, कम्मरू, नारेश्वर, करिपत्ता, निउरो, कोइरालो, वनकेरा आदि
वन्यजन्तु	
सरिसृप उभयचर	सर्म, गोहोरो, छेपारो, अजिङ्गर, भ्यागुता आदि
पंक्षी	तित्रा, कालिज, वनकुखुरा, न्याउली, कुथुके, ढुकुर, चिल, गिद्ध, बाज, लामपुच्छे, कोकले, काग, गाङ्गे, जुरेली, चिवे, रानीचरी, ठौवा, कोइली, लाटोकोसेरो काकाकुल आदि
स्तनधारी	चितुवा, वनविरालो, स्याल, फ्याउरो, मलसाप्रो, लोखर्के, दुम्सी, न्याउरीमुसो, रतुवामृग, चमेरो, खरायो, रातोबाँदर, लंगुरबाँदर आदि

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, २०७४ (कबुलियती वन तथा पशु विकास कार्यक्रम आवधिक प्रगति प्रतिवेदन, २०७४)

५.२ भू-संरक्षण

तनहुँ जिल्लामा सरकारी स्तरबाट भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्य जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय, तनहुँ मार्फत हुँदै आएको छ । नेपालका ७५ जिल्लाहरूलाई जलाधारीय अवस्थाको आधारमा अति खराब, खराब, सिमान्त, साधारण र उत्तम गरी ५ वर्गमा विभाजन गरिएको छ जसअनुसार तनहुँ जिल्ला संवेदनशिल अवस्थामा पर्दछ । जिल्लाको भू-भागलाई विभिन्न जलाधार क्षेत्रहरूमा विभाजन गरी ति क्षेत्रहरूको वैज्ञानिक ब्यवस्थापन गर्दै भू-संरक्षण कम गर्दै जलाधार क्षेत्रमा रहेका विविध प्राकृतिक श्रोतहरू जस्तै-जल, जंगल, जनावर, जमिन र जनताको संरक्षण संवर्द्धन र उपयोग गर्ने कार्यलाई एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन भनिन्छ । तनहुँ जिल्लालाई ५ वटा जलाधार क्षेत्र र ३८ वटा उपजलाधार क्षेत्रमा विभाजन गरी एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन गरिएको छ ।

तालिका ५.३ : भू-क्षयको दृष्टिकोणले प्राथमिकृत तनहुँ जिल्लाका उपजलाधार क्षेत्रहरू

सि.नं.	उपजलाधार क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उपजलाधार क्षेत्र अन्तर्गतका गा.वि.स/न.पा.
१	स्याङ्गदी खोला	२९१३.७५	शुक्लागण्डकी न.पा.(दुलेगौडा), थप्रेक, मनपाङ्ग
२	फाउदी खोला	३३८६.२५	पुर्कोट, बसन्तपुर, भानु
३	चुँदीरम्घा खोला	३६२२.५०	भानु, बरभञ्ज्याङ्ग, घाँसीकुवा
४	छाङ्ग खोला	३३२३.२५	छाङ्ग, जामुने, व्यास न.पा., शुक्लागण्डकी न.पा. (खैरेनीटार)
५	चिती खोला	३३२३.२५	चोकचिसापानी, पुर्कोट, रूपाकोट
६	स्याम्बा खोला	३३५४.७५	थप्रेक, स्याम्घा, व्यास न.पा.
७	अँधेरी खोला	३८९०.२५	चोकचिसापानी, बसन्तपुर, भानु, तनहुँसुर, सतिश्वारा, मिल्जुङ्ग
८	सुखौरा खोला	५३२३.५०	केशवटार, बन्दीपुर न.पा., घाँसिकुवा
९	चुँदी खोला	३१५०.००	भानु तनहुँसुर, बरभञ्ज्याङ्ग
१०	कलेस्ती खोला	५४३३.७५	क्यामिन, सतिश्वारा, तनहुँसुर, व्यास न.पा.
११	धरमपानी खोला	३२१३.००	सतिश्वारा, क्यामिन, रूपाकोट, मिल्जुङ्ग
१२	बुल्दी खोला	५६०७.००	तनहुँसुर, व्यास न.पा., घाँसीकुवा, बरभञ्ज्याङ्ग
१३	छाब्दी खोला	२३३१.००	व्यास न.पा., घाँसीकुवा, केशवटार
१४	पिरूङ्ग खोला	३६२२.५०	माभ्रकोट, अरूणोदय, छाङ्ग
१५	सुरौदी खोला	४४४१.५०	फिरफिरे, शुक्लागण्डकी न.पा.
१६	फुल्दी खोला	५११८.७८	आँबुखैरेनी, बन्दीपुर न.पा.
१७	लिमल खोला	४५३६.००	कोटदरबार, काहुँशिवपुर, जामुने, व्यास न.पा.
१८	साङ्गे खोला	६५२०.५०	शुक्लागण्डकी न.पा., थप्रेक, मनपाङ्ग, स्याम्घा, व्यास न.पा., जामुने
१९	भागी खोला	१८४२.७५	आँबु खैरेनी
२०	रूमसी खोला	३०५५.५०	बैदी, केशवटार
२१	रिसिङ्ग खोला	४३७८.५०	माभ्रकोट, रिसिङ्ग रानीपोखरी, कोटदरबार, भगवतीपुर
२२	अलौचे खोला	६९९३.००	गजरकोट, घिरिङ्ग सुन्धारा, भगवतीपुर, राम्जाकोट
२३	जिग्दी खोला	२९७६.७५	भानुमति, भीमाद, अरूणोदय

२४	दिउल खोला	६४२६.००	काहुँशिवपुर, भीरकोट, बैदी
२५	छिम्केश्वरी खोला	२४७२.७५	छिम्केश्वरी, आँबुखैरेनी
२६	नौविसे खोला	६२५२.७५	भगवतीपुर, राम्जाकोट, रिसिङ्गरानीपोखरी, कोटदरबार
२७	साल्दी खोला	५७८०.२५	किंहुँ, गजरकोट, अरूणोदय, घिरिङ्गसुन्धारा
२८	म्याग्दे खोला	३०८७.००	मनपाङ्ग, छाङ्ग, खैरेनीटार, जामुने
२९	चिन्टी खोला	५५४४.००	बैदी, कोटा, भीरकोट
३०	क्याङ्गदी खोला	४०००.५०	शुक्लागण्डकी न.पा., भीमाद, भानुमति
३१	काफलश्वारा खोला	२१४२.००	छाङ्ग, जामुने
३२	बन्दीपुर खोला	१९२१.५०	घाँसीकुवा, बन्दीपुर न.पा., केशवटार
३३	वार खोला	४४८८.७५	देवघाट, कोटा, छिपछिपे
३४	डाल्दी खोला	३०३९.७५	बैदी, छिपछिपे, भीरकोट
३५	भूत खोला	६२३७.००	बन्दीपुर न.पा., देउराली, छिम्केश्वरी
३६	फिरफिरे खोला	२८९८.००	फिरफिरे, राइपुर, शुक्लागण्डकी न.पा.
३७	फुर्सेपानी खोला	४७५६.५०	देवघाट, कोटा
३८	ज्वाला खोला	३३८६.२५	राम्जाकोट, कोटदरबार, भीरकोट, काँहु शिवपुर
जम्मा		१५४७९१	

श्रोत: जिल्ला भू-संरक्षण कार्यालय, तनहुँ, २०७४

खण्ड ६ : शान्ति सुरक्षा, प्रकोप र न्याय तथा कानून

६.१ शान्ति सुरक्षा

वर्तमान अवस्थामा तनहुँ जिल्लाको समग्र सुरक्षा ब्यवस्था सुदृढ र सामान्य रहेको छ । असुरक्षित भएको बखत जिल्ला भरीको गाउँ टोल बस्तीमा प्रत्यक्ष पुगी शान्ति सुरक्षा कायम राख्ने कार्यमा नेपाल प्रहरी परिचालित रहदै आएको छ । जिल्लाबासी सबैको शान्ति सुरक्षा प्रति सकारात्मक सहयोग सधै रही आएको छ । यद्यपी जिल्लाको शहरी क्षेत्रमा नयाँ किसिमका अपराधिक त्रियाकलापमा बृद्धि र सवारी साधनको चापसंगै शान्ति सुरक्षाको स्थिति मजबुत राख्न ठूलो चुनौती रहेको छ । जिल्लामा एउटा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, ६ वटा इलाका प्रहरी कार्यालय, १४ वटा प्रहरी चौकी रहेको र जम्मा जम्मी करिब ४८१ प्रहरी दरवन्दी रहेको अवस्था छ । यस हिसाबले ६७२ जनसंख्यालाई एक जना प्रहरीले शान्ती सुरक्षा दिइरहेको अवस्था देखिन्छ ।

तालिका नं. ६.१ : जिल्ला प्रहरी कार्यालय र मातहतका कार्यलयहरूको विवरण

स्थानीय तह	जिल्ला र गाई	इलाका प्रहरी	प्रहरी चौकी	सामुदायिक
आँबु खैरेनी गाउँपालिका		२	०	०
बन्दीपुर गाउँपालिका		१	१	०
भानु नगरपालिका		१	६	०
भिमाद नगरपालिका		१	३	०
व्यास नगरपालिका	५	०	२	१
देवघाट गाउँपालिका		१	०	
धिरिङ्ग गाउँपालिका		०	१	०
म्याग्दे गाउँपालिका		०	१	०
ऋषिङ्ग गाउँपालिका		०	१	०
शुक्ला गण्डकी नगरपालिका		१	०	०

श्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँ, २०७४

६.२ जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट सम्पादित कार्य सम्बन्धि विवरण

जिल्लामा शान्ति सुरक्षा कायम राखि जिल्ला स्थित सरकारी कार्यालयहरूको काम कारवाही सहज सरल र पारदर्शी ढंगले सञ्चालन गर्न गराउन, समन्वय गर्न, विकास निर्माण कार्यमा सहयोग तथा समन्वय गर्न गराउन, दैवी प्रकोप उद्धार सम्बन्धी कामहरू गर्न गराउन जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँको भुमिका अग्रणी रहेको छ । नागरिकता, राहदानी वितरण तथा संस्था दर्ता गर्ने कार्य पनि जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट हुदै आएको छ । नेपाल सरकारको गृह मन्त्रालय अन्तर्गतको यस कार्यलय जिल्लाको समग्र सार्वजनिक प्रशासनको नेतृत्वदायी निकाय हो ।

जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँ आ.व.२०७२/७३ सेवा दिएका नागरिकता र राहादानी सम्बन्धी विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ६.२ : आ.व.२०७२/७३ मा सेवा दिएका नागरिकता र राहादानीको संख्या

नागरिकता			राहादानी			अन्य विभिन्न शिफारिस
नयाँ	प्रतिलिपी	पुरानो नागरिकता कम्प्युटर प्रविष्टि	साधारण शिफारिस	द्रुत शिफारिस	वितरण गरिएको	
६४२४	३८१७	३१५८९	६०९५	२६६३	५७००	३२१८

श्रोत : जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँ, २०७३, असार (१० महिनाको आँकडा)

तालिका नं. ६.३ : विगत २ आ.व.को जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट सम्पादित कार्यहरू

क्र.स.	कामको विवरण	इकाई	आ.व.०७१/७२ को जेष्ठ महिनाको परिणाम	आ.व.०७२/७३ को जेष्ठ महिनाको परिणाम
१	मुद्धा दर्ता	वटा	१२६	६०
२	मुद्धा फैसला	वटा	१०१	२०
३	विभिन्न उजुरी दर्ता र कारवाही	वटा	१२२	९२
४	विवाह दर्ता	वटा	१२	९
५	ना.पा. /गा.वि.स.हरूको अनुगमन	पटक	२४	१८
६	कार्यालय अनुगमन	पटक	३९	२०
७	बजार अनुगमन	पटक	२५	२३
८	संघ/संस्था दर्ता	वटा	११४	१०९
९	संघ/संस्था नविकरण	वटा	५४३	३३१
१०	जिल्ला सुरक्षा समितिको बैठक	ईकाई	२२	१९

श्रोत : जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँ, २०७३, असार

६.३ प्रकोप व्यवस्थापन

तनहुँ जिल्लामा दैवी प्रकोपका घटनाहरू भई राख्दछन् । विशेषगरी बाढी पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको प्रभाव यस जिल्लामा भइरहन्छ । वि.सं. २०७२ को बैशाख १२ गतेको महाविनाशकारी भुकम्प र त्यस पछिका पराकम्पले गर्दा यस जिल्लामा पनि धेरै क्षति पुग्यो । तथापी जिल्ला भित्रै भुकम्पको घटनामा परी कसैको पनि ज्यान गएको थिएन । तर यस जिल्लाका मानिसहरू अन्यत्र भुकम्पको घटनामा परी १२ जनाको मृत्यु भएको थियो । यस जिल्ला भित्र भुकम्पबाट घाइते हुनेको संख्या भने २८ जना रहेको थियो । भौतिक क्षतिको विवरण अनुसार विभिन्न मन्दिर, मस्जिद, गुम्बा इत्यादी गरी ६७ भौतिक संरचनामा आंशिक क्षति पुगेको छ । त्यसैगरी कुल ७७ वटा सरकारी कार्यालयका भवनमा क्षति पुगेको छ । त्यसमध्ये पनि २७ वटामा पूर्ण क्षति पुगेको छ । कुल २६१ विद्यालयहरूमा क्षति पुगेको छ भने ती विद्यालयका २६१ कक्षा कोठा पूर्ण रूपमा क्षतिग्रस्त भएका छन् र ११८८ कक्षा कोठा आंशिक क्षतिग्रस्त भएका छन् ।

तालिका नं. ६.४ : गाउँपालिका/नगरपालिका अनुसार भुकम्प प्रभावित र लाभग्राही घरपरिवार संख्या

सि.नं.	गाउँपालिका /नगरपालिका	भुकम्प प्रभावित घरपरिवार			सर्वेक्षणले पहिचान गरेको			दोश्रो किस्ता लिने
		पूर्ण	आंशिक	जम्मा	प्राप्त संख्या	प्रबलीकरण संख्या	जम्मा लाभग्राही	
१	व्यास नगरपालिका	२४८६	१६३	२६४९	१९७२	१४८	२१२०	४८४
२	भानु नगरपालिका	४२१९	७५	४२९४	४१२१	११	४१३२	३३८
३	बन्दीपुर गाउँपालिका	६०९	३३	६४२	१०४८	२९	१०७७	२६६
४	आँबुखैरेनी गाउँपालिका	७१०	२१	७३१	७०३	५	७०८	१४१
५	देवघाट गाउँपालिका	७२५	३२	७५७	४९४	५	४९९	७७
६	घिरिङ गाउँपालिका	२५४	०	२५४	२२७	०	२२७	३१
७	भिमाद नगरपालिका	९८७	४६	१०३३	९३८	०	९३८	८३
८	म्याग्दे गाउँपालिका	१२९२	३८	१३३०	१०४०	२५	१०६५	११९
९	शुक्लागण्डकी न.पा.	१८५९	२४	१८८३	१७२४	१	१७२५	२१९
१०	ऋषिङ्ग गाउँपालिका	६८०	३४	७१४	४७३	०	४७३	८८
जम्मा		१३८२१	४६६	१४२८७	१२७४०	२२४	१२९६४	१८४६

श्रोत : जिल्ला समन्वय समिति, तनहुँ, २०७५

तालिका नं. ६.५ : जिल्ला प्रशासन कार्यालयबाट क्षतिपूर्ति तथा राहत विवरण

कामको विवरण	इकाई	आ.व.०७१/७२ को जेष्ठ महिनाको परिणाम	आ.व.०७२/७३ को जेष्ठ महिनाको परिणाम जम्मा
क) बैदेशिक रोजगारी क्षतिपूर्ति	रकम	७०६९१७१	७४२९५८८
ख) दैवी प्रकोप राहत	रकम	२७९७००	१३३०००
ग) राजश्व संकलन	रकम		३८३४३४७५

श्रोत : जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँ, २०७३, असार

६.३ न्याय तथा कानून

जिल्लामा न्याय तथा कानुनी सेवाको लागि विभिन्न न्यायिक तथा अर्ध न्यायिक कार्यालय, संघसस्था र समितिहरू स्थापना गरिएका छन्। कानुनी सेवालाई ब्यवसायिक रूपमा सर्वसुलभ र न्यायमा समान पहुँच पुर्याउन जिल्लामा नेपाल बार एशोसिएशन जिल्ला अदालतको सक्रिय भूमिका रहेको छ। जिल्ला अदालत, जिल्लासरकारी वकिल कार्यालयहरू र विभिन्न ल फर्महरू जिल्लामा रहेका असमर्थ नागरिकहरूलाई कानुनी सहायताको लागि जिल्ला कानुनी सहायता समितिको भूमिका अग्रणी रहदै आएको छ।

तालिका नं. ६.६ : जिल्ला अदालतमा रहेका ३ वटा आ.ब.हरूको मुद्दाको विषयगत वर्गीकरण

विषय		२०७२/०७३			२०७३/०७४			२०७४/०७५ जेष्ठसम्म		
		लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी
शुरुमुद्धा	व्यक्तिबादी देवानी	४४६	२९३	१५३	५१०	३२०	१९०	५१९	२७५	२४४
	सरकारवादी देवानी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	व्यक्तिबादी फौजदारी	४८००	३७४	१०६	५२४	४२३	१०१	४९४	३५२	१४२
	सरकारवादी फौजदारी	१७९	१४२	३७	१९०	१४२	४८	१८२	१३०	५२
	जम्मा	११०५	८०९	२९६	१२२४	८८५	३३९	११९५	७५७	४३८
पुनरावेदन	व्यक्तिबादी देवानी	०	०	०	०	०	०	२	०	२
	सरकारवादी देवानी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	व्यक्तिबादी फौजदारी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	सरकारवादी फौजदारी	०	०	०	२	२	०	६	३	३
	जम्मा	०	०	०	२	२	०	६	३	५
देवानी फौजदारी	देवानी- जम्मा	४४६	२९३	१५३	५१०	३२०	१९०	५२१	२७५	२४६
	फौजदारी - जम्मा	६५९	५१६	१४३	७१६	५६७	१४९	६८२	४८५	१९७
कुल जम्मा		११०५	८०९	२९६	१२२६	८८७	३३९	१२०३	७६०	४४३
रिट	बन्दीप्रत्यक्षीकरण	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	निषेधाज्ञा	४	३	१	६	२	४	९	५	१
	जम्मा	४	३	१	६	२	४	९	५	१
शुरुमुद्धा, पुनरावेदन र रिटको जम्मा		११०९	८१२	२९७	१२३२	८८९	३४३	१२१२	७६५	४४४

श्रोत : तनहुँ जिल्ला अदालत, २०७५, आषाढ

तालिका नं. ६.७ : थुनुवा तथा कैदीहरूको दैनिक विवरण (२०७५।०३।२४ गते)

सि.नं.	मुद्दा	थुनुवा	कैदी	जम्मा
१	लागु औषध	५	६	११
२	कर्तव्य ज्ञान	८	१०	१८
३	जबरजस्ती करणी	४	२८	३२
४	नकवजनी चोरी	१	३	४
५	रहजनी चोरी	०	१	१
६	ज्ञान मार्ने उद्योग	१२	२	१४
७	कुटापिट अङ्गभङ्ग	०	२	२
८	ओखेटो पहार ओसार पसार	१	१	२
९	आर्मी भगौडा	०	३	३
१०	आगोलागी	०	१	१
११	अपहरण	१	०	१
१२	सवारी ज्ञान	०	१	१
१३	काठ ओसारपसार	०	१	१
जम्मा		३२	५९	९१

श्रोत : जिल्ला कारागार कार्यालय, तनहुँ, २०७५

खण्ड ७ : राजनीतिक दल र मतदाता

७.१ राजनीतिक दल

तनहुँ जिल्लामा दर्ता भएका राजनीतिक दलहरू यस प्रकार रहेका छन् । १. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (नेकपा) २. नेपाली कांग्रेस ३. राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी ४. राष्ट्रिय जनमोर्चा ५. नयाँ शक्ति पार्टी, नेपाल ७. राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टी ८. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माले) ९. अखण्ड नेपाल पार्टी १०. संघीय समाजवादी फोरम नेपाल ११. सदभावना पार्टी १२. मधेशी जनअधिकार फोरम नेपाल (लोकतान्त्रिक) १३. राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टी (लोकतान्त्रिक) नेपाल १४. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (संयुक्त) १५. दलित जनजाती पार्टी नेपाल १६. नेपाल पूर्व राष्ट्रसेवक लोकतान्त्रिक पार्टी १७. राष्ट्रिय मुक्ति आन्दोलन नेपाल १८. विवेकशील नेपाली दल १९. जनसमाजवादी पार्टी, नेपाल २०. ग्रीन पार्टी नेपाल यस खण्डमा प्रतिनिधि र प्रदेश सभाको निर्वाचन २०७४ को नतिजा तथा मतदाता संख्या सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७.१ : तनहुँ जिल्लामा प्रतिनिधि सभाको निर्वाचन २०७४ को निर्वाचनको नतिजा

नि.क्षे.	विजयी उम्मेदवारको नाम	तत्कालिन प्रतिनिधित्व गर्ने राजनीतिक दल	प्राप्त सदर मत	निकटतम प्रतिद्वन्दी राजनीतिक दल	निकटतम प्रतिद्वन्दी राजनीतिक दलले प्राप्त गरेको सदर मत
१	कृष्ण कुमार श्रेष्ठ भण्डारी	नेकपा एमाले	३४४९२	नेपाली कांग्रेस	२७६९०
२	केदार सिग्देल	नेकपा एमाले	३२९२४	नेपाली कांग्रेस	२९६४५

श्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४ चैत्र

तालिका नं. ७.२ : तनहुँ जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र १ को प्रदेश सभाको निर्वाचन २०७४ को निर्वाचनको नतिजा

नि.क्षे.	विजयी उम्मेदवारको नाम	तत्कालिन प्रतिनिधित्व गर्ने राजनीतिक दल	प्राप्त सदर मत	निकटतम प्रतिद्वन्दी राजनीतिक दल	निकटतम प्रतिद्वन्दी राजनीतिक दलले प्राप्त गरेको सदर मत
१ (क)	राम बहादुर गुरुङ्ग	नेकपा एमाले	१८२६५	नेपाली कांग्रेस	१६८७८
१ (ख)	हरि बहादुर चुमान	नेकपा(माओवादी केन्द्र)	१५३६०	नेपाली कांग्रेस	११८८१

श्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४ चैत्र

तालिका नं. ७.३ : तनहुँ जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र २ को प्रदेश सभाको निर्वाचन २०७४ को निर्वाचनको नतिजा

नि.क्षे.	विजयी उम्मेदवारको नाम	तत्कालिन प्रतिनिधित्व गर्ने राजनीतिक दल	प्राप्त सदर मत	निकटतम प्रतिद्वन्दी राजनीतिक दल	निकटतम प्रतिद्वन्दी राजनीतिक दलले प्राप्त गरेको सदर मत
२ (क)	आशा कोइराला	नेकपा (मा. के.)	१६६४६	नेपाली कांग्रेस	१६६४१
२ (ख)	किरण गुरुङ	नेकपा एमाले	१५६३०	नेपाली कांग्रेस	१४२१४

श्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४ चैत्र

७.२ मतदाता

जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँका अनुसार तनहुँ जिल्लाको मा प्रतिनिधि सभा सदस्य तथा प्रदेश सभा निर्वाचन २०७४ जम्मा मतदाता संख्या २११३९६ जना र जसमध्ये पुरुष मतदाता ९९२०२ र महिला ११२१९४ जना रहेका छन् । जिल्लाका २ वटा प्रतिनिधि सभा सदस्य र ४ वटा प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन हुने गरी क्षेत्र निर्धारण गरी मतदाता संख्या यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका ७.४ : निर्वाचन क्षेत्र अनुसार मतदाता संख्या
निर्वाचन क्षेत्र १

क्र.सं.	निर्वाचन क्षेत्र नं. १ को	पुरुष	महिला	जम्मा
१	प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं.(क)	२७१४०	३०५३४	५७६७४
२	प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं.(ख)	२२७९५	२५१०३	४७८९८
जम्मा		४९९३५	५५६३७	१०५५७२

निर्वाचन क्षेत्र २

क्र.सं.	निर्वाचन क्षेत्र नं. २ को	पुरुष	महिला	जम्मा
१	प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं.(क)	२५९०१	३०२५२	५६१४३
२	प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं.(ख)	२३३६६	२६३०५	४९६७१
जम्मा		४९२६७	५६५५७	१०५८२४

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

तालिका नं. ७.५ स्थानीय तह अनुसार मतदाता संख्या

गा.पा./न.पा.को नाम	मतदाता संख्या		
	जम्मा	पुरुष	महिला
आँबु खैरेनी गाउँपालिका	११८०९	५७१२	६०९६
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	१५६१८	७४९२	८१२६
घिरिङ्ग गाउँपालिका	१२७००	५९८६	६७१४
देवघाट गाउँपालिका	११०३४	५४५३	५५८१
बन्दीपुर गाउँपालिका	१३०९४	६२०१	६८९३
म्याग्दे गाउँपालिका	१६११०	७४९६	८६१४
भानु नगरपालिका	३५०८७	१६६३२	१८४५५
भिमाद नगरपालिका	२१३५३	९८८८	११४६५
व्यास नगरपालिका	४२२१९	१९४९९	२२७२०
शुक्ला गण्डकी नगरपालिका	३२३७२	१४८४२	१७५३०
जम्मा	२११३९६	९९२०२	११२१९४

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

खण्ड ८ : विकास र समृद्धि

८.१ मानव विकास

नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन २०१४ अनुसार तनहुँ जिल्लाको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको GDP मा योगदान करिब ५० प्रतिशत रहेको छ । वि.सं. २०६८ सालको डलरको विनिमय दरमा तनहुँ जिल्लाको प्रति व्यक्ति वार्षिक आमदानी ६६३ अमेरिकी डलर रहेको छ भने जम्मा औषत आयु ६९.८ वर्ष रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को नतिजाबाट प्राप्त तथ्यांकलाई आधार लिई UNDP Nepal 2014 ले प्रकाशित प्रतिवेदन अनुसार तनहुँ जिल्लाको मानव विकासको अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ८.१ : तनहुँ जिल्लाको क्षेत्र अनुसार गार्हस्थ उत्पादन र प्रति व्यक्ति आमदानी

सि.नं.	उद्योग	नेपालको (रु १० लाखमा)	तनहुँको (रु १० लाखमा)
१	कृषि तथा वन व्यावसाय	४७३२७०	७१५३
२	मत्स्यपालन व्यावसाय	४८७९	४
३	खानी तथा उत्खनन् व्यावसाय	६९५६	६७
४	औद्योगिक व्यावसाय	८०५३१	३२७
५	विद्युत, ग्यास तथा पानी सम्बन्धी व्यावसाय	१६००१	२०५
६	निर्माण व्यावसाय	८९३५६	१०८४
७	थोक तथा खुद्रा व्यापार व्यावसाय	१७९३०६	१६७४
८	होटल तथा रेष्टुरेन्ट व्यावसाय	२१०५७	१४१
९	यातायात, गोदाम र संचार व्यावसाय	१०५८३४	१५१८
१०	आर्थिक मध्यस्थता व्यावसाय	५०१११	३९७
११	रियल स्टेट, भाडा तथा व्यावसायिक कृयाकलापहरू	१०६२३६	६२८
१२	सार्वजनिक प्रशासन र सामाजिक सुरक्षाका कृयाकलापहरू	२४८३०	२७६
१३	शैक्षिक कृयाकलापहरू	६७७३९	६९७
१४	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कृयाकलापहरू	१६९९२	१७८
१५	अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा कृयाकलापहरू	४६९४७	१२४
१६	जम्मा अर्थतन्त्र अप्रत्यक्ष (Total value added)	१२९००४७	१४४७४
१७	जम्मा अर्थतन्त्र (Basic Price, Total value added)	१२४८४८२	१४००६
१८	कुल ग्राहस्थ उत्पादन (Market Price)	१३६६९५३	१५३३६
१९	Factor Income	७५४९	१५८
२०	GNI	१३७४५०३	१५४९४
२१	जम्मा जनसंख्या	२६४९४५०४	३२३२८८

२२	प्रति व्यक्ति आमदानी, वार्षिक, रू. (Market Price)	५१८७९	४७९२५
२३	प्रति व्यक्ति आमदानी, वार्षिक, (Market Price), अमेरिकी डलरमा	७१८	६६३
२४	प्रति व्यक्ति आमदानी, वार्षिक, (Market Price), PPP\$ ^३	११६०	१०७२

श्रोत: नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, २०१४, UNDP

तालिका नं. ८.२ : मानवीय गरिबीसंग सम्बन्धित सूचकहरू

सि.नं.	विवरण	तनहुँ	नेपाल
१	४० वर्ष भन्दा कम उमेर सम्म बाच्ने जनसंख्या, प्रतिशत	७.२७	७.५२
२	प्रौढ निरक्षरता	३१.६८	४०.४३
३	सुरक्षित खानेपानीबाट बञ्चित जनसंख्या, प्रतिशत	२४.७६	१७.०९
४	५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको कुपोषण, प्रतिशत	४७.३०	४०.५
५	Deprivation in economic Provisioning	३६.०३	२८.८०
६	Human Poverty Index (HPI)	२९.७५	३१.१२

श्रोत: नेपाल मानव विकास प्रतिवेदन, २०१४, UNDP

तालिका नं. ८.३ : मानव विकाससंग सम्बन्धित सूचकहरू

सि.नं.	विवरण	तनहुँ	नेपाल
१	जनसंख्या		
	जम्मा	३२३२८८	२,६४,९४,५०४
	महिला	१७९८७८	१,२८,४९,०४१
	पुरुष	१४३४१०	१,३६,४५,४६३
२	औषत आयु, वर्ष	६६.६	६८.८०
३	प्रौढ साक्षरता, प्रतिशत	६८.३२	५९.५७
४	HDI, Arithmetic mean (Old Methodology)	०.५४१	०.५४१
५	HDI, Geometric Mean (New Methodology)	०.४९०	०.४९०

श्रोत : Nepal Human Development Report 2014, राष्ट्रिय योजना आयोग र UNDP Nepal

८.२ समृद्धि

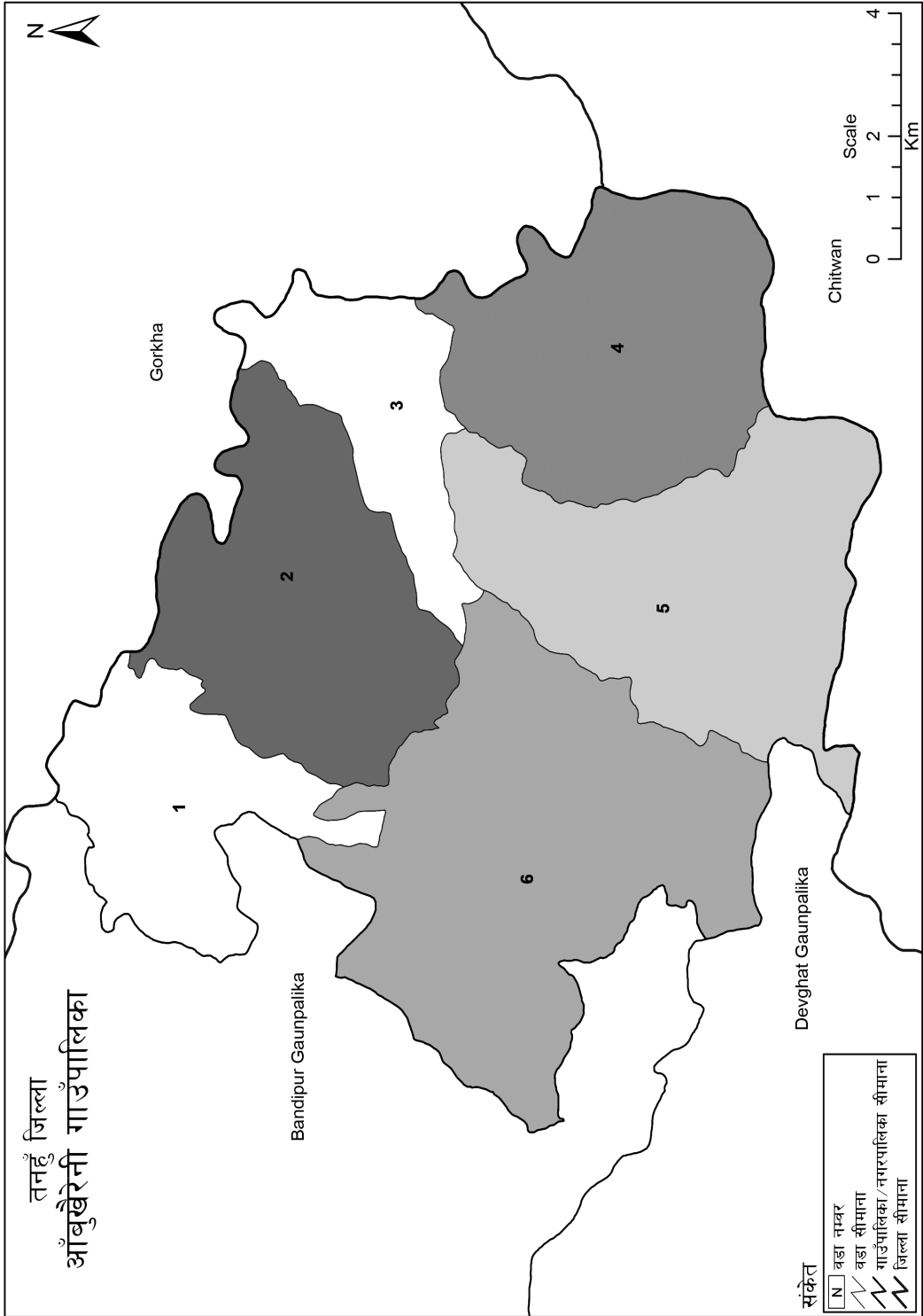
नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण २०१०/११ को प्रतिवेदन र राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को नतिजा तथा भौगोलिक सूचना प्रणालीका आँकडाहरूलाई आधार लिई तयार पारिएको नेपाल लघुबित्त अनुमान अनुसार तनहुँ जिल्लाको गरिबीको दर १४.८ प्रतिशत रहेका छ। त्यसै गरी सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले आ.व. २०६९/०७० मा गरेको गरिब घरपरिवार सर्वेक्षण अनुसार तनहुँ जिल्लामा ११.४ प्रतिशत घरपरिवार गरिब देखिएको छ। साविकका गा.वि.स. तथा नगरपालिका अनुसार विवरण यस प्रकार रहेको छ।

तालिका नं. ८.४ : साविकका गा.वि.स./न.पा. अनुसार पहिचान भएका गरिब घरपरिवारहरूको सङ्ख्या

क्र.सं.	साविक गा.वि.स./न.पा.	जम्मा घरपरिवार	पहिचान भएका गरिब घरपरिवार संख्या	गरिब परिवार प्रतिशत
१	आँबुखैरेनी	४,०३४	४२१	१०.४
२	अरूणोदय	१,०९८	२४२	२२.०
३	बैदी	८४४	२१२	२५.१
४	बन्दीपुर	३,०५६	२९६	९.७
५	वरभञ्ज्याङ्ग	१,३६५	१२७	९.३
६	बसन्तपुर	८६८	६१	७.०
७	भानु	३,४७६	३२०	९.२
८	भानुमती	१,१४७	९२	८.०
९	भीमाद	२,१९१	९७	४.४
१०	भीरकोट	१,१४६	२४५	२१.४
११	व्यास न.पा.	११,३२१	४१३	३.६
१२	छाङ्ग	१,४९९	६४	४.३
१३	छिम्केश्वरी	३५६	१९३	५४.२
१४	छिपछिपे	३९६	१८८	४७.५
१५	चोकचिसापानी	१,०२८	११५	११.२
१६	देउराली	५२१	१२३	२३.६
१७	देवघाट	१,८९७	३९५	२०.८
१८	धरमपानी	७२४	२८३	३९.१
१९	ढोरफिदी	३,००५	१७७	५.९
२०	दुलेगौडा	३,९९२	१९९	५.०
२१	फिरफिरे	७७६	१२९	१६.६
२२	गजरकोट	१,२९९	१६१	१२.४
२३	घाँसीकुवा	१,९४२	१८९	९.७
२४	जामुने भञ्ज्याङ्ग	२,४०८	३०७	१२.७
२५	काहुँशिवपुर	१,३५३	३३५	२४.८
२६	केशवटार	१,१७१	११२	९.६
२७	खैरेनीटार	२,६७९	१५४	५.७
२८	किहुँ	९१७	९५	१०.४
२९	कोटा	६५९	२९७	४५.१
३०	कोटदरबार	१,०९९	२७५	२५.०
३१	क्यामिन	१,३७७	८०	५.८
३२	माभकोट	१,५२२	३०९	२०.३
३३	मनपाङ्ग	१,७२१	१७२	१०.०
३४	पोखरीभञ्ज्याङ्ग	९७९	१७०	१७.४

३५	पुर्कोट	१,८९४	२००	१०.६
३६	राईपुर	९७०	८१	८.४
३७	रामजाकोट	९१३	२१५	२३.५
३८	रानीपोखरी (रिसिड)	८६१	९१	१०.६
३९	रिस्ति	५०७	२४	४.७
४०	रूपाकोट	१,१२५	६३	५.६
४१	सतिस्वाँरा	१,०४४	८७	८.३
४२	सामुङ्गभगवतिपुर	१,५०३	२५६	१७.०
४३	स्याम्घा	१,२६३	१२३	९.७
४४	सुन्धारा (घिरिङ्ग)	१,४३०	२९२	२०.४
४५	तनहुँसुर	७२४	१५६	२१.५
४६	थप्रेक	७६३	७२	९.४
४७	मिल्नुङ्ग	१,४२३	२१२	१४.९
जम्मा		७८,२८६	८९२०	११.४

श्रोत : जिल्ला समन्वय समिति, तनहुँ, २०७५

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५,००,०००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण अयोग

भाग : २

२.१: आँबुखैरेनी गाउँपालिका

२.१.१ सक्षिप्त परिचय

काठमाण्डौबाट करिब ११८ कि.मी. पश्चिम र पोखराबाट करिब ८२ कि.मी.पूर्व रहेको तनहुँ जिल्लाका १० वटा स्थानीय तह मध्ये आँबु खैरेनी गाउँपालिका जिल्लाको पूर्वी भागमा रहेको छ । नेपाल सरकार मिति २०७१ साल जेष्ठ ७ गतेको निर्णय अनुसार साविकको आँबु खैरेनी गा.वि.स.लाई आँबु खैरेनी नगरपालिका घोषणा गरिएकोमा नेपाल सरकारको मिति २०७३ साल २७ गतेको नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सुचना बमोजिम साविकका आबु खैरेनी नगरपालिका, छिम्केवरी गा.वि.स. र देउराली गा.वि.स.हरू गाभेर आँबु खैरेनी गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो । साविकका ३ वटा स्थानीय निकायको प्रमुख बजार केन्द्र पृथ्वी राजमार्गसगैको आँबु खैरेनी बजार रहेको र यसको पहिचान नेपालभर प्रख्यात रहेकोले आँबु खैरेनी गाउँपालिका नामाकरण भएको हो । करिब १२८ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफल ओगटेको यस गाउँपालिका समुन्द्र सतहबाट २२० मीटरको उचाई देखि २१०४ मीटर उचाईको भुभाग सम्म फैलिएको छ । कठिन पहाडी भुभागमा अविस्थित यस गाउँपालिकालाई ६ वटा वडामा विभाजन गरिएको छ ।

जम्मा जनसंख्या : २०,७६८

क्षेत्रफल : १२८ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक आँबु खैरेनी नगरपालिका कार्यालय

वडा संख्या : ६

सिमाना :

पूर्व : चितवन र गोरखा जिल्ला

पश्चिम : बन्दीपुर र देबघाट गा.पा.

उत्तर : बन्दीपुर गा.पा. र गोरखा जिल्ला

दक्षिण : देबघाट गा.पा. र चितवन जिल्ला

तालिका नं. २.१.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	आँबुखैरेनी	१,२
२	आँबुखैरेनी	३-५
३	आँबुखैरेनी	६
४	आँबुखैरेनी	७-९
५	छिम्केश्वरी	१-९
६	देउराली	१-९

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.१.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
४९११	२०७६८	९५०४	११२६४	४.२३	८४.३८

तालिका नं. २.१.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	८२२	३५२९	१६१२	१९१७
२	९०२	३६१२	१६९६	१९१६
३	१८६२	६९७७	३२०८	३७६९
४	४४८	२२६४	१०५७	१२०७
५	३५६	१८८७	८४१	१०४६
६	५२१	२४९९	१०९०	१४०९
जम्मा	४९११	२०७६८	९५०४	११२६४

तालिका नं. २.१.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	२०,७६८	९,५०४	११,२६४	१००
०० - ०४	१,८७०	९६४	९०६	९.०
०५ - ०९	२,३११	१,१४३	१,१६८	११.१
१० - १४	२,८०५	१,३९५	१,४१०	१३.५
१५ - १९	२,३३२	१,०९५	१,२३७	११.२
२० - २४	१,८४३	६७०	१,१७३	८.९
२५ - २९	१,५९०	५३८	१,०५२	७.७
३० - ३४	१,३३०	५०४	८२६	६.४
३५ - ३९	१,२००	५१५	६८५	५.८
४० - ४४	१,०८९	५०४	५८५	५.२
४५ - ४९	९१४	४२८	४८६	४.४
५० - ५४	९४२	४५४	४८८	४.५
५५ - ५९	७३४	३९७	३३७	३.५
६० - ६४	५८९	२८७	३०२	२.८
६५ - ६९	४२१	२१५	२०६	२.०
७० - ७४	३२७	१७४	१५३	१.६
७५+	४७१	२२१	२५०	२.३

तालिका नं. २.१.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	२०,३३४	९७.९	९,२५०	११,०८४
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१५१	०.७	१०५	४६
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	४५	०.२	२३	२२
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	६३	०.३	३३	३०

आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	२	०।०	१	१
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	१०७	०।५	५८	४९
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	३०	०।१	१४	१६
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	११	०।१	९	२
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	२५	०।१	११	१४
जम्मा	२०,७६८	१००	९,५०४	११,२६४

तालिका नं. २.१.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
गुरुङ्ग	६,३९०	२,७४०	३,६५०	३०.८
मगर	४,७४७	२,१९७	२,५५०	२२.९
क्षेत्री	१,९१८	८९८	१,०२०	९.२
नेवार	१,७३२	७८२	९५०	८.३
ब्राम्हण- पहाड	१,६२८	७९५	८३३	७.८
घर्ती/भुजेल	१,२१३	५६६	६४७	५.८
कामी	१,१२१	५११	६१०	५.४
दमाई/ढोली	४३४	१९७	२३७	२.१
बादी	२२३	१००	१२३	१.१
ठकुरी	२१२	१०१	१११	१
तामाङ	१९४	१००	९४	०.९
चेपाङ्ग/पर्जा	१५४	७०	८४	०.७
सार्की	११८	५३	६५	०.६
अन्य	११६	७१	४५	०.६
मुसलमान	११५	६३	५२	०.६
कुमाल	९१	४३	४८	०.४
राई	७१	३५	३६	०.३
काठबानिया	५७	३७	२०	०.३
यादव	३९	२०	१९	०.२
थारू	३८	२४	१४	०.२
तेली	३६	२६	१०	०.२
मल्लाह	२८	२२	६	०.१
हजाम/ठाकुर	२३	१४	९	०.१
थकाली	२३	१२	११	०.१
कल्वार	२२	१२	१०	०.१
बंगाली	१४	९	५	०.१
सन्यासी	११	६	५	०.१

तालिका नं. २.१.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	१३, ६५०	६, २३४	७, ४१६	६५.७
गुरुङ्ग	३, १४४	१, ३४४	१, ८००	१५.१
मगर	२, ७६६	१, २९४	१, ४७२	१३.३
नेवार	३५२	१५४	१९८	१.७
भुजेल	२८५	१३५	१५०	१.४
भोजपुरी	१६६	१११	५५	०.८
तामाङ	८०	४०	४०	०.४
मैथिली	७०	५३	१७	०.३
उर्दु	३८	१९	१९	०.२
हिन्दी	३५	२४	११	०.२
बागला	२५	१९	६	०.१
राई	२५	१२	१३	०.१
अन्य	२५	१३	१२	०.१
थकाली	१३	६	७	०.१
सांकेतिक भाषा	१२	४	८	०.१
थाहा नभएको	८२	४२	४०	०.४
जम्मा	२०, ७६८	९, ५०४	११, २६४	१००

तालिका नं. २.१.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	४, ९११	३, ६६२	१, १३०	६३	५६
प्रतिशत	१००	७४.६	२३.०	१.३	१.१

तालिका नं. २.१.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	२, ७६९	९०१	१, ०६९	१३५	७	३०
प्रतिशत	५६.४	१८.३	२१.८	२.७	०.१	०.६

तालिका नं. २.१.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/प्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	२, ६३१	२, १२२	७३	३५	१	१६	३३
प्रतिशत	५३.६	४३.२	१.५	०.७	०.०	०.३	०.७

तालिका नं. २.१.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	७४९	२,०३२	५९१	१,४९२	२	५	४०
प्रतिशत	१५.३	४१.४	१२.०	३०.४	०.०	०.१	०.८

तालिका नं. २.१.१२ अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	१६०६	२०९३	१९४९	१४४
प्रतिशत	३२.७	१००	९३.१	६.९

तालिका नं. २.१.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण		जम्मा	पुरुष	महिला
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या		१८,८९८	८,५४०	१०,३५८
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	१४,१७९	७,०४८	७,१३१
	पढ्न मात्र सक्ने	३२३	१२९	१९४
	पढ्न लेख्न नसक्ने	४,३९६	१,३६३	३,०३३
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको		२७	७	२०
साक्षरता दर		७५.०३	८२.५३	६८.८५

तालिका नं. २.१.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
२३	३६	७	३	१	१

तालिका नं. २.१.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
२७	२	२९	६	१	७	३	५	८

तालिका नं. २.१.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
३	०	३	१	१

तालिका नं. २.१.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४,०२३	५४१	१४	१९७	१२२	१४
प्रतिशत	८१.९	११.०	०.३	४.०	२.५	०.३

तालिका नं. २.१.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	२,६७४	१४	१,८९९	२५०	५०	२४
प्रतिशत	५४.४	०.३	३८.७	५.१	१.०	०.५

तालिका नं २.१.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युबेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	४,५७६	३२	१४	९४	८८	८५	२२
प्रतिशत	९३.२	०.७	०.३	१.९	१.८	१.७	०.४

तालिका नं. २.१.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फ्लस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	९१२	३,२४३	७४२	१४
प्रतिशत	१८.६	६६.०	१५.१	०.३

तालिका नं. २.१.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	४९११	१००	
कुनै सुविधा नभएको	३९९	८.१२	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	४,४०६	८९.७२	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	२,६७८	५४.५३
	टेलिभिजन	१,६००	३२.५८
	केबल टेलिभिजन	१,९७७	४०.२६
	कम्प्युटर	३८४	७.८२
	इन्टरनेट	१२५	२.५५
	टेलिफोन	३८५	७.८४
	मोवाइल फोन	३,९४६	८०.३५
	मोटर	५८	१.१८
	मोटरसाइकल	३१३	६.३७
	साइकल	१९७	४.०१
	अन्य सवारी साधन	१	०.०२
	फ्रिज	६८६	१३.९७
सुविधा थाहा नभएको	१०६	२.१६	

तालिका नं. २.१.२२ : बन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	आँबुखैरेनी गाउँपालिकाको बन क्षेत्रफल		७८१०	१००
१	सामुदायिक वन	३५	४१४९.२८	५३.१
२	कबुलियति वन	५७	२४०.६१	३.१
३	धार्मिक वन	०	०	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		४३८९.८९	५६.२
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		३४२०.११	४३.८
६	नीज वन	१	०.२६	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.१.२३ : गा.पा.अध्यक्ष र उपाध्यक्ष सम्बन्धी विवरण

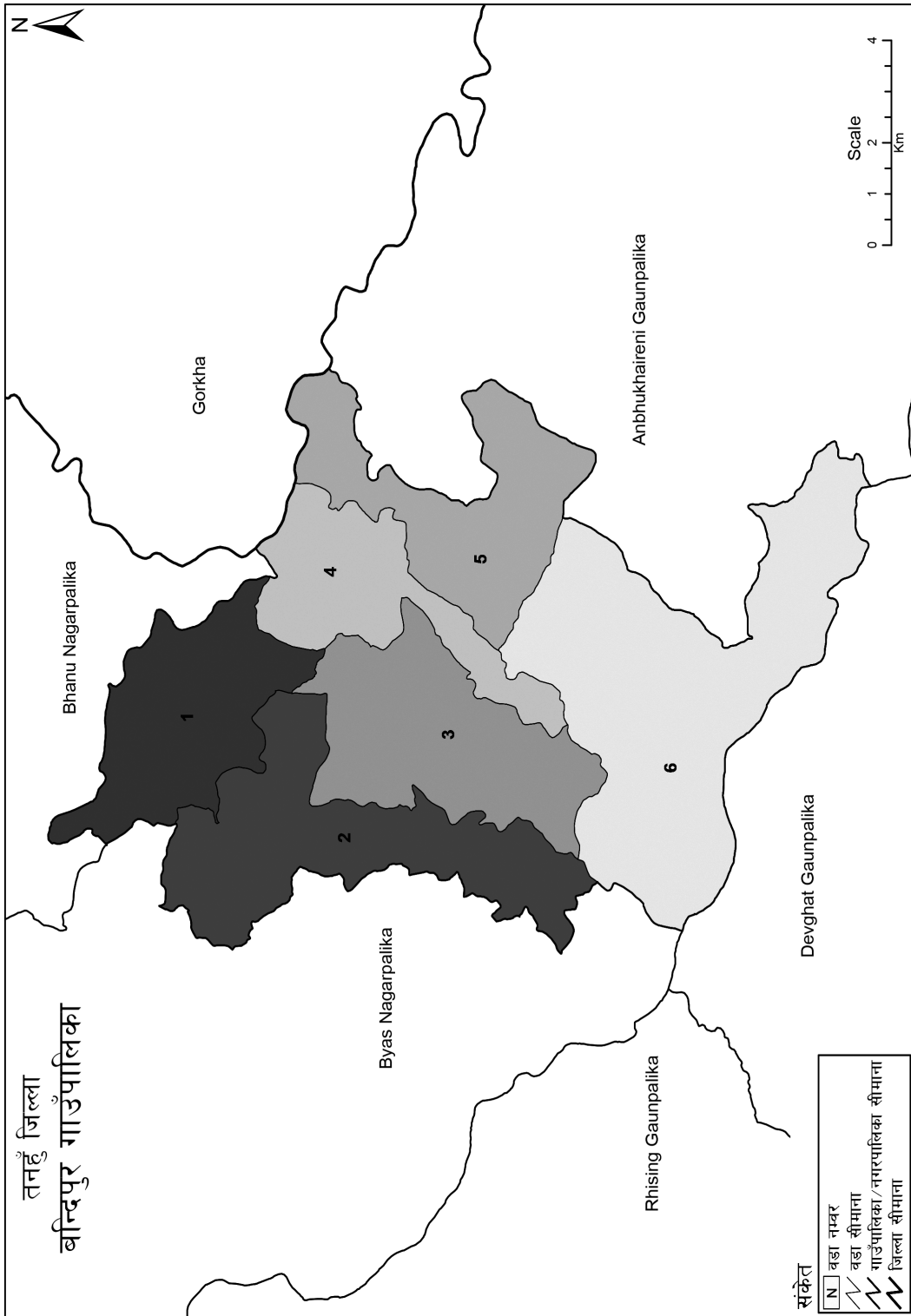
पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
अध्यक्ष	गिर बहादुर थापा	२५८९	नेपाली कांग्रेस
उपाध्यक्ष	पुष्पादेवी श्रेष्ठ	२२९७	नेपाली कांग्रेस

तालिका नं.२.१.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस

सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ५		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ६		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५०,०००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, समीक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

२.२ : बन्दीपुर गाउँपालिका

२.२.१ सक्षिप्त परिचय

बन्दीपुर गाउँपालिका नेपालको गण्डकी प्रदेशमा पर्ने तनहुँ जिल्लामा अवस्थित एक गाउँपालिका हो । आर्थिक वर्ष २०६८/६९को बजेटमार्फत् मुलुकमा ४१ नयाँ नगरपालिका थपिँदा बन्दीपुरलाई नगरपालिका घोषणा गरिएको थियो । यसलाई नगरपालिका घोषणा गर्दा धरमपानी र बन्दीपुर गाउँ विकास समितिहरू समावेश गरिएका थिए । वि.सं. २०७३ सालमा नेपालको नयाँ प्रादेशिक संरचना कायम गर्दा साविकको बन्दीपुर नगरपालिकामा घाँसीकुवाका (१ र ९) वडाहरू, र केशवटारका (१,८ र ९) वडाहरूलाई समेटेर बन्दीपुर गाउँपालिका घोषणा गरिएको हो । बन्दीपुर गाउँपालिकाको केन्द्र साविक बन्दीपुर नगरपालिकाको कार्यालय रहेको छ । बन्दीपुर गाउँपालिकामा ६ वडाहरू रहेका छन् । बन्दीपुरको कुल क्षेत्रफल १०२ वर्ग कि.मी. छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ का अनुसार यी ठाउँहरूको जनसंख्यालाई जोडेर बन्दीपुर गाउँपालिकाको जनसंख्या २०,०१३ रहेको छ ।

बन्दीपुर तनहुँको पुरानो सदरमुकाम सहर हो । यो शहर मोटर यातायातको सुविधा नहुँदा पश्चिम पहाडको मुख्य व्यापारिक नाकाको रूपमा रहेको थियो । तनहुँ, कास्की, लमजुङ र गोरखाको लागि दक्षिणबाट सामान ल्याउने र पहाडी भेगबाट सामान दक्षिण पठाउने मुख्य स्थलको रूपमा यो नाकाको विकास भएको हो । तनहुँ जिल्लाको सदरमुकामको रूपमा रहेको यस ठाउँबाट विसं २०२५ सालमा उक्त सदरमुकामलाई दमौली सारिएको थियो ।

नेवार संस्कृतिमा लिपिएको बन्दीपुरको सहरी संरचना साढे दुई सय वर्ष पुरानो मानिन्छ । रहनसहन, थिति र संरचनाका साथसाथ प्राकृतिक सौन्दर्य बन्दीपुरका विशेषता हुन् । बन्दीपुर वरिपरिका गाउँमा मगर संस्कृतिको अवलोकन गर्न पाइन्छ । हिमालयको फराकिलो दृश्य बन्दीपुरको विशेषता हो । बजारबाट दश मिनेट परको टुँडिखेलबाट हिमालको हिउँमात्र देखिँदैन, ३०० कि.मी. फराकिलो क्षितिजमा फैलिएका फाँट, पहाड पनि देखिन्छन् । बन्दीपुरबाट दुई घण्टा हिँडेर पातालीद्वार वा स्वर्गद्वारी गुफा पुग्न सकिन्छ । यहाँको सिद्ध गुफा नेपालकै सबैभन्दा ठूलो गुफा मानिन्छ । बन्दीपुर वरिपरिका डाँडा हाइकिङका दृष्टिले पनि उपयुक्त मानिन्छन् । बन्दीपुर प्याराग्लाइडिङका लागि पनि चर्चित छ । ११५० मिटर उचाइमा रहेको भञ्ज्याङचौतारा, बुरूञ्चे डाँडाबाट प्याराग्लाइडिङ सुचारु भैरहेको छ । यहाको मुख्य व्यापारिक स्थानहरू डुम्रे बजार र बन्दीपुर बजार हुन् । बन्दीपुरका प्रमुख आकर्षणहरूमा खड्गदेवी माई मन्दिर पनि एक हो ।

जम्मा जनसंख्या : २०,०१३

क्षेत्रफल : १०२ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक बन्दीपुर नगरपालिका कार्यालय

वडा संख्या : ६

सिमाना :

पूर्व : आँबुखैरेनी न.पा. र गोरखा जिल्ला

पश्चिम : व्यास न.पा.

उत्तर : भानु न.पा. र गोरखा जिल्ला

दक्षिण : देबघाट गा.पा.

तालिका नं. २.२.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	बन्दीपुर	१
	घाँसीकुवा	१
२	बन्दीपुर	२,३
३	घाँसीकुवा	९
	केशवटार	१,८,९
४	बन्दीपुर	४,६
५	बन्दीपुर	५,७
६	बन्दीपुर	८(११)

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.२.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
४८५३	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	४.१२	८२.५२

तालिका नं. २.२.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	१०८२	४३७५	२०७५	२३००
२	९८२	४०६५	१८०६	२२५९
३	५७५	२४२४	१०९८	१३२६
४	९८४	३९४४	१८१२	२१३२
५	६९७	२८६९	१२५७	१६१२
६	५३३	२३३६	१०००	१३३६
जम्मा	४८५३	२००१३	९०४८	१०९६५

तालिका नं. २.२.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	१००
०० - ०४	१,६०४	८१५	७८९	८.०
०५ - ०९	२,१९६	१,०८०	१,११६	११.०
१० - १४	२,८०४	१,३८३	१,४२१	१४.०
१५ - १९	२,२१७	१,०५५	१,१६२	११.१
२० - २४	१,५२५	५६०	९६५	७.६
२५ - २९	१,३९६	४८२	९१४	७.०
३० - ३४	१,२०५	४५१	७५४	६.०
३५ - ३९	१,१०४	४४५	६५९	५.५
४० - ४४	१,०८६	४७०	६१६	५.४
४५ - ४९	९७०	४३१	५३९	४.८
५० - ५४	९३६	४६०	४७६	४.७
५५ - ५९	७४६	३६०	३८६	३.७
६० - ६४	७१६	३२३	३९३	३.६
६५ - ६९	४९९	२४४	२५५	२.५
७० - ७४	३७८	१९९	१७९	१.९
७५ +	६३१	२९०	३४१	३.२

तालिका नं. २.२.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	१९,६०८	९८.०	८,८१७	१०,७९१
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१३९	०.७	८८	५१
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	५७	०.३	३०	२७
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	५४	०.३	२९	२५
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	४	०.०	२	२
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	५९	०.३	३२	२७
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	२६	०.१	१७	९
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	१८	०.१	९	९
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	४८	०.२	२४	२४
जम्मा	२०,०१३	१००.०	९,०४८	१०,९६५

तालिका नं.२.२.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
गुरुङ्ग	५,६१२	२,४०९	३,२०३	२८.०
मगर	३,७२२	१,७२७	१,९९५	१८.६
क्षेत्री	२,१०९	९६८	१,१४१	१०.५
ब्राम्हण- पहाड	१,९१९	८८९	१,०३०	९.६
नेवार	१,८७७	८४४	१,०३३	९.४
कामी	१,२९५	५९७	६९८	६.५
सार्की	१,१२६	५०२	६२४	५.६
घर्ती/भुजेल	७७३	३६२	४११	३.९
दमाई/ढोली	३४८	१४८	२००	१.७
दलित अन्य	२५१	११८	१३३	१.३
सन्ध्यासी/दशनामी	२४७	११९	१२८	१.२
तमाङ	१३३	६४	६९	०.७
ठकुरी	१२८	५५	७३	०.६
मुसालमान	१२४	६६	५८	०.६
अन्य	८५	५२	३३	०.४
कुमाल	६२	२७	३५	०.३
थारू	४२	१९	२३	०.२
राई	४०	२१	१९	०.२
बादी	२०	८	१२	०.१
घले	१९	६	१३	०.१
गाइने	१७	८	९	०.१
तेली	१४	१०	४	०.१
चेपाङ्ग/प्रजा	१४	९	५	०.१

बंगाली	१३	८	५	०.१
थकाली	१२	४	८	०.१
यात्रा	११	८	३	०.१
जम्मा	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	१००

तालिका नं. २.२.७ मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	११,३८३	५,२०५	६,१७८	५६.८८
मैथिली	२३	१८	५	०.११
भोजपुरी	७५	५७	१८	०.३७
थारू	१५	७	८	०.०७
तामाङ	८७	४२	४५	०.४३
नेवार	८५६	३९९	४५७	४.२८
मगर	२,१२९	९४२	१,१८७	१०.६४
गुरूङ्ग	५,००३	२,१३६	२,८६७	२५.००
उर्दु	३७	१३	२४	०.१८
हिन्दी	१०४	८३	२१	०.५२
बाग्ला	१५	९	६	०.०७
भुजेल	१५२	७८	७४	०.७६
सांकेतिक भाषा	१८	१०	८	०.०९
राई	१८	१२	६	०.०९
अन्य	२७	१२	१५	०.१३
थाहा नभएको	७१	२५	४६	०.३५
जम्मा	२०,०१३	९,०४८	१०,९६५	१००

तालिका नं. २.२.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	४,८५३	४,०७५	६६४	३६	७८
प्रतिशत	१००	८४.०	१३.७	०.७	१.६

तालिका नं. २.२.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिमी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	३,९६७	४१४	२३८	१९२	४	३८
प्रतिशत	८१.७	८.५	४.९	४.०	०.१	०.८

तालिका नं. २.२.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	३,८२२	७८७	११८	८०	१	५	४०
प्रतिशत	७८.८	१६.२	२.४	१.६	०.०	०.१	०.८

तालिका नं. २.२.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	७२७	१,९०८	१,७१३	४६१	२	१	४१
प्रतिशत	१४.९८	३९.३२	३५.३०	९.५०	०.०४	०.०२	०.८४

तालिका नं. २.२.१२ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	१,७४३	२,३८८	२,१५१	२३७
प्रतिशत	३५.९	४९.२	४४.३	४.९

तालिका नं. २.२.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला	
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या	१८,४०९	८,२३३	१०,१७६	
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	१३,२२०	६,६३३	६,५८७
	पढ्न मात्र सक्ने	४२९	२०८	२२१
	पढ्न लेख्न नसक्ने	४,७५०	१,३८९	३,३६१
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको	१०	३	७	
साक्षरता दर	७१.८१	८०.५७	६४.७३	

तालिका नं. २.२.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
४४	५६	१८	३	२	०

तालिका नं. २.२.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
३७	५	४२	८	६	१४	११	७	१८

तालिका नं. २.२.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
९	०	९	७	३

तालिका नं. २.२.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	३,६०६	६४६	१३	५२४	३४	३०
प्रतिशत	७४.३	१३.३	०.३	१०.८	०.७	०.६

तालिका नं. २.२.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	३,४३१	२१	१,०४९	३१३	६	३३
प्रतिशत	७०.७	०.४	२१.६	६.४	०.१	०.७

तालिका नं. २.२.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युबेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	४,१२८	११	५५	३९९	१८५	४४	३१
प्रतिशत	८५.१	०.२	१.१	८.२	३.८	०.९	०.६

तालिका नं. २.२.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फ्लस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	६६४	२,७१५	१,४४४	३०
प्रतिशत	१३.७	५५.९	२९.८	०.६

तालिका नं. २.२.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	४,८५३	१००	
कुनै सुविधा नभएको	७७१	१५.९	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	४,०१७	८२.८	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	२,४१०	४९.७
	टेलिभिजन	१,२२०	२५.१
	केबल टेलिभिजन	१,२९७	२६.७
	कम्प्युटर	१९०	३.९
	इन्टरनेट	७२	१.५
	टेलिफोन	२८४	५.९
	मोवाइल फोन	३,५१०	७२.३
	मोटर	६०	१.२
	मोटरसाइकल	१९८	४.१
	साइकल	१०४	२.१
	अन्य सवारी साधन	२३	०.५
फ्रिज	३९१	८.१	
सुविधा थाहा नभएको	६५	१.३	

तालिका नं.२.२.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	बन्दीपुर गाउँपालिकाको वन क्षेत्रफल		४६८०	१००
१	सामुदायिक वन	३७	३५५१.५२	७५.९
२	कबुलियति वन	४४	१५४.२०	३.३
३	धार्मिक वन	२	७.७	०.२
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		३७१३.४२	७९.३
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		९६६.५८	२०.७
६	नीजि वन	९	७.९०	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं.२.२.२३ : गा.पा. अध्यक्ष र उपाध्यक्ष सम्बन्धी विवरण

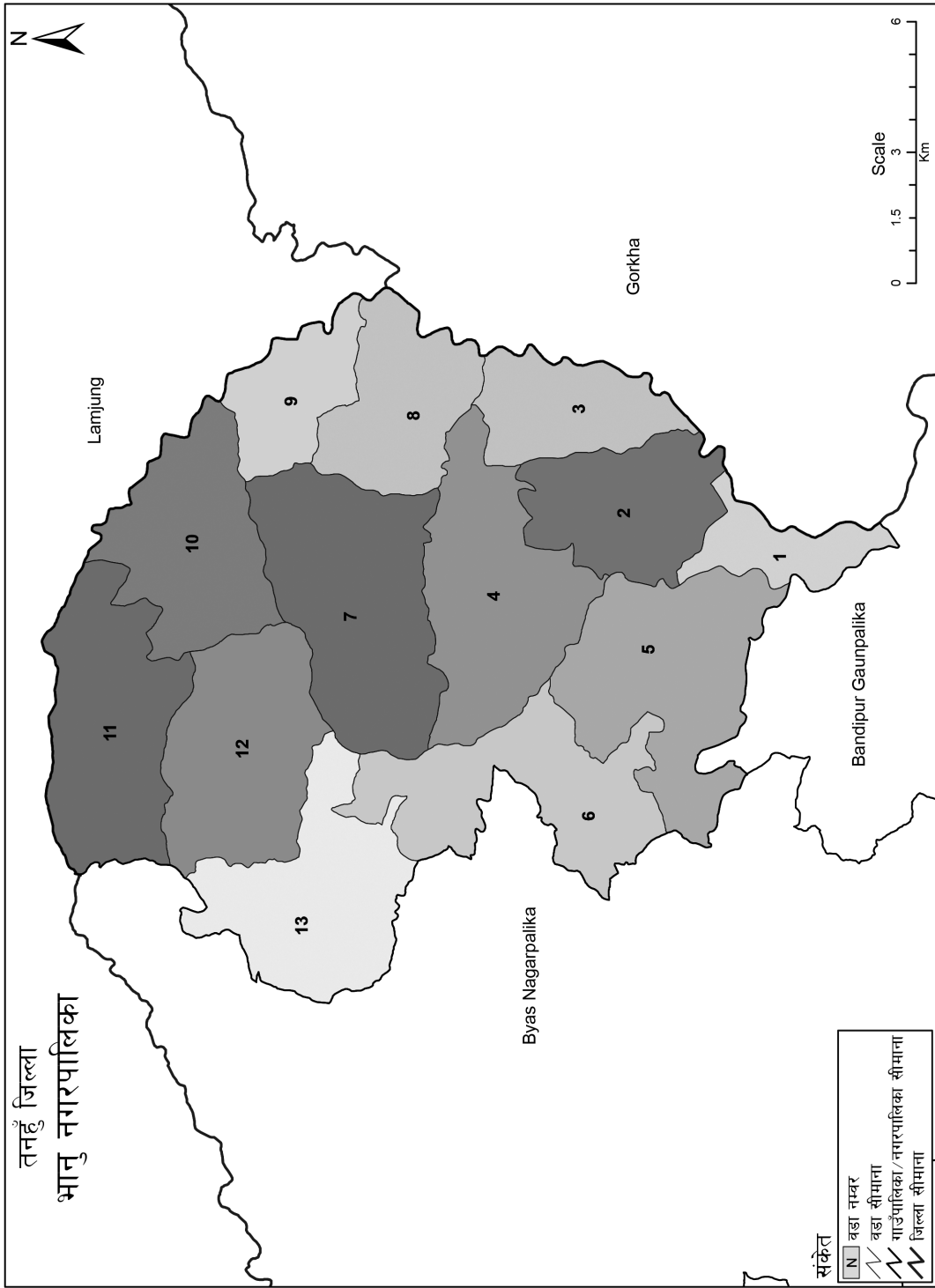
पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
अध्यक्ष	पूर्ण सिं थापा	२८६३	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
उपाध्यक्ष	करुणा गुरुङ्ग	२६८४	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)

तालिका नं. २.२.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	महिला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	दलित महिला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	महिला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	दलित महिला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस

सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ५		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	महिला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	दलित महिला	ने.क.पा. (माओवादी केन्द्र)
वडा नं. ६		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४ ।

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest, 1830 LLRC, 2016

स्रोत: स्वास्थ्य नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५०,०००), नारी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, सुरक्षित वा स्थायत क्षेत्रको सख्या तथा सीमाना निर्धारण अयोग

२.३ भानु नगरपालिका

२.३.१ सक्षिप्त परिचय

आदिकवि भानुभक्त आचार्यको जन्मभूमी चुँदीरम्घा क्षेत्र एवं नेपालको राजनीतिक इतिहासका दोस्रो प्रधानमन्त्री रंगनाथ पौडेलको जन्मथलो मैवलकोट क्षेत्रलाई पूर्व र पश्चिम पारेर बगेको चुँदी खोलाले भाग लगाएको भानु र वरभञ्ज्याङ गा.वि.स लाई नेपाल सरकारको मिति २०७२/०६/०१ को निर्णय अनुसार आदिकवि भानुभक्त आचार्यको नामबाट नामाकरण एवं घोषणा भएको यस भानु नगरपालिका कार्यालयको विधिवत संचालन २०७२/०६/१५ गते शुक्रबार बाट भईआएकोमा मिति २०७३/११/२७ को नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार स्थानीय तहको रूपमा पुर्नसंरचित यस भानु नगरपालिकामा साविकका भानु न.पा, वसन्तपुर गा.वि.स, मिल्तुङ गा.वि.स, रिस्ती गा.वि.स (वडा नं. ६), सतिस्वारा गा.वि.स (वडा नं. १ देखि ५), तनहुँसुर गा.वि.स (वडा नं. १ देखि ३), चोकचिसापानी गा.वि.स, रूपाकोट गा.वि.स र पुर्कोट गा.वि.स समावेश भएका छन् । भानु नगरपालिकाको क्षेत्रफल १८४ व. कि.मि, जनसंख्या ४५,७९२ र वडा संख्या १३ रहेका छ । यस नगरपालिकाको पूर्वमा गोरखा र लमजुङ, पश्चिममा व्यास न.पा, उत्तरमा लमजुङ तथा दक्षिणमा बन्दिपुर गाँउपालिका र गोरखा जिल्ला रहेका छन् ।

आदिकवि भानुभक्त आचार्य एवं कविकेशरी त्रिथराज पाण्डेको जन्मथलो, चुँदीको उर्वर फाँट, खहरे, कल्लेरी, ढुकुर्दी, सतिघाट, बाह्रविसे, भट्टफाँट जस्ता फाँटहरू र दोरदोरटार, मोहोरियाटार, कालिमाटीटार, बेल्टार, दाहालटार, काउरेटार, नारेश्वरटार, फुस्रेटार, गोठेरीटार, साँखेटार, कल्याणटार, सालविस्ने, भन्सार, नयाँवस्ती जस्ता थुप्रै टारहरू र नेपाल सरकारको मध्येपहाडी लोकमार्ग अन्तर्गतको १० नयाँ शहर मध्येको १ नयाँ शहर “डुम्रे- भन्सार शहरी विकास आयोजना” यसै नगरपालिका भित्र पर्नुले पर्यटकीय, आर्थिक, सांस्कृतिक तथा साहित्यिक रूपमा पर्याप्त अवसर र संभावना यस नगरपालिकाले बोकेको पुष्टि हुन्छ ।

जम्मा जनसंख्या : ४५७९२

क्षेत्रफल : १८४ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक भानु नगरपालिका कार्यालय

वडा संख्या : १३

सिमाना :

पूर्व : गोरखा र लमजुङ्ग जिल्ला

पश्चिम : व्यास न.पा.

उत्तर : लमजुङ्ग जिल्ला

दक्षिण : बन्दीपुर गा.पा. र गोरखा जिल्ला

तालिका नं २.३.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	भानु	१
२	भानु	२
३	भानु	३
४	भानु	४,५
५	भानु	६-८
६	भानु	९
	तनहुँसुर	१-३
	सतिस्वारा	१

७	बसन्तपुर	१-९
८	पुर्कोट	४, ६-९
९	पुर्कोट	१-३, ५
१०	चोक चिसापानी	१-९
११	रूपाकोट	१-९
१२	मिर्लुङ	१-६
१३	मिर्लुङ	७-९
	रिस्ती	६
	सतिस्वाँरा	२-५

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.३.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
१२,०९५	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	३१७९	७५१२४

तालिका नं. २.३.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जनसंख्या			घरपरिवार संख्या
	पुरुष	महिला	जम्मा	
१	१४९६	१७३८	३२३४	८४२
२	१५७१	१७०३	३२७४	८०७
३	१६०८	२०३५	३६४३	९३४
४	१३८३	१९३६	३३१९	८९४
५	१५२९	१९६७	३४९६	९३१
६	१४८०	१९५९	३४३९	८८१
७	१४४८	१९६७	३४१५	८६८
८	१५५६	२०४९	३६०५	९४२
९	१४८८	२०९५	३५८३	९५२
१०	१६७८	२१५७	३८३५	१०२८
११	१८००	२४६४	४२६४	११२५
१२	१६३३	२२४०	३८७३	१०५२
१३	१३७५	१८२४	३१९९	८४१
जम्मा				

तालिका नं. २.३.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	१००
०० - ०४	३,६८७	१,८५०	१,८३७	८.१
०५ - ०९	४,७२०	२,३७१	२,३४९	१०.३

१० - १४	५,९२०	२,९०२	३,०१८	१२.९
१५ - १९	५,३२३	२,४६५	२,८५८	११.६
२० - २४	३,४७४	१,१४३	२,३३१	७.६
२५ - २९	२,८१८	८४९	१,९६९	६.२
३० - ३४	२,२७४	७०१	१,५७३	५.०
३५ - ३९	२,४१४	७५४	१,६६०	५.३
४० - ४४	२,३५४	८४३	१,५११	५.१
४५ - ४९	२,२६८	८७४	१,३९४	५.०
५० - ५४	२,४२५	१,०६२	१,३६३	५.३
५५ - ५९	१,९७७	९४६	१,०३१	४.३
६० - ६४	१,९९७	८९६	१,१०१	४.४
६५ - ६९	१,४५६	६८०	७७६	३.२
७० - ७४	१,१२०	५७८	५४२	२.४
७५ +	१,५६५	७४७	८१८	३.४

तालिका नं. २.३.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	४४,७३७	९७.७	१९,०९५	२५,६४२
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	३८५	०.८	२१८	१६७
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	१७८	०.४	८१	९७
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	१६५	०.४	७९	८६
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	१९	०.०	१२	७
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	१४०	०.३	७६	६४
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	५९	०.१	३३	२६
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	२३	०.१	१८	५
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	८६	०.२	४९	३७
जम्मा	४५,७९२	१००.०	१९,६६१	२६,१३१

तालिका नं. २.३.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	११,६६५	४,८४६	६,८१९	२५.४७
ब्राम्हण - पहाड	५,४०८	२,२८८	३,१२०	११.८१
गुरुङ्ग	५,२२१	२,२७७	२,९४४	११.४०
नेवार	४,७२९	२,०७३	२,६५६	१०.३३
मगर	३,०४७	१,३०२	१,७४५	६.६५
सार्की	२,९९४	१,२२५	१,७६९	६.५४
कामी	२,९२२	१,२९०	१,६३२	६.३८
तामाङ	२,७१६	१,२२७	१,४८९	५.९३

दमाई/ढोली	१,५३५	६८४	८५१	३.३५
कुमाल	१,३०३	५५८	७४५	२.८५
मुसालमान	१,१९४	५१०	६८४	२.६१
घर्ति/भुजेल	१,०८७	४७४	६१३	२.३७
बादी	४२१	१८४	२३७	०.९२
थकाली	३५४	१५२	२०२	०.७७
गाइने	१९७	१०२	९५	०.४३
सन्यासी /दशनामी	११९	५२	६७	०.२६
माभी	११८	६५	५३	०.२६
घले	१०३	४७	५६	०.२२
बोटे	९२	३८	५४	०.२०
राई	७६	३२	४४	०.१७
अन्य	७३	३७	३६	०.१६
यादव	६५	२२	४३	०.१४
दुरा	६५	३३	३२	०.१४
दलित अन्य	५२	२१	३१	०.११
कमार	३७	१७	२०	०.०८
कुर्मी	३४	१४	२०	०.०७
हजाम/ठाकुर	२५	१३	१२	०.०५
दराई	१८	१०	८	०.०४
तराईका अन्य	१८	६	१२	०.०४
खवास	१६	६	१०	०.०३
थाहा नभएका अन्य	१४	९	५	०.०३
मल्लाह	१३	१३	०	०.०३
कायस्थ	१३	४	९	०.०३
थारू	१२	७	५	०.०३
तेली	१२	९	३	०.०३
कोइरी/कुशहवा	१२	६	६	०.०३
सोनार	१२	८	४	०.०३
जम्मा	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	१००.००

तालिका नं. २.३.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	३७,३६७	१५,९८३	२१,३८४	८१.६०
गुरूङ्ग	३,४१५	१,४५०	१,९६५	७.४६
मगर	५१३	२१३	३००	१.१२
नेवार	१,६७२	७३६	९३६	३.६५
भोजपुरी	८३	६१	२२	०.१८

तामाङ	१,३३३	५९८	७३५	२.९१
मैथिली	२२	१८	४	०.०५
उर्दु	६४६	२६८	३७८	१.४१
कुमाल	५०५	२११	२९४	१.१०
हिन्दी	४०	३३	७	०.०९
राई	२७	१५	१२	०.०६
मुसलमान	२२	७	१५	०.०५
दराई	१७	९	८	०.०४
अन्य	४७	२५	२२	०.१०
थाहा नभएको	८३	३४	४९	०.१८
जम्मा	४५,७९२	१९,६६१	२६,१३१	१००

तालिका नं. २.३.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	१२,०९५	११,०९७	८१०	२३	१६५
प्रतिशत	१००	९१.७	६.७	०.२	१.४

तालिका नं. २.३.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१०,५२५	८५३	२९०	३००	१०	११७
प्रतिशत	८७.०	७.१	२.४	२.५	०.१	१.०

तालिका नं. २.३.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	९,६९९	१,८७६	१७०	२१२	३	१०	१२५
प्रतिशत	८०.२	१५.५	१.४	१.८	०.०	०.१	१.०

तालिका नं. २.३.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,६९४	७,६२५	१,८१६	७८२	१०	३७	१३१
प्रतिशत	१४.०१	६३.०४	१५.०१	६.४७	०.०८	०.३१	१.०८

तालिका नं. २.३.१२ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	४,८३६	६,४१४	५,९२०	४९४
प्रतिशत	४०.०	५३.०	४८.९	४.१

तालिका नं. २.३.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण		जम्मा	पुरुष	महिला
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या		४२,१०५	१७,८११	२४,२९४
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	३०,६४१	१४,८९०	१५,७५१
	पढ्न मात्र सक्ने	७०५	२९२	४१३
	पढ्न लेख्न नसक्ने	१०,७५०	२,६१६	८,०९४
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको		४९	१३	३६
साक्षरता दर		७२।७७	८३।६०	६४।८३

तालिका नं. २.३.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
४४	५६	१८	९	३	०

तालिका नं. २.३.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
३७	५	४२	८	६	१४	११	७	१८

तालिका नं. २.३.१६ अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
९	०	९	७	३

तालिका नं. २.३.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्रीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१०,९३३	१,००६	३४	१८	१५	८९
प्रतिशत	९०.४	८.३	०.३	०.१	०.१	०.७

तालिका नं. २.३.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्रीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	८,५३५	४६	१,२९३	२,०६४	२०	१३७
प्रतिशत	७०.६	०.४	१०.७	१७.१	०.२	१.१

तालिका नं. २.३.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युवेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	८,००६	८६	८५८	१,४९९	१,४९०	६४	९२
प्रतिशत	६६.२	०.७	७.१	१२.४	१२.३	०.५	०.८

तालिका नं. २.३.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फलस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	२,०५७	६,९९१	२,९६०	८७
प्रतिशत	१७.०	५७.८	२४.५	०.७

तालिका नं. २.३.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	१२,०९५	१००	
कुनै सुविधा नभएको	१,२५०	१०.३	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	१०,५५८	८७.३	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	६,९१३	५७.२
	टेलिभिजन	५,५७६	४६.१
	केबल टेलिभिजन	२,३१२	१९.१
	कम्प्युटर	१८६	१.५
	इन्टरनेट	६१	०.५
	टेलिफोन	३८१	३.२
	मोवाइल फोन	८,९९४	७४.४
	मोटर	२८	०.२
	मोटरसाइकल	१९६	१.६
	साइकल	१४३	१.२
	अन्य सवारी साधन	५	०.०
फ्रिज	४५३	३.७	
सुविधा थाहा नभएको	२८७	२.४	

तालिका नं. २.३.२३ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	भानु नगरपालिकाको वन क्षेत्रफल		६९५०	१००
१	सामुदायिक वन	९५	५४५७.०७	७८.५
२	कबुलियति वन	७२	२५४.२१	३.७
३	धार्मिक वन	१	०७२	१.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		५७१२.०	८२.२
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		१२३८.०	१७.८
६	नीजि वन	२०	१०.४७	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.३.२४ : नगरपालिका मेयर र उप मेयर सम्बन्धी विवरण

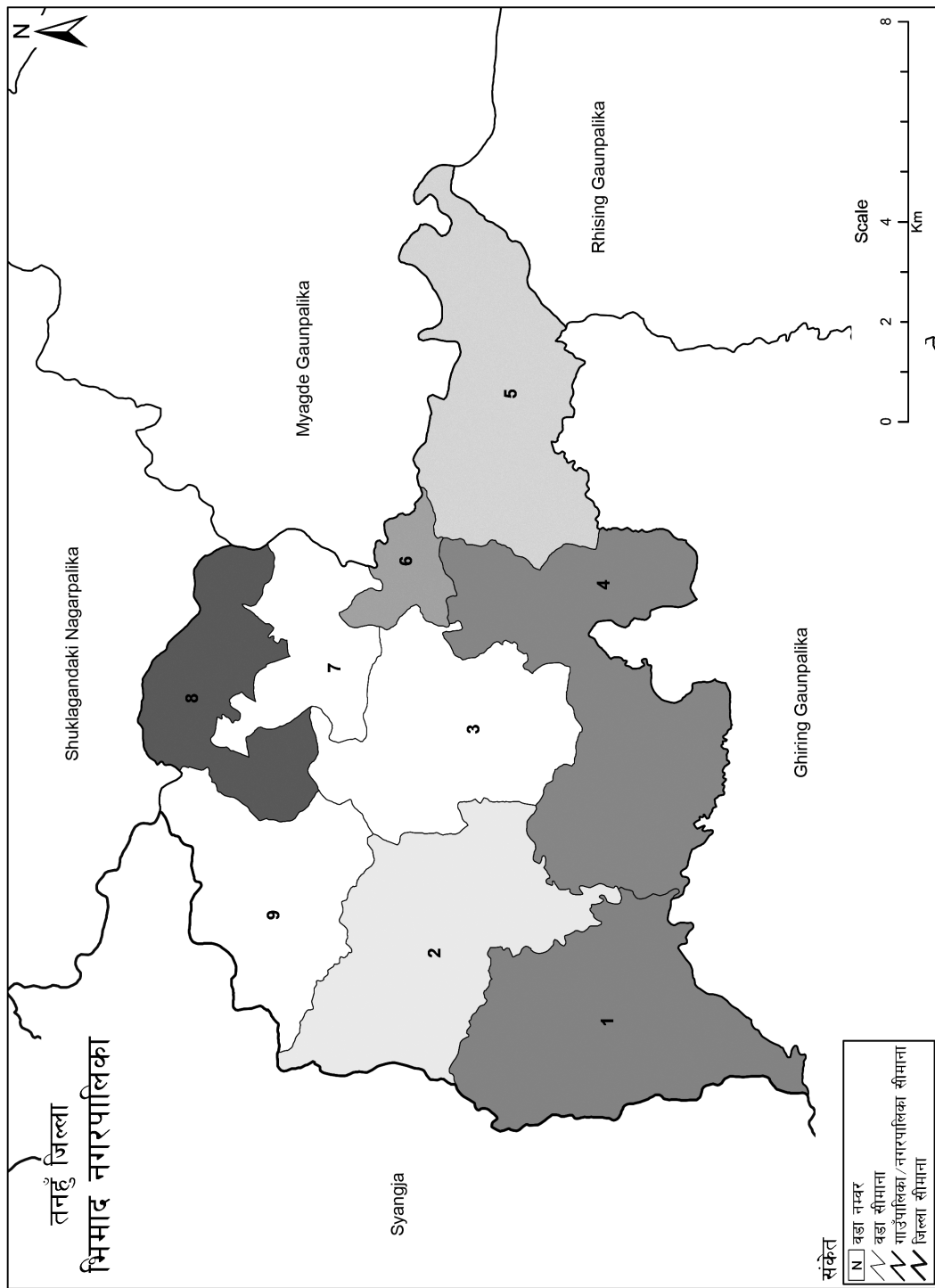
पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
प्रमुख	उदयरज गौरी	९५३८	नेपाली कांग्रेस
उप प्रमुख	आसा थापा	९४१४	नेपाली कांग्रेस

तालिका नं. २.३.२५ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ५		

वडा नं. १०		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस)
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ११		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. १२		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. १३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

२.४ भिमाद नगरपालिका

२.४.१ सक्षिप्त परिचय

तनहुँ जिल्लाको मध्य दक्षिण पश्चिममा अवस्थित जिल्लाकै पछिल्लो नगरपालिका नेपाल सरकार मन्त्रपरिषद् मिति २०७३/११/२७ को निर्णय अनुसार साविक अरूणोदय, किहुँ, भानुमती, भिमाद, माभकोट (१(५,७(९), रिसिङ रानीपोखरी (९), सामुङ भगवतीपुर (२) र गजरकोट (९) गा.वि.स समाविष्ट गरी भिमाद नगरपालिकाको रूपमा संचालनमा आएको हो। कुल १२९ वर्ग कि.मी क्षेत्रफल कायम गरेको यस नगरपालिकामा ९ वडा रहेका छन्। यसको उत्तर तर्फ शुक्लागण्डकी नगरपालिका, दक्षिण तर्फ धिरिङ गाउँपालिका, पश्चिम तर्फ स्याङजा जिल्ला तथा पूर्व तर्फ म्याग्दे गाउँपालिका रहेको छ।

जम्मा जनसंख्या : ३१३६२

क्षेत्रफल : १२९ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक भिमाद गा.वि.स.को कार्यालय

वडा संख्या : ९

सिमाना :

पूर्व : म्याग्दे र ऋषिङ्ग गा.पा.

पश्चिम : स्याङजा जिल्ला

उत्तर : शुक्ला गण्डकी न.पा.

दक्षिण : धिरिङ्ग र ऋषिङ्ग गा.पा.

तालिका नं. २.४.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	किहुँ	१-९
	गजरकोट	९
२	अरूणोदय	१-९
३	माभकोट	७-८
४	माभकोट	१-५
५	माभकोट	९
	ऋषिङ्ग रानीपोखरी	९
	साभुङ्ग भगवतीपुर	२
६	भिमाद	१
७	भानुमती	७
	भिमाद	२, ४-६, ८
८	भानुमती	१, ३, ९
	भिमाद	३, ६, ७
९	भानुमती	२, ४-६, ८

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ।

तालिका नं. २.४.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
७, ४८८	३१, ३६२	१३, ३६०	१८, ००२	४.१९	७४.२१

तालिका नं. २.४.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	११२३	४७३८	१९४९	२७८९
२	१०९८	५००८	२०९२	२९१६
३	४३९	१९६६	८२७	११३९
४	६२५	२८९१	१२०३	१६८८
५	८६५	३७०३	१६१०	२०९३
६	१३७७	५१९१	२२७८	२९१३
७	६१९	२४४०	१०६७	१३७३
८	६७५	२६३८	११३७	१५०१
९	६६७	२७८७	११९७	१५९०
जम्मा	७४८८	३१६३२	१३३६०	१८००२

तालिका नं. २.४.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	३१,३६२	१३,३६०	१८,००२	१००
०० - ०४	२,७८०	१,३६३	१,४१७	८.९
०५ - ०९	३,८०३	१,९१६	१,८८७	१२.१
१० - १४	४,२९०	२,१४४	२,१४६	१३.७
१५ - १९	३,६८८	१,५७९	२,१०९	११.८
२० - २४	२,४९४	७९०	१,७०४	८.०
२५ - २९	२,०९९	६०३	१,४९६	६.७
३० - ३४	१,६६७	५०३	१,१६४	५.३
३५ - ३९	१,४५३	४५८	९९५	४.६
४० - ४४	१,४८०	५५२	९२८	४.७
४५ - ४९	१,४२२	५५८	८६४	४.५
५० - ५४	१,४२३	६४५	७७८	४.५
५५ - ५९	१,२९२	६३३	६५९	४.१
६० - ६४	१,१४२	५३५	६०७	३.६
६५ - ६९	८४७	३८६	४६१	२.७
७० - ७४	६३२	२९०	३४२	२.०
७५ +	८५०	४०५	४४५	२.७

तालिका नं. २.४.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	३०,८२३	९८.३	१३,०८२	१७,७४१
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१५८	०.५	८९	६९
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	७६	०.२	३७	३९

श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	८९	०.३	४६	४३
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	६	०.०	३	३
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	६९	०.२	३५	३४
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	३९	०.१	१९	२०
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	३२	०.१	१५	१७
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	७०	०.२	३४	३६
जम्मा	३१,३६२	१००.०	१३,३६०	१८,००२

तालिका नं. २.४.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
मगर	१२,८७०	५,३७३	७,४९७	४१.०४
बाम्हण -पहाड	४,५११	१,९८१	२,५३०	१४.३८
कामी	२,५६०	१,०७५	१,४८५	८.१६
नेवार	२,१३२	९३२	१,२००	६.८०
सार्की	१,९७५	८२५	१,१५०	६.३०
दमाई/ढोली	१,६४८	७१८	९३०	५.२५
ठकुरी	१,५२३	६४१	८८२	४.८६
कुमाल	८२६	३४७	४७९	२.६३
गुरूङ्ग	८१८	३४१	४७७	२.६१
घर्ती /भुजेल	६८८	२९९	३८९	२.१९
क्षेत्री	६५९	२९८	३६१	२.१०
मुसालमान	५०७	२२७	२८०	१.६२
बादी	१९७	८४	११३	०.६३
बादी/दशनामी	१००	४३	५७	०.३२
राई	९६	५६	४०	०.३१
अन्य	४२	२१	२१	०.१३
थकाली	३९	१७	२२	०.१२
तामाङ	३८	१७	२१	०.१२
थाहा नभएको अन्य	३८	१६	२२	०.१२
थारू	२५	१८	७	०.०८
तराई अन्य	२५	१०	१५	०.०८
सुनुवार	२१	९	१२	०.०७
दराई	१३	७	६	०.०४
हलुवाई	११	५	६	०.०४
जम्मा	३१,३६२	१३,३६०	१८,००२	१००

तालिका नं. २.४.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	१६,०३३	६,९११	९,१२२	५१.१२
मैथिली	४०	२१	१९	०.१३
भोजपुरी	६९	४१	२८	०.२२
थारू	१४	११	३	०.०४
तामाङ	१२	५	७	०.०४
नेवार	१,६७७	७२८	९४९	५.३५
मगर	११,९०४	४,९५४	६,९५०	३७.९६
गुरूङ्ग	७४६	३०६	४४०	२.३८
उर्दु	४४३	१९५	२४८	१.४१
कुमाल	७०	३०	४०	०.२२
थकाली	२१	८	१३	०.०७
सँकेतिक भाषा	१८	६	१२	०.०६
राई	६४	३७	२७	०.२०
अन्य	३०	१५	१५	०.१०
थाहा नभएको	२२१	९२	१२९	०.७०
जम्मा	३१,३६२	१३,३६०	१८,००२	१००

तालिका नं. २.४.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	७,४८८	६,७१५	७१४	२२	३७
प्रतिशत	१००	८९.७	९.५	०.३	०.५

तालिका नं. २.४.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/दुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/दुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	५,७०१	१,२५७	३१०	१२३	५	९२
प्रतिशत	७६.१	१६.८	४.१	१.६	०.१	१.२

तालिका नं. २.४.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/दुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/दुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	५,६०३	१,६६६	२७	८९	४	५	९४
प्रतिशत	७४.८	२२.२	०.४	१.२	०.१	०.१	१.३

तालिका नं. २.४.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,५१२	३,४९५	१,२७७	१,०९८	४	१	१०१
प्रतिशत	२०.१९	४६.६७	१७.०५	१४.६६	०.०५	०.०१	१.३५

तालिका नं. २.४.१२ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	३,९५६	५,५७०	५,२४६	३२४
प्रतिशत	५२.८	७४.४	७०.१	४.३

तालिका नं. २.४.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण		जम्मा	पुरुष	महिला
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या		२८,५८२	११,९९७	१६,५८५
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	२१,३२७	९,९३८	११,३८९
	पढ्न मात्र सक्ने	६७१	२९९	३७२
	पढ्न लेख्न नसक्ने	६,५६४	१,७५२	४,८१२
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको		२०	८	१२
साक्षरता दर		७४.६२	८२.८४	६८.६७

तालिका नं. २.४.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
३३	४५	९	७	१	०

तालिका नं. २.४.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
२७	६	३३	९	३	१२	७	२	९

तालिका नं. २.४.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
५	२	९	०	३

तालिका नं. २.४.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४,६९७	१,२९१	२५	१,१६५	२१९	९१
प्रतिशत	६२.७	१७.२	०.३	१५.६	२.९	१.२

तालिका नं. २.४.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	५,६३६	२५	१,२२१	४९७	९	१००
प्रतिशत	७५.३	०.३	१६.३	६.६	०.१	१.३

तालिका नं. २.४.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युवेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	५,०१०	८	२९९	९८०	१,०८६	११	९४
प्रतिशत	६६.९	०.१	४.०	१३.१	१४.५	०.१	१.३

तालिका २.४.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	प्लस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	१,५८३	४,३८४	१,४२९	९२
प्रतिशत	२१।१	५८।५	१९।१	१।२

तालिका नं. २.४.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	७,४८८	१००	
कुनै सुविधा नभएको	७८१	१०.४	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	६,३८५	८५.३	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	३,७७७	५०.४
	टेलिभिजन	१,७९७	२४.०
	केबल टेलिभिजन	१,०५५	१४.१
	कम्प्युटर	२१४	२.९
	इन्टरनेट	४५	०.६
	टेलिफोन	३७४	५.०
	मोवाइल फोन	५,८११	७७.६
	मोटर	५६	०.७
	मोटरसाइकल	२८३	३.८
	साइकल	२१६	२.९
	अन्य सवारी साधन	४	०.१
फ्रिज	३४२	४.६	
सुविधा थाहा नभएको	३२२	४.३	

तालिका नं. २.४.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	भिमाद नगरपालिकाको वन क्षेत्रफल		५८४०	१००
१	सामुदायिक वन	४७	१९९०.०७	३४.१
२	कबुलियति वन	१८	७७.७६	१.३
३	धार्मिक वन	०	०	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको वनको क्षेत्रफल		२०६७.८३	३५.४
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय वनको क्षेत्रफल		३७७२.१७	६४.६
६	नीजि वन	८	४.७०	०.०

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. २.४.२३ : नगरपालिका मेयर र उपमेयर सम्बन्धी विवरण

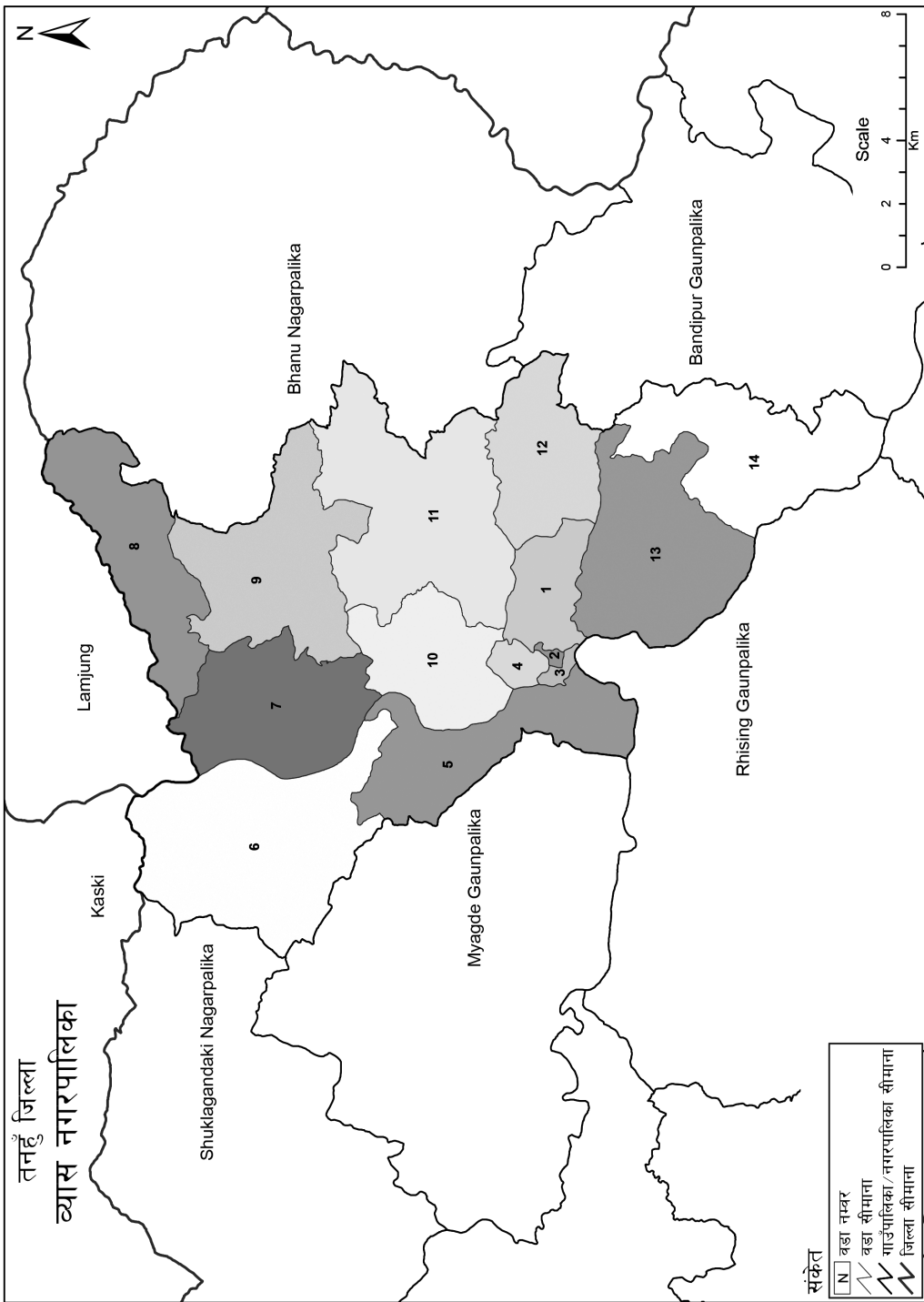
पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
प्रमुख	मेख बहादुर थापा	६४६४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
उप प्रमुख	शारदा खनाल	६७१२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

तालिका नं. २.४.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ५		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार

वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ६		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ७		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ८		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ९		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

श्रोत : जिल्ला जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५०,०००), तापी विभागा र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
नयाँ पाठे: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विधेय, सरक्षित वा स्वामित्व क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

१.५ व्यास नगरपालिका

१.५.१ सक्षिप्त परिचय

सेती र मादी नदीको पवित्र संगम तटमा अवस्थित महर्षि वेद व्यास र पराशरको तपोभूमी (कर्मक्षेत्र) रहेको यस व्यास नगरपालिका देशमा बहुदलीय प्रजातन्त्रको पुनर्सथापना पश्चात दमौली गा.वि.स. र स्याम्घा गा.वि.स.को केही क्षेत्रलाई समेटेर २०४८ साल चैत्रमा व्यास नगरपालिकाको नामाकरण गरी घोषणा गरिएको हो । नेपाल सरकार मन्त्री परिषद्को मिति २०७१ मार्ग १६ गतेको को निर्णयानुसार पोखरीभन्ज्याङ गा.वि.स.लाई यस नगरपालिकामा गाभिएको थियो भने नेपाल सरकारको २०७३ फागुन २७ गते नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार स्याम्घा र क्यामिन गा.वि.स.को सम्पूर्ण भाग, तनुहँसुर गा.वि.स.को वडा नं.४-९, केशवटार गा.वि.स.को वडा नं. २-७, घाँसीकुवा गा.वि.स.को वडा नं.२-८, रिस्ती गा.वि.स.को वडा नं.१-५, ७-९ र सतिस्वारा गा.वि.स.को वडा नं.६-९ का वडाहरूलाई समावेश गरी व्यास नगरपालिका नगर कार्यापालिकाको कार्यालय नामाकरण गरी संघीय संरचना अनुसार पुर्नगठन गरिएको छ । काठमाण्डौदेखि १५० कि.मी. पश्चिम तथा पोखराबाट ५० कि.मी. पूर्व पृथ्वी राजमार्गमा अवस्थित यो नगरपालिका नेपालको चार नम्बर प्रदेश अन्तर्गत तनहु जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम (दमौली) पनि हो । यस नगरपालिकालाई पूर्वमा भानु नगरपालिका र बन्दीपुर गाउँपालिका, पश्चिममा म्याग्दे गाउँपालिका र शुक्लागण्डकी नगरपालिका, उत्तरमा लम्जुङ र कास्की जिल्ला तथा रिषिङ र देवघाट गाउँपालिकाले घेरिएको छ ।

२४८.०० वर्ग कि.मी. क्षेत्रफल रहेको यस नगरपालिकालाई १४ वटा वडामा (२०७३ फाल्गुण २७ गतेसम्म १६८ टोल) विभाजन गरिएको छ । जसमध्ये वडा नं. २, ३ र ४ शहरी क्षेत्र, वडा नं.१ ५ र १० अर्धशहरी क्षेत्र र बाँकी सबै वडाहरू ग्रामिण क्षेत्रमा पर्दछन् । यो नगरपालिका समुन्द्री सतहबाट २८० मी. देखि ११२० मी. सम्म उचाईमा रहेको छ भने न्यूनतम ८.४० सेल्सियस देखि अधिकतम ३७.०० सेल्सियस सम्म तापक्रम हुनुका साथै औषत वार्षिक वर्षा १९६०.६ मि.मि. हुने गरेको छ ।

जम्मा जनसंख्या : ७०३३५

क्षेत्रफल : २४८ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक व्यास नगरपालिका कार्यालय

वडा संख्या : १४

सिमाना :

पूर्व : भानु न.पा. र बन्दीपुर गा.पा.

पश्चिम : म्याग्दे गा.पा. र शुक्ला गण्डकी न.पा.

उत्तर : लम्जुङ्ग र कास्की जिल्ला

दक्षिण : ऋषिङ्ग र देवघाट गा.पा.

तालिका नं. २.५.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	व्यास	१
२	व्यास	२
३	व्यास	१०
४	व्यास	११
५	व्यास	६-८
६	स्याम्घा	१-९
७	क्यामिन	१, ३, ७-९

८	क्यामिन	६
	रिस्ती	१-५, ७-९
९	क्यामिन	२, ४, ५
	तनहुँसुर	६, ८
	सतिस्वाँरा	६-९
१०	व्यास	५, ९
११	व्यास	३, ४
	घाँसीकुवा	६
	तनहुँसुर	४, ५, ७, ९
१२	घाँसीकुवा	२-५, ७, ८
१३	व्यास	१२-१४
१४	केशबटार	२-७

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.५.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
१८, ३३९	७०, ३३५	३१, २६०	३९, ०७५	३.८४	८०.००

तालिका नं. २.५.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	२४६०	८९३२	३९४२	४९९०
२	२०७८	७४१९	३५२५	३८९४
३	१०६०	३९८२	१८९८	२०८४
४	१६६०	६०५९	२७२५	३३३४
५	१६१३	६५६३	२९४७	३६१६
६	१२६३	४८९३	२०९६	२७९७
७	८०१	३१३२	१३३३	१७९९
८	६१४	२३४९	१००६	१३४३
९	१०५६	३८८८	१६०८	२२८०
१०	१४१२	६०७२	२७०३	३३६९
११	१५०१	५७४८	२४६४	३२८४
१२	११३९	४४९५	१९८१	२५१४
१३	९७९	३९७८	१८१५	२१६३
१४	७०३	२८२५	१२१७	१६०८
जम्मा	१८३३९	७०३३५	३१२६०	३९०७५

तालिका नं. २.५.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	७०,३३५	३१,२६०	३९,०७५	१००
०० - ०४	५,७१२	२,९२५	२,७८७	८.१
०५ - ०९	८,१५२	४,२५८	३,८९४	११.६
१० - १४	९,६९०	४,८६४	४,८२६	१३.८
१५ - १९	८,३१७	३,८८८	४,४२९	११.८
२० - २४	६,१६३	२,२५६	३,९०७	८.८
२५ - २९	५,२२५	१,६९४	३,५३१	७.४
३० - ३४	४,६५३	१,५९०	३,०६३	६.६
३५ - ३९	४,१७३	१,५००	२,६७३	५.९
४० - ४४	३,६३५	१,४९५	२,१४०	५.२
४५ - ४९	२,९५७	१,२९५	१,६६२	४.२
५० - ५४	२,८९९	१,३४०	१,५५९	४.१
५५ - ५९	२,३००	१,१२९	१,१७१	३.३
६० - ६४	२,१३७	९७८	१,१५९	३.०
६५ - ६९	१,५७६	७१८	८५८	२.२
७० - ७४	१,१९३	५८८	६०५	१.७
७५ +	१,५५३	७४२	८११	२.२

तालिका नं. २.५.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	६९,१८५	९८.४	३०,६४५	३८,५४०
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	४०७	०.६	२३५	१७२
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	१९१	०.३	९६	९५
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	१८७	०.३	८७	१००
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	२४	०.०	९	१५
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	१३२	०.२	७४	५८
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	८१	०.१	४२	३९
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	५०	०.१	३२	१८
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	७८	०.१	४०	३८
जम्मा	७०,३३५	१००.०	३१,२६०	३९,०७५

तालिका नं. २.५.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	९,२२७	३,९३३	५,२९४	१३.१२
बाम्हण - पहाड	१०,८६२	४,८८८	५,९७४	१५.४४
मगर	१४,१३५	६,२३८	७,८९७	२०.१०

थारू	९५	५२	४३	०.१४
तामाङ	५०६	२५५	२५१	०.७२
नेवार	५,७०४	२,५७०	३,१३४	८.११
मुसलमान	१,३१८	६६५	६५३	१.८७
कामी	५,५७७	२,५२२	३,०५५	७.९३
यादव	३६	२०	१६	०.०५
राई	१८९	९७	९२	०.२७
गुरूङ्ग	६,००८	२,५८५	३,४२३	८.५४
दमाई /ढोली	२,६३७	१,१०४	१,५३३	३.७५
लिम्बु	२८	१२	१६	०.०४
ठकुरी	१,३६१	५९८	७६३	१.९४
सार्की	२,९२४	१,२३३	१,६९१	४.१६
तेली	६१	३९	२२	०.०९
चमार /हरीजन/राम	१६	१३	३	०.०२
सन्यासी /दशनामी	७००	३२२	३७८	१.००
ब्राम्हण - तराई	३५	२०	१५	०.०५
काठबानीयान	७०	३२	३८	०.१०
घर्ती/भुजेल	१,५२४	६९५	८२९	२.१७
मल्लाह	१२	११	१	०.०२
कुमाल	१,३९४	६११	७८३	१.९८
हजाम/ठाकुर	२३	१४	९	०.०३
सुनुवार	२४	१६	८	०.०३
सुधी	२३	१०	१३	०.०३
धोबी	१५	१२	३	०.०२
माफ्ती	२३	१५	८	०.०३
कुम्हार	१६	८	८	०.०२
चेपाङ्ग/प्रजा	१९७	९६	१०१	०.२८
हलुवाई	१७	१२	५	०.०२
सतार /सन्थाल	२२	९	१३	०.०३
दराई	३,४७३	१,५५८	१,९१५	४.९४
थकाली	२६	११	१५	०.०४
बंगाली	२७	११	१६	०.०४
बोटे	८२३	३८९	४३४	१.१७
दुरा	७४९	३३८	४११	१.०६
बादी	१५१	७१	८०	०.२१
अन्य	१५३	९४	५९	०.२२
दलित अन्य	१२५	६४	६१	०.१८
तराई अन्य	२९	१७	१२	०.०४
जम्मा	७०,३३५	३१,२६०	३९,०७५	१००

तालिका नं. २.५.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	४५,४८९	२०,१०६	२५,३८३	६४.६७
मैथिली	१८६	१२४	६२	०.२६
भोजपुरी	४३९	२८७	१५२	०.६२
थारू	६६	४०	२६	०.०९
तामाङ	३१७	१६२	१५५	०.४५
नेवार	३,३०४	१,४७४	१,८३०	४.७०
मगर	१०,३०८	४,४९०	५,८१८	१४.६६
गुरूङ	४,६५७	१,९७७	२,६८०	६.६२
लिम्बु	११	७	४	०.०२
उर्दु	७०८	३३८	३७०	१.०१
हिन्दु	१५१	९३	५८	०.२१
चेपाङ	१४८	७३	७५	०.२१
सुनुवार	१५	११	४	०.०२
बाग्ला	३१	१८	१३	०.०४
भुजेल	८३	४०	४३	०.१२
दराई	३,२४९	१,४५६	१,७९३	४.६२
कुमाल	४७	२५	२२	०.०७
दुरा	३०९	१४७	१६२	०.४४
बोटे	५५७	२६४	२९३	०.७९
राई	५४	३१	२३	०.०८
डोटेली	१७	९	८	०.०२
अन्य	६०	३१	२९	०.०९
थाहा नभएको	१२९	५७	७२	०.१८
जम्मा	७०,३३५	३१,२६०	३९,०७५	१००

तालिका नं. २.५.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	१८,३३९	१३,७२३	४,१९६	१६१	२५९
प्रतिशत	१००	७४.८	२२.९	०.९	१.४

तालिका नं. २.५.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	९,९९७	३,६७१	३,८९१	६०४	२४	१५२
प्रतिशत	५४।५	२०।०	२१।२	३।३	०।१	०।८

तालिका नं. २.५.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,६९४	७,६२५	१,८१६	७८२	१०	३७	१३१
प्रतिशत	१४.०१	६३.०४	१५.०१	६.४७	०.०८	०.३१	१.०८

तालिका नं. २.५.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	२,२८३	७,७९६	१,५९४	६,४०५	४६	२१	१९४
प्रतिशत	१२.४५	४२.५१	८.६९	३४.९३	०.२५	०.११	१.०६

तालिका नं. २.५.१२ अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	७,३५१	९,३३५	८,७१२	६२२
प्रतिशत	४०.१	५०.९	४७.५	३.४

तालिका नं. २.५.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला	
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या	६४,६२३	२८,३३५	३६,२८८	
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	५१,६४५	२४,८३२	२६,८१३
	पढ्न मात्र सक्ने	१,२८०	५२२	७५८
	पढ्न लेख्न नसक्ने	११,६९८	२,९७०	८,७२८
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको	४८	११	३७	
साक्षरता दर	७९।९२	८७।६४	७३।८९	

तालिका नं. २.५.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
७८	८४	३०	१५	४	१

तालिका नं. २.५.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
४५	९	५४	१६	१४	३०	११	१९	३०

तालिका नं. २.५.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
१२	३	१५	८	४

तालिका नं. २.५.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१६,९२२	१,००३	५०	१८६	७०	१०८
प्रतिशत	९२.२७	५.४७	०.२७	१.०१	०.३८	०.५९

तालिका नं. २.५.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	९,९११	६६	६,९६७	१,२३१	१६	१४८
प्रतिशत	५४.०	०.४	३८.०	६.७	०.१	०.८

तालिका नं. २.५.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्यूवेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	१४,४४९	३२	१,१४५	१,८९३	६४२	५४	१२४
प्रतिशत	७८.८	०.२	६.२	१०.३	३.५	०.३	०.७

तालिका नं. २.५.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फ्लस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	१,५८५	१३,७४९	२,८९८	१०७
प्रतिशत	८.६	७५.०	१५.८	०.६

तालिका नं. २.५.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	१८,३३९	१००	
कुनै सुविधा नभएको	१,४८९	८.१	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	१६,५१७	९०.१	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	१०,२७६	५६.०
	टेलिभिजन	७,५२०	४१.०
	केबल टेलिभिजन	७,२०९	३९.३
	कम्प्युटर	१,५८९	८.७
	इन्टरनेट	५४८	३.०
	टेलिफोन	१,७९४	९.८
	मोवाइल फोन	१४,४३४	७८.७
	मोटर	१८०	१.०
	मोटरसाइकल	१,३००	७.१
	साइकल	१,२००	६.५
	अन्य सवारी साधन	४३	०.२
फ्रिज	२,२३२	१२.२	
सुविधा थाहा नभएको	३३३	१.८	

तालिका नं. २.५.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	व्यास नगरपालिकाको वन क्षेत्रफल		१२५६०	१००
१	सामुदायिक वन	१०७	९१६३.४८	७३.०
२	कबुलियति वन	८४	२८३.१३	२.३
३	धार्मिक वन	१	४.४७	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		९४५१.०८	७५.२
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		३१०८.९२	२४.८
६	नीजि वन	२३	११.०३	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. २.५.२३ : नगरपालिका मेयर र उपमेयर सम्बन्धी विवरण

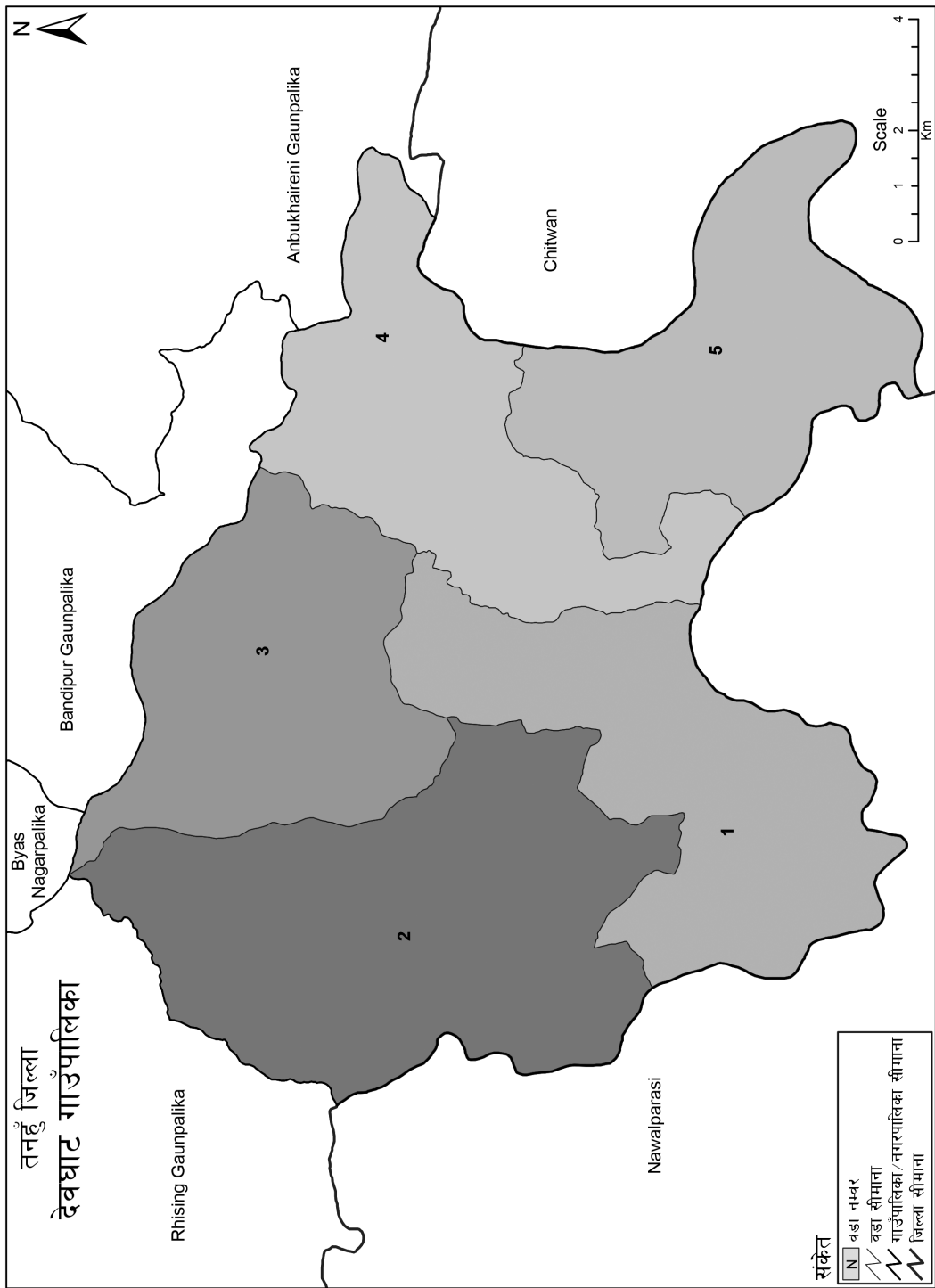
पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
प्रमुख	बैकुण्ठनाथ न्यौपाने	१३०५६	नेपाली कांग्रेस
उप प्रमुख	मिरा जोशी	१३२६०	नेपाली कांग्रेस

तालिका नं. २.५.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ४		

वडा नं. १०		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ११		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. १२		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. १३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. १४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:५०,०००/१:५,००,०००), नार्पी विभाग र जनसङ्ख्या २०६८, कर्णिक्रय तथ्याङ्क विभाग तथा पत्तै: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, सर्वेक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको सङ्घा तथा सीमाना निर्धारण आयोग

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830 LLRC, 2016

२.६ देवघाट गाउँपालिका

२.६.१ सक्षिप्त परिचय

नेपालको संविधान (२०७२) बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानिय निकायहरूको पुनःसंरचनाको लागि गठन गरेको उच्च स्तरिय आयोगले २०७३ पुष २२ मा नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले परिमार्जन गरि २०७३ फागुन २७ गतेबाट स्थानीय तह लागु गर्ने निर्णय अनुसार यस तनहुँ जिल्लाको साविकका गा.वि.स.हरू कोटा, बैदी, छिपछिपे र देवघाट गाविसलाई समायोजन गरी देवघाट गाउँपालिका गठन गरिएको हो ।

समावेश भएका साविकका गाविसहरू मध्ये कोटा र देवघाट गाविसलाई दुई दुई वटा वडामा विभाजन गरी जम्मा ५ वटा वडा छन । साविकको बैदी गाविसको ४,७,८,९, वडा मात्र यस गाउँपालिकामा समायोजन गरिएको छ । गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल १५९ वर्ग किलोमिटर रहेको छ भने यसको सिमानामा पूर्वमा आँबुखैरेनी गा.पा. र चितवन जिल्ला, पश्चिममा ऋषिङ गा.पा. र नवलपरासी जिल्ला, उत्तरमा ऋषिङ, बन्दिपुर, आँबुखैरेनी गा.पा. र व्याँस न.पा. र दक्षिणमा नवलपरासी र चितवन जिल्ला रहेको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना, ३०६८ एवं गाउँपालिका गठन गर्दाको समयमा प्रकाशित भएको राजपत्रमा उल्लेख भएअनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा घरधुरी ३४३५ र जम्मा जनसंख्या १६१३१ मध्य पुरुष ७४८४ र महिला ८६४७ रहेको छ ।

यस गाउँपालिकाकामा पर्ने देवघाट धाम परापूर्वकाल देखि पवित्र तिर्थ स्थलको रूपमा परिचित रहेको छ । धर्मशास्त्रमा उल्लेख भए अनुसार यस भूमिमा परापूर्वकालमा देवताहरू बसोवास गरेकाले यस पवित्र भूमिको नाम देवघाट रहन गएको हो भनि उल्लेख गरिएको छ। हिन्दु धर्म शास्त्रमा उल्लेख गरिए अनुसार चारधाम क्षेत्र स्नान गरेर यस तिर्थमा स्नान गरिएको छैन भने मानव जीवन व्यर्थ हुने साथै अन्यत्र तिर्थ नगई यस तिर्थमा स्नान गरेमात्र पनि चारधाम तिर्थ गए बराबरको पूण्य प्राप्त हुन्छ भनि शास्त्रमा उल्लेख छ ।

जम्मा जनसंख्या : १६,१३१

क्षेत्रफल : १५९ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक देबघाट गा.वि.स.को कार्यालय

वडा संख्या : ५

सिमाना :

पूर्व : आँबुखैरेनी गा.पा. र चितवन जिल्ला जिल्ला

पश्चिम : ऋषिङ्ग गा.पा. र नवलपरासी

उत्तर : ऋषिङ्ग, बन्दीपुर, आँबुखैरेनी गा.पा. र व्याँस न.पा.

दक्षिण : नवलपरासी र चितवन जिल्ला

तालिका नं. २.६.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	कोटा	१-३, ८, ९
२	बैदी	४-९
	कोटा	४-७
३	छिपछिपे	१-९
४	देबघाट	१, ३, ६-९
५	देबघाट	२, ४, ५

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.६.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
३, ४३५	१६, १३१	७, ४८४	८, ६४७	४.७०	८६.५५

तालिका नं. २.६.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	५१८	२७२८	१२५२	१४७६
२	६२४	३४७८	१६३९	१८३९
३	३९६	२२४६	१०२५	१२२१
४	३९१	२०२८	९४५	१०८३
५	१५०६	५६५१	२६२३	२०२८
जम्मा	३४३५	१६१३१	७४८४	८६४७

तालिका नं. २.६.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	१६, १३१	७, ४८४	८, ६४७	१००
०० - ०४	१, ४८५	७३७	७४८	९.२
०५ - ०९	१, ७७०	९४०	८३०	११.०
१० - १४	२, १७४	१, ०७०	१, १०४	१३.५
१५ - १९	१, ८९५	८८१	१, ०१४	११.७
२० - २४	१, २९५	४६४	८३१	८.०
२५ - २९	१, ०००	३८८	६१२	६.२
३० - ३४	८३८	३२८	५१०	५.२
३५ - ३९	९१७	३८६	५३१	५.७
४० - ४४	८३५	४११	४२४	५.२
४५ - ४९	७०६	३३२	३७४	४.४
५० - ५४	६९६	३३६	३६०	४.३
५५ - ५९	५३७	२६७	२७०	३.३
६० - ६४	५८५	२७६	३०९	३.६
६५ - ६९	४२४	१९१	२३३	२.६
७० - ७४	३७५	१९२	१८३	२.३
७५ +	५९९	२८५	३१४	३.७

तालिका नं. २.६.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	१५,७५३	९७.७	७,२७२	८,४८१
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१०५	०.७	६४	४१
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	४९	०.३	३३	१६
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	८१	०.५	४२	३९
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	५	०.०	२	३
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	७०	०.४	३४	३६
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	२०	०.१	१२	८
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	१२	०.१	५	७
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	३६	०.२	२०	१६
जम्मा	१६,१३१	१००.०	७,४८४	८,६४७

तालिका नं. २.६.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	५६२	२५०	३१२	३.४८
ब्राम्हण	१,४१७	६०६	८११	८.७८
मगर	५,६१५	२,५९५	३,०२०	३४.८१
तामाङ	१२७	६१	६६	०.७९
नेवार	१३७	६६	७१	०.८५
मुसालमान	१६	९	७	०.१०
कामी	४१३	१८७	२२६	२.५६
गुरुङ्ग	५,०७८	२,३५७	२,७२१	३१.४८
दमाई /ढोली	२८९	१३२	१५७	१.७९
ठकुरी	६१२	२९१	३२१	३.७९
सार्की	५१	२२	२९	०.३२
सन्ध्यासी /दशनामी	८९	४०	४९	०.५५
घर्ती /भुजेल	१,०५०	५१५	५३५	६.५१
माझी	२८४	१५०	१३४	१.७६
चेपाङ /प्रजा	१८	१३	५	०.११
बोटे	२९७	१५०	१४७	१.८४
ब्रह्मु /बूर्मो	४६	२४	२२	०.२९
अन्य	३०	१६	१४	०.१९
जम्मा	१६,१३१	७,४८४	८,६४७	१००

तालिका नं. २.६.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	७,११४	३,२९०	३,८२४	४४.१०
तामाङ	९२	४३	४९	०.५७

नेवार	६३	२९	३४	०.३९
मगर	४,४६५	२,०३३	२,४३२	२७.६८
गुरुङ्ग	३,५४५	१,६७४	१,८७१	२१.९८
चेपाङ	११	८	३	०.०७
भुजेल	५७३	२७६	२९७	३.५५
सांकेतिक भाषा	१६	७	९	०.१०
बोटे	२१७	१०७	११०	१.३५
अन्य	१९	१०	९	०.१२
थाहा नभएको	१६	७	९	०.१०
जम्मा	१६,१३१	७,४८४	८,६४७	१००

तालिका नं. २.६.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	३,४३५	३,१२०	१३१	११२	७२
प्रतिशत	१००	९०.८	३.८	३.३	२.१

तालिका नं. २.६.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,६२९	६६०	५६	१,०५०	१६	२४
प्रतिशत	४७.४	१९.२	१.६	३०.६	०.५	०.७

तालिका नं. २.६.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,५२२	७५२	१,०४०	४५	१	४८	२७
प्रतिशत	४४.३	२१.९	३०.३	१.३	०.०	१.४	०.८

तालिका नं. २.६.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,०९७	१,६६३	४३९	१६३	४३	३	२७
प्रतिशत	३१.९४	४८.४१	१२.७८	४.७५	१.२५	०.०९	०.७९

तालिका नं. २.६.१२ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	८८४	१,१९८	१,१३०	६८
प्रतिशत	२५.७	३४.९	३२.९	२.०

तालिका नं. २.६.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला	
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या	१४,६४६	६,७४७	७,८९९	
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	९,८४४	५,९९६	४,७२८
	पढ्न मात्र सक्ने	२९४	१४५	१४९
	पढ्न लेख्न नसक्ने	४,५०९	१,४८९	३,०२०
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको	७	५	२	
साक्षरता दर	६७।२१	७५।८३	५९।८६	

तालिका नं. २.६.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल विकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
३०	३४	४	३	१	०

तालिका नं. २.६.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५		आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०			
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
२६	१	२७	६	१	७	४	०	४

तालिका नं. २.६.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
३	०	४	१	२

तालिका नं. २.६.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,९२३	३०८	७	१,०५९	११९	१९
प्रतिशत	५६.०	९.०	०.२	३०.८	३.५	०.६

तालिका नं. २.६.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	२,९२०	९	२८५	१९८	२	२१
प्रतिशत	८५.०	०.३	८.३	५.८	०.१	०.६

तालिका नं. २.६.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युबेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	३,०९५	३	४६	११३	१०४	४९	२५
प्रतिशत	९०.१	०.१	१.३	३.३	३.०	१.४	०.७

तालिका नं. २.६.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फलस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	३५८	२,४२१	६३७	१९
प्रतिशत	१०.४	७०.५	१८.५	०.६

तालिका नं. २.६.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	३,४३५	१००	
कुनै सुविधा नभएको	७५८	२२.१	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	२,५१३	७३.२	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	१,९०२	५५.४
	टेलिभिजन	५४८	१६.०
	केबल टेलिभिजन	२५७	७.५
	कम्प्युटर	३४	१.०
	इन्टरनेट	१५	०.४
	टेलिफोन	२४	०.७
	मोवाइल फोन	१,९२३	५६.०
	मोटर	१९	०.६
	मोटरसाइकल	८३	२.४
	साइकल	३६४	१०.६
	अन्य सवारी साधन	४	०.१
	फ्रिज	६४	१.९
सुविधा थाहा नभएको	१६४	४.८	

तालिका नं. २.६.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	देबघाट गाउँपालिकाको वन क्षेत्रफल		११८२०	१००
१	सामुदायिक वन	३९	५६४७.०२	४७.८
२	कबुलियति वन	४७	२५०.९४	२.१
३	धार्मिक वन	२	४.४७	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		५९०२.४३	४९.९
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		५९१७.५७	५०.१
६	नीजि वन	४	२.३८९	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

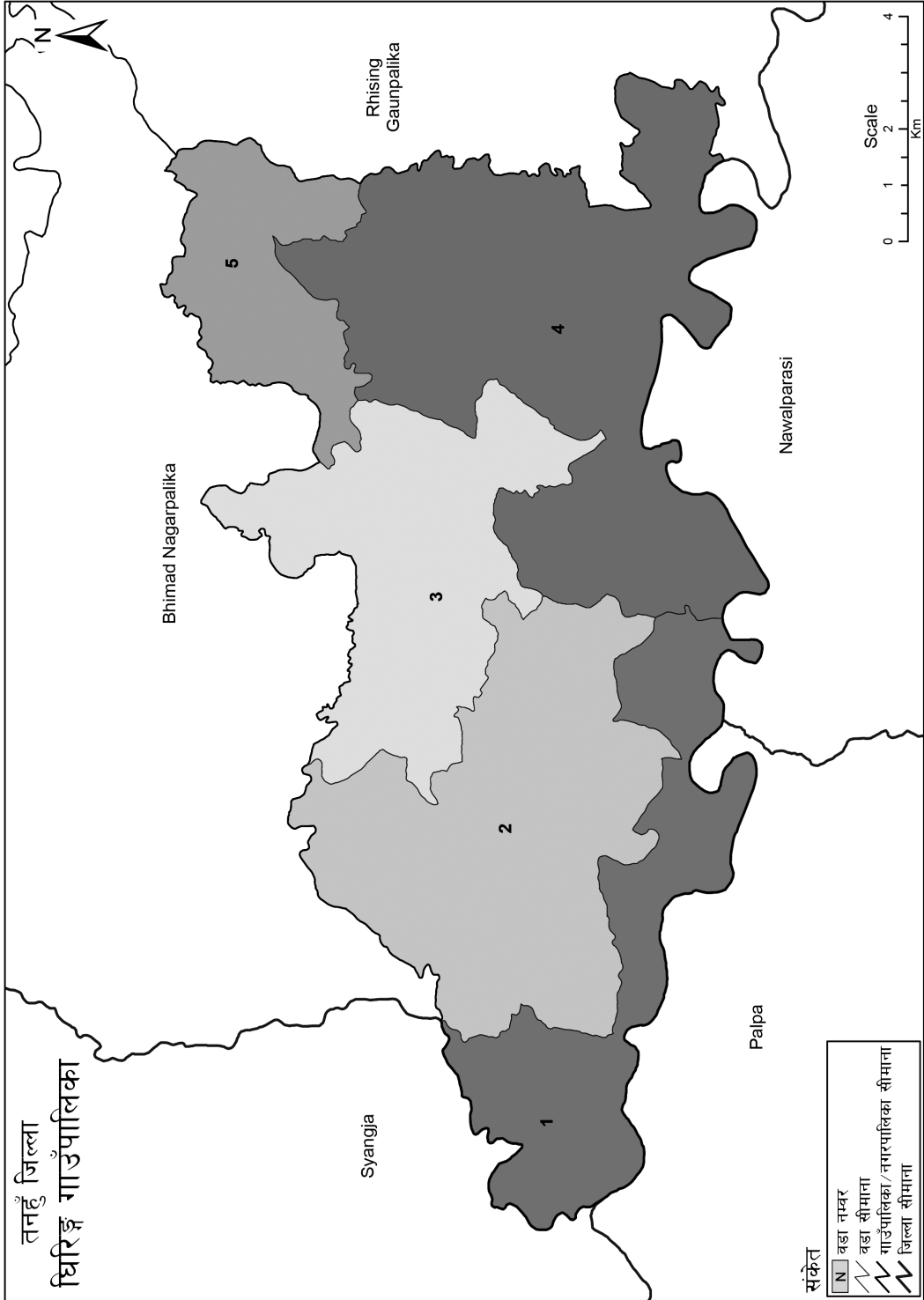
तालिका नं. २.६.२३ : गा.पा. अध्यक्ष र उपाध्यक्ष सम्बन्धी विवरण

पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
अध्यक्ष	दुर्गा बहादुर थापा	२८७९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
उपाध्यक्ष	विमला थापा	२८६०	नेपाली कांग्रेस

तालिका नं. २.६.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ५		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५,०००), ताप्री विभाग र जनसङ्ख्या २०६८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग

तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

१.७ धिरिङ्ग गाउँपालिका

२.७.१ सक्षिप्त परिचय

तनहुँ जिल्लाको मध्य दक्षिण भागमा अवस्थित पहाडी भिरालो धरातलीय स्वरूपले बनेको यस गाउँपालिका समुन्द्र सतह देखि ३०० मीटर देखि १००० मिटर सम्मको उचाईमा फैलिएर रहेको छ । यस गा.वि.स.को कुल क्षेत्रफल करिब १२६ वर्ग किलोमीटर रहेको छ । यस गाउँपालिका साविक गजरकोट गा.वि.सको ८ वटा वडा, साभुङ्ग भगवतीपुर गा.वि.स को ८ वटा वडा, धिरिङ्ग सुन्धाराको ९ वडा, राम्जाकोट गा.वि.स.को १ वटा वडा, माभकोट गा.वि.स.को १ वटा वडा मिली बनेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा ऋषिङ्ग गाउँपालिका, पश्चिममा पाल्पा र स्याङ्जा जिल्ला, उत्तर भिमाद न.पा. र स्याङ्जा जिल्ला र दक्षिणमा नवलपरासी र पाल्पा जिल्ला पर्दछन् । यस गाउँपालिकाको प्रशासनिक कार्य साविक गजरकोट गाउँ विकास समितिको कार्यालयबाट हुने गरेको छ ।

जम्मा जनसंख्या : १९,३१८

क्षेत्रफल : १२६ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक गजरकोट गा.वि.स.को कार्यालय

वडा संख्या : ५

सिमाना :

पूर्व : ऋषिङ्ग गा.पा.

पश्चिम : पाल्पा र स्याङ्जा जिल्ला

उत्तर : भिमाद न.पा. र स्याङ्जा जिल्ला

दक्षिण : नवलपरासी र पाल्पा जिल्ला

तालिका नं २.७.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	गजरकोट	२, ४(७)
	धिरिङ्ग सुन्धारा	३
२	गजरकोट	१, ३, ८
	धिरिङ्ग सुन्धारा	२, ८, ९
३	धिरिङ्ग सुन्धारा	४(७)
	साभुङ्ग भगवतीपुर	८
	माभकोट	६
४	धिरिङ्ग सुन्धारा	१
	राम्जाकोट	९
	साभुङ्ग भगवतीपुर	१, ५, ९
५	साभुङ्ग भगवतीपुर	३, ४, ६, ७

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.७.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषट घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
४, १३७	१९, ३१८	८, २२५	११, ०९३	४.६७	७४.१५

तालिका नं. २.७.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	९८१	४१८९	१८१५	२३७४
२	७५७	३६१७	१५५०	२०६७
३	७५३	३५३२	१४९३	२०३९
४	८७९	४३५६	१८७५	२४८१
५	७६७	३६२४	१४९२	२१३२
जम्मा	४१३७	१९३१८	८२२५	११०९३

तालिका नं. २.७.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	१९,३१८	८,२२५	११,०९३	१००
०० - ०४	१,९७०	९९३	९७७	१०.२
०५ - ०९	२,४३३	१,१९९	१,२३४	१२.६
१० - १४	२,८०८	१,३५५	१,४५३	१४.५
१५ - १९	२,३५८	९८६	१,३७२	१२.२
२० - २४	१,४३०	४२१	१,००९	७.४
२५ - २९	१,१६५	३४२	८२३	६.०
३० - ३४	८५५	२४२	६१३	४.४
३५ - ३९	८४८	२७५	५७३	४.४
४० - ४४	८७१	३०५	५६६	४.५
४५ - ४९	९१८	३८५	५३३	४.८
५० - ५४	९२१	४०२	५१९	४.८
५५ - ५९	७३४	३४७	३८७	३.८
६० - ६४	७०४	३३९	३६५	३.६
६५ - ६९	४९०	२२२	२६८	२.५
७० - ७४	३६८	१९९	१६९	१.९
७५ +	४४५	२१३	२३२	२.३

तालिका नं. २.७.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	१८,८५६	९७.६	७,९७८	१०,८७८
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१६३	०.८	९२	७१
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	७९	०.४	३८	४१
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	६३	०.३	३०	३३
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	७	०.०	४	३
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	७७	०.४	४२	३५
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	२८	०.१	११	१७
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	१२	०.१	९	३
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	३३	०.२	२१	१२
जम्मा	१९,३१८	१००.०	८,२२५	११,०९३

तालिका नं. २.७.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	६८३	२९७	३८६	३.५४
ब्राम्हण - पहाड	९५२	४२१	५३१	४.९३
मगर	९,८०३	४,१२१	५,६८२	५०.७५
थारू	१३	१२	१	०.०७
नेवार	१,५८८	६९८	८९०	८.२२
कामी	१,९४२	८१७	१,१२५	१०.०५
यादव	६२	२४	३८	०.३२
गुरूङ्ग	२६६	१०८	१५८	१.३८
दमाई /ढोली	६७८	२९९	३७९	३.५१
ठकुरी	५७	२७	३०	०.३०
सार्की	९३५	३७५	५६०	४.८४
सन्ध्यासी /दशनामी	५७	२७	३०	०.३०
घर्ती/भुजेल	९२	४१	५१	०.४८
कुमाल	१,८७८	८१७	१,०६१	९.७२
सुनुवार	१३	३	१०	०.०७
दराई	१६१	७२	८९	०.८३
बादी	१००	५२	४८	०.५२
अन्य	३८	१४	२४	०.२०
जम्मा	१९,३१८	८,२२५	११,०९३	१००

तालिका नं. २.७.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	८,२२३	३,५४५	४,६७८	४२.५७
मैथिली	१४	८	६	०.०७
भोजपुरी	३३	१४	१९	०.१७
नेवार	१,४५३	६४६	८०७	७.५२
मगर	९,२६९	३,८८५	५,३८४	४७.९८
गुरूङ्ग	२५९	१०६	१५३	१.३४
कुमाल	२१	८	१३	०.११
डोटेली	१६	५	११	०.०८
अन्य	३०	८	२२	०.१६
जम्मा	१९,३१८	८,२२५	११,०९३	१००

तालिका नं.२.७.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	४,१३७	४,०१२	९०	१	३४
प्रतिशत	१००	९७।०	२।२	०।०	०।८

तालिका नं.२.७.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	३,७१९	५५	२५	३२१	२	१५
प्रतिशत	८९.९	१.३	०.६	७.८	०.०	०.४

तालिका नं.२.७.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	३,७५६	१२४	९५	१४५	०	२	१५
प्रतिशत	९०.८	३.०	२.३	३.५	०.०	०.०	०.४

तालिका नं. २.७.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,३८४	१,८४५	८३१	५६	३	२	१६
प्रतिशत	३३.४५	४४.६०	२०.०९	१.३५	०.०७	०.०५	०.३९

तालिका नं. २.७.१२ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	२,४५७	३,६६६	३,४७१	१९५
प्रतिशत	५९.४	८८.६	८३.९	४.७

तालिका नं. २.७.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला	
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या	१७,३४८	७,२३२	१०,११६	
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	११,७१४	५,५४५	६,१६९
	पढ्न मात्र सक्ने	३०३	१२६	१७७
	पढ्न लेख्न नसक्ने	५,३१६	१,५५९	३,७५७
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको	१५	२	१३	
साक्षरता दर	६७.५२	७६.६७	६०.९८	

तालिका नं. २.७.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
१९	३४	५	२	०	०

तालिका नं २.७.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
२६	२	२८	३	३	६	५	०	५

तालिका नं. २.७.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
२	०	२	१	१

तालिका नं. २.७.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४४८	१,१७९	८	२,०६७	४२१	१४
प्रतिशत	१०.८	२८.५	०.२	५०.०	१०.२	०.३

तालिका नं. २.७.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	३,८५५	१९	८७	१५६	०	२०
प्रतिशत	९३.२	०.५	२.१	३.८	०.०	०.५

तालिका नं. २.७.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्रयुवेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	२,२२६	७	४०३	१,२८५	१९६	२	१८
प्रतिशत	५३.८	०.२	९.७	३१.१	४.७	०.०	०.४

तालिका नं. २.७.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फलस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	१,४१०	१,७९२	९२१	१४
प्रतिशत	३४.१	४३.३	२२.३	०.३

तालिका नं. २.७.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	४,१३७	१००	
कुनै सुविधा नभएको	७६१	१८.४	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	३,२२५	७८.०	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	२,२८९	५५.३
	टेलिभिजन	३८७	९.४
	केबल टेलिभिजन	६	०.१
	कम्प्युटर	१५	०.४
	इन्टरनेट	४	०.१
	टेलिफोन	२८	०.७
	मोवाइल फोन	२,६१५	६३.२
	मोटर	३	०.१
	मोटरसाइकल	५७	१.४
	साइकल	२५	०.६
	अन्य सवारी साधन	१	०.०
फ्रिज	१	०.०	
सुविधा थाहा नभएको	१५१	३.६	

तालिका नं. २.७.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	घिरिङ गाउँपालिकाको वन क्षेत्रफल		६४४०	१००
१	सामुदायिक वन	४७	३७५३.२५	५८.३
२	कबुलियति वन	०	०	०.०
३	धार्मिक वन	०	०	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		३७५३.२५	५८.३
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		२६८६.७५	४१.७
६	नीजि वन	२	०.९२३	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

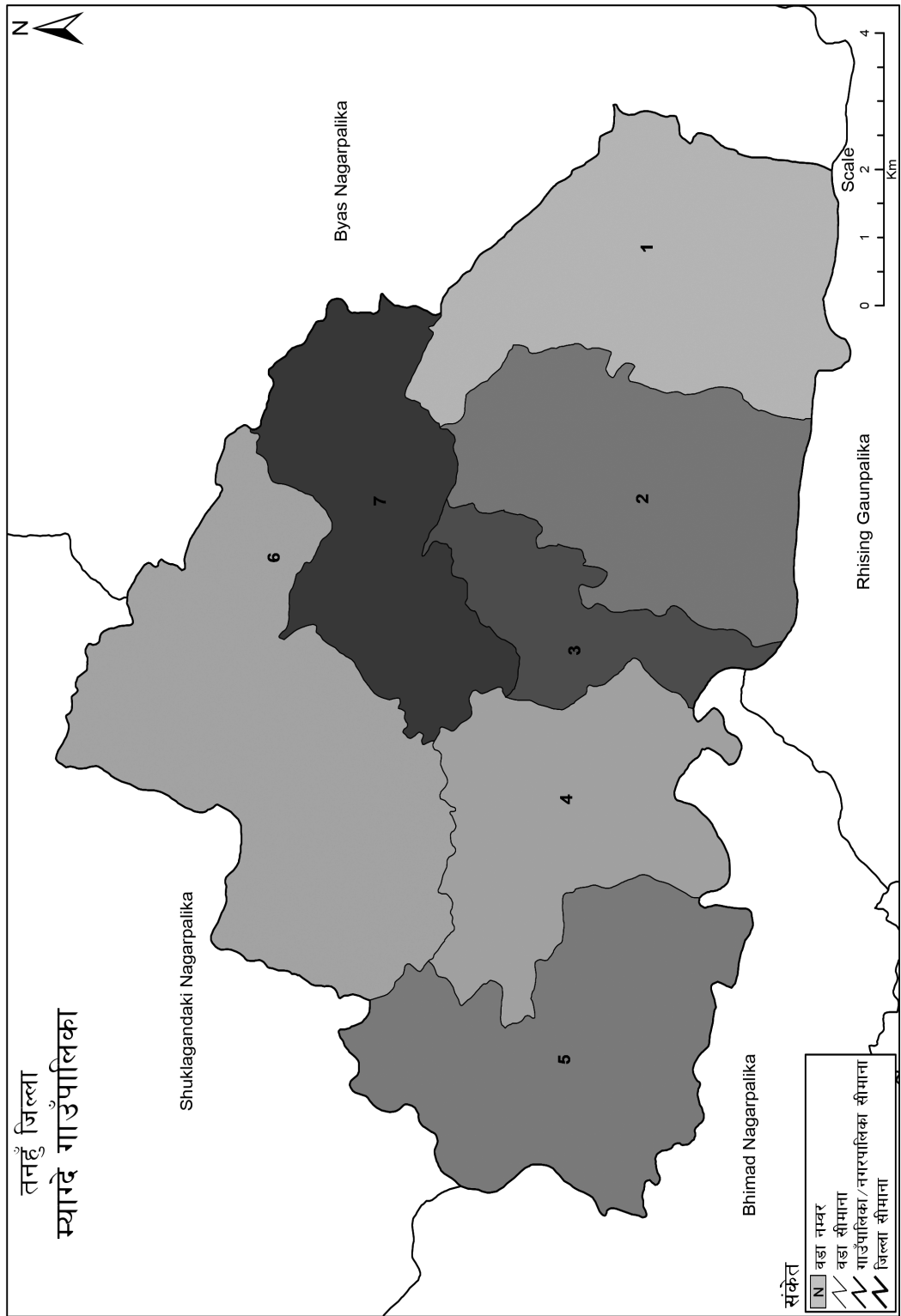
तालिका नं. २.७.२३ : गा.पा. अध्यक्ष र उपाध्यक्ष सम्बन्धी विवरण

पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
अध्यक्ष	रन बहादुर राना	३७३०	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
उपाध्यक्ष	सरस्वती घिमिरे (सिगदेल)	३७१३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

तालिका नं. २.७.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ५		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

श्रीतः स्थवररुप नक्सा (स्केल १:२५,०००/१:५,००००), नार्पी विभाग र जनराणना २०६८, केन्द्रिय तथ्याक विभाग तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, सरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको संख्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

१.८ म्याग्दे गाउँपालिका

१.८.१ संक्षिप्त परिचय

तनहु जिल्लाको साविकका गा.वि.स.हरू मध्ये छाङ्ग, जामुने र मनपाङ्ग गाविसलाई समायोजन गरी म्याग्दे गाउँपालिका गठन गरिएको हो। यस गाउँपालिकाको नाम “म्याग्दे” कसरी रहन गयो भन्नेबारे ऐतिहासिक लिखित आधारहरू खासै केहि भेटिएको छैन। जामुनेको दभुडबाट शुरू भएर छाङ्ग र मनपाङ्ग दुई गाविसको सीमारेखा हुँदै शुक्ला गण्डकी नगरपालिकाको दोभान पुगेपछि सेती नदीमा समाहित भएको एउटा प्रख्यात खोलाको नाम हो “म्याग्दे” छाङ्ग, मनपाङ्ग र जामुने तीनै वटा गाविसको एउटा उर्वर भूमी वा फाँटको नाम हो म्याग्दे, यसै कारण यस गाउँपालिकाको नाम “म्याग्दे”गाउँपालिका राखिएको हो भन्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ।

नेपालको संविधान (२०७२) बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानीय निकायहरूको पुनःसंरचनाको लागि गठन गरेको उच्च स्तरीय आयोगले २०७३ पुष २२ मा नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले परिमार्जन गरी २०७३ फागुन २७ गतेबाट स्थानीय तह लागू गर्ने निर्णय अनुसार यस तनहुँ जिल्लाको साविकका गा.वि.स.हरू मध्ये छाङ्ग, जामुने र मनपाङ्ग गाविसलाई समायोजन गरी म्याग्दे गाउँपालिका गठन गरिएको हो।

सामावेस भएका साविकका गाविसहरूलाई विभाजन गरी जम्मा ७ वटा वडा बनाईएका छन। यस गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ११५ वर्ग किलोमिटर रहेको छ भने यसको सिमानामा पूर्वमा व्याँस नगरपालिका, पश्चिममा भिमाद र शुक्लागण्डकी नगरपालिका, उत्तरमा शुक्लागण्डकी र व्याँस नगरपालिका र दक्षिणमा भिमाद नगरपालिका र ऋषिङ्ग गाउँपालिका रहेका छन। केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा घरधुरी ५६२८ र जम्मा जनसंख्या २२५०२ मध्ये पुरुष ९८८६ र महिला १२६१६ रहेका छन।

जम्मा जनसंख्या : २२,५०२

क्षेत्रफल : ११५ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक छाङ्ग गा.वि.स.को कार्यालय

वडा संख्या : ७

सिमाना :

पूर्व : व्यास न.पा.

पश्चिम : भिमाद र शुक्लागण्डकी न.पा.

उत्तर : शुक्ला गण्डकी र व्यास न.पा.

दक्षिण : भिमाद न.पा. र ऋषिङ्ग गा.पा.

तालिका नं. २.८.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	जामुने	१, २, ९
२	जामुने	३-५, ८
३	जामुने	६, ७
४	छाङ्ग	१-६
५	छाङ्ग	७-९
६	मनपाङ्ग	१-५, ७
७	मनपाङ्ग	६, ८, ९

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ।

तालिका नं. २.८.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
५,६२८	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	४.००	७८.३६

तालिका नं. २.८.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	८७४	३८१८	१७३१	२०८७
२	८८७	३४३४	१४९५	१९३९
३	६४७	२५८६	११९०	१३९६
४	८९७	३३७४	१४५०	१९२४
५	६०२	२५९२	११५७	१४३५
६	८४४	३३४३	१४४०	१९०३
७	८७७	३३५५	१४२३	१९३२
जम्मा	५६२८	२२५०२	९८८६	१२६१६

तालिका नं. २.८.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	१००
०० - ०४	१,८४५	९४३	९०२	८.२
०५ - ०९	२,४१९	१,२३५	१,१८४	१०.८
१० - १४	३,०६१	१,५१७	१,५४४	१३.६
१५ - १९	२,६३७	१,२३२	१,४०५	११.७
२० - २४	१,७९१	६५०	१,१४१	८.०
२५ - २९	१,४४०	४३८	१,००२	६.४
३० - ३४	१,२१५	४०७	८०८	५.४
३५ - ३९	१,१८२	३९४	७८८	५.३
४० - ४४	१,१६२	४१७	७४५	५.२
४५ - ४९	१,०७९	४४०	६३९	४.८
५० - ५४	१,१७८	५५८	६२०	५.२
५५ - ५९	९२१	४३६	४८५	४.१
६० - ६४	८५५	३७२	४८३	३.८
६५ - ६९	६१७	२८९	३२८	२.७
७० - ७४	४७३	२४१	२३२	२.१
७५ +	६२७	३१७	३१०	२.८

तालिका नं. २.८.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	२२,१०१	९८.२	९,६७१	१२,४३०
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१२२	०.५	७४	४८
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	४९	०.२	२३	२६
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	६६	०.३	२९	३७
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	८	०.०	६	२
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	६७	०.३	३५	३२
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	३६	०.२	१८	१८
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	३२	०.१	१७	१५
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	२१	०.१	१३	८
जम्मा	२२,५०२	१००.०	९,८८६	१२,६१६

तालिका नं. २.८.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	२,४३४	१,०३०	१,४०४	१०.८२
ब्राम्हण	२,०५४	९११	१,१४३	९.१३
मगर	७,१७५	३,१५४	४,०२१	३१.८९
थारू	२७	१४	१३	०.१२
तामाङ्ग	५९	२५	३४	०.२६
नेवार	२,६२१	१,१६८	१,४५३	११.६५
मुसलमान	२४	१०	१४	०.११
कामी	२,६८४	१,१७०	१,५१४	११.९३
राई	२६	९	१७	०.१२
गुरुङ्ग	८६५	३८९	४७६	३.८४
दमाई/ढोली	१,०१८	४७६	५४२	४.५२
ठकुरी	८२७	३५६	४७१	३.६८
सार्की	१,४३३	५९०	८४३	६.३७
सन्ध्यासी / दशनामी	१२३	५७	६६	०.५५
घर्ती/भुजेल	१९८	९५	१०३	०.८८
कुमाल	५०८	२४६	२६२	२.२६
माभी	२८	१४	१४	०.१२
गाइने	३३	१५	१८	०.१५
बादी	१७५	७१	१०४	०.७८
खवास	७७	३५	४२	०.३४
अन्य	६८	३३	३५	०.३०
तराई अन्य	१७	४	१३	०.०८
थाहा नभएको	२८	१४	१४	०.१२
जम्मा	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	१००

तालिका नं. २.८.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	१५,०७०	६,६१०	८,४६०	६६.९७
भोजपुरी	२९	१७	१२	०.१३
थारू	२६	१३	१३	०.१२
तामाङ्ग	२४	११	१३	०.११
नेवार	१,६३०	७२९	९०१	७.२४
मगर	५,०१९	२,१८९	२,८३०	२२.३०
गुरूङ्ग	६१४	२७३	३४१	२.७३
उर्दु	१८	९	९	०.०८
कुमाल	२३	९	१४	०.१०
अन्य	३५	२०	१५	०.१६
थाहा नभएको	१४	६	८	०.०६
जम्मा	२२,५०२	९,८८६	१२,६१६	१००

तालिका नं. २.८.८ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	५,६२८	५,०४४	४२७	३७	१२०
प्रतिशत	१००	८९.६	७.६	०.७	२.१

तालिका नं. २.८.९ : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/दुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/दुङ्गा	आरसिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४,७१०	४१४	३९३	५६	२३	३२
प्रतिशत	८३.७	७.४	७.०	१.०	०.४	०.६

तालिका नं. २.८.१० : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/दुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/दुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४,४२७	१,०४९	१४	६४	३	३६	३५
प्रतिशत	७८.७	१८.६	०.२	१.१	०.१	०.६	०.६

तालिका नं. २.८.११ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	८६६	३,३१६	८०५	५७९	८	७	४७
प्रतिशत	१५.३९	५८.९२	१४.३०	१०.२९	०.१४	०.१२	०.८४

तालिका नं. २.८.१२ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	२,६६०	३,६००	३,३६१	२३९
प्रतिशत	४७.३	६४.०	५९.७	४.२

तालिका नं. २.८.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला	
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या	२०,६५७	८,९४३	११,७१४	
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	१५,६१४	७,५९०	८,०२४
	पढ्न मात्र सक्ने	३९०	१५९	२३१
	पढ्न लेख्न नसक्ने	४,६०४	१,१८०	३,४२४
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको	४९	१४	३५	
साक्षरता दर	७५.५९	८४.८७	६८.५०	

तालिका नं. २.८.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल विकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
१७	२६	७	२	०	०

तालिका नं. २.८.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
२१	१	२२	४	०	४	४	३	७

तालिका नं. २.८.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
२	०	२	२	१

तालिका नं. २.८.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	५,२०६	३६५	२१	११	४	२१
प्रतिशत	९२.५	६.५	०.४	०.२	०.१	०.४

तालिका नं. २.८.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	४,३९५	२४	६६०	५०६	३	४०
प्रतिशत	७८.१	०.४	११.७	९.०	०.१	०.७

तालिका नं. २.८.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युबेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	३,७४६	१७	३३०	९७९	४५२	७९	२५
प्रतिशत	६६.६	०.३	५.९	१७.४	८.०	१.४	०.४

तालिका नं. २.८.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फलस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	१,२३२	२,८८८	१,४८७	२१
प्रतिशत	२१.९	५१.३	२६.४	०.४

तालिका नं. २.८.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	५,६२८	१००	
कुनै सुविधा नभएको	५०६	९.०	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	५,०१२	८९.१	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	२,६०६	४६.३
	टेलिभिजन	२,११६	३७.६
	केबल टेलिभिजन	१,२५६	२२.३
	कम्प्युटर	१८२	३.२
	इन्टरनेट	३२	०.६
	टेलिफोन	५५	१.०
	मोवाइल फोन	४,३२१	७६.८
	मोटर	३८	०.७
	मोटरसाइकल	१७०	३.०
	साइकल	१४७	२.६
	अन्य सवारी साधन	२	०.०
	फ्रिज	२११	३.७
सुविधा थाहा नभएको	११०	२.०	

तालिका नं. २.८.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

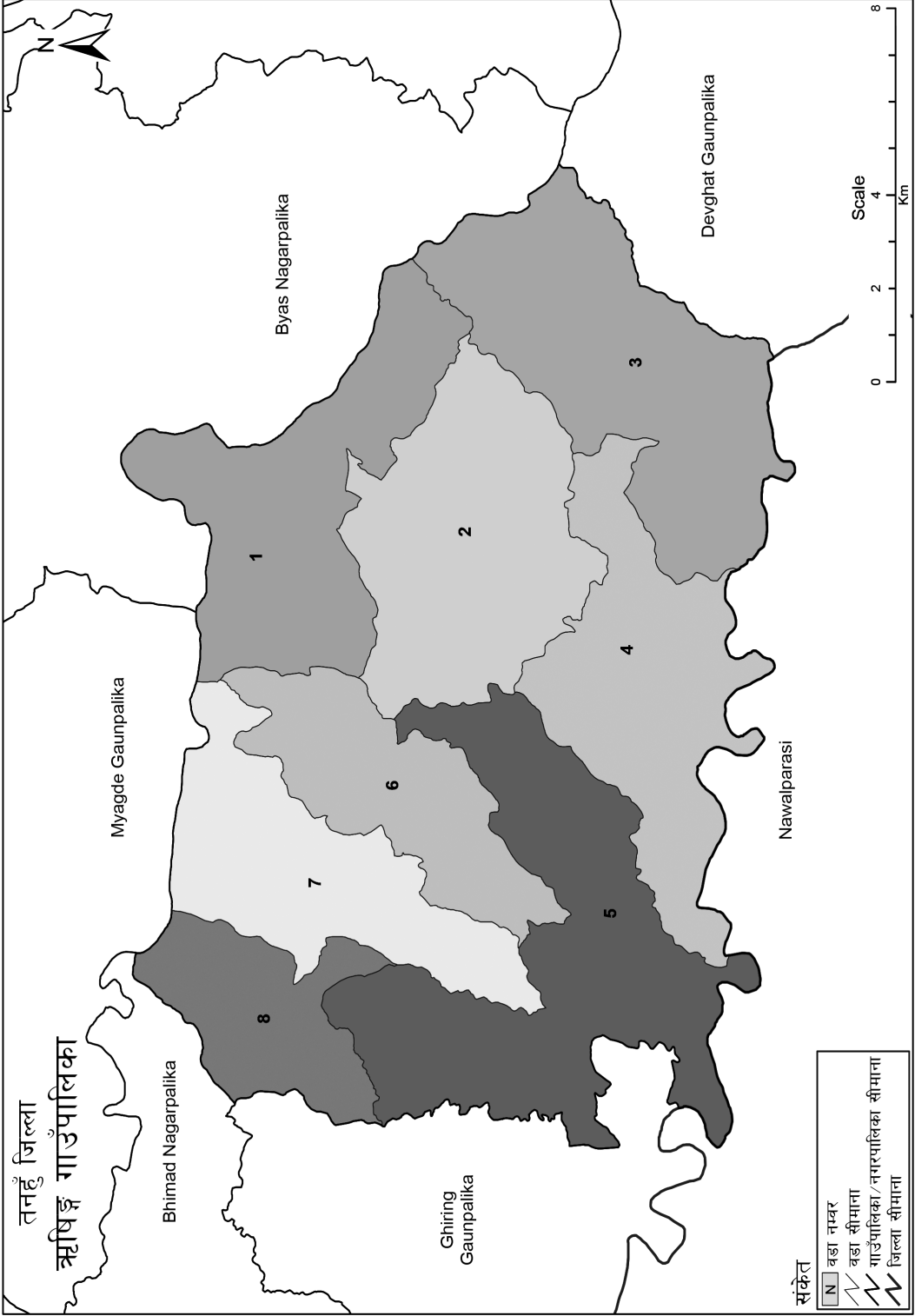
सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	जम्मा तनहुँ जिल्लाको वन क्षेत्रफल		५८६०	१००
१	सामुदायिक वन	५५	४१८३.४३	७१.४
२	कबुलियति वन	३७	१६८.४५	२.९
३	धार्मिक वन	०	०	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		४३५१.८८	७४.३
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		५९६९.३६	१०१.९
६	नीजि वन	९	५.५०८	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. २.८.२३ : गा.पा. अध्यक्ष र उपाध्यक्ष सम्बन्धी विवरण

पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
अध्यक्ष	माया देवी राना आले	४५४२	नेपाली कांग्रेस
उपाध्यक्ष	बाल कृष्ण घिमिरे	४५९२	नेपाली कांग्रेस

Projection System: MUTM, Spheroid - Everest 1830
LLRC, 2016

स्रोत: स्थलरूप नक्सा (स्केल १:५०,०००/१:५०,०००), नापी विभाग र जनगणना २०६८, केन्द्रिय तथ्यांक विभाग
तयार पार्ने: गाउँपालिका, नगरपालिका तथा विशेष, सरलित वा स्वायत्त क्षेत्रको मूल्या तथा सीमाना निर्धारण आयोग

१.५ ऋषिङ्ग गाउँपालिका

१.५.१ सक्षिप्त परिचय

स्थानीय कथन अनुसार सत्य युगमा यस क्षेत्रमा श्रृङ्ग ऋषिले तपस्या गरेको हुनाले यस क्षेत्रलाई ऋषिङ्ग क्षेत्रको रूपमा चिनिने गरिन्छ र कोटदरबार साविकको गाविसलाई ऋषिङ्ग कोटदरबार गाविस पनि भन्ने गरिन्छ । श्रृङ्ग ऋषिले तपस्या गरेको ठाउँ हाल रानीपोखरी गाविसमा पर्दछ र उक्त ठाउँमा पानीको ज्यादै असुविधा भएकोले श्रृङ्ग ऋषिले त्रिशुलले जमिनमा खोपी सेती र कालीको पानी निकालेको किंवदन्ती छ । हाल उक्त पानी निस्कने ठाउँलाई अजम्बरी नामले चिनिने गरेको र उक्त ठाउँमा विभिन्न ठाउँवाट भक्तजनहरू आउने गरेको पाईन्छ । साथै नेपाल स-साना बाईसे चौबिसे राज्यमा विभाजन भएको बेलामा कोटदरबारमा मुनि मुकुन्द सेनका भतिजा समसेनले राज्य गरेको कारणले कोटदरबार नाम रहन गएको किंवदन्ती छ । उक्त दरबार रहेको ठाउँमा पुरानो दरबारको परिसर पूरानो तरबारहरू पनि रहेको छ । हाल उक्त ठाउँमा कल्याण देवी मन्दिर र उक्त वेलामा राजाले हतियार सुरक्षित राखेको ठाउँ ज्यामिरेमाई डाडाँमा ज्यामिरेमाई मन्दिर रहि यस क्षेत्रको जनताका उक्त मन्दिरहरू धार्मिक आस्थाको रूपमा रहेका उक्त ठाउँमा वडा दशैको वेलामा फुलपाती भित्राईने पुजाआजा गरीने चलन समेत रहेको छ । ज्यामिरे माई मन्दिरमा कन्या कुमार केटाहरू पूजारीको रूपमा रहने र यस क्षेत्रका मानिसहरूले उक्त मन्दिरहरूमा ठूलो धुमधामका साथ पञ्चबली दिने चलन समेत रहेको र उक्त मन्दिरहरूमा दर्शन गर्न क्षिमेकी गाविसहरूवाट मानिसहरू आउने गरेको पाईन्छ । हाल उक्त मन्दिरहरूको संरक्षण र पूनःनिर्माणको अभावमा जिर्ण अवस्थामा रहेका छन् । यसै किंवदन्ती अनुसार यस गाउँपालिकाको नाम ऋषिङ्ग गाउँपालिका राखिएको अनुमान लगाउन सकिन्छ ।

नेपालको संविधान (२०७२) बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानीय निकायहरूको पुनःसंरचनाको लागि गठन गरेको उच्च स्तरीय आयोगले २०७३ पुष २२ मा नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले परिमार्जन गरी २०७३ फागुन २७ गतेबाट स्थानीय तह लागू गर्ने निर्णय अनुसार यस तनहुँ जिल्लाको साविकका गा.वि.स.हरू काहुँशिवपुर, भिरकोट, बैदी, राम्जाकोट, कोटदरबार र ऋषिङ्ग रानीपोखरी गाविसलाई समायोजन गरी ऋषिङ्ग गाउँपालिका गठन गरिएको छ ।

जम्मा जनसंख्या : २५,८७०

क्षेत्रफल : २१५ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक कोटदरबार गा.वि.स.को कार्यालय

वडा संख्या : ८

सिमाना :

पूर्व : देबघाट गा.पा. र व्यास न.पा.

पश्चिम : धिरिङ्ग गा.पा. र भिमाद न.पा.

उत्तर : म्याग्दे गा.पा. र व्याँस न.पा.

दक्षिण : नवलपरासी जिल्ला

तालिका नं. २.९.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	काहुँ शिवपुर	१-३, ६
२	काहुँ शिवपुर	४-७, ९
३	भिरकोट	६, ९
	बैदी	१-३
४	भिरकोट	२-७

५	रामजाकोट	१-८
६	भिरकोट	१
	कोटदरबार	१,३,८,९
७	कोटदरबार	२,४-७
८	ऋषिङ्ग रानीपोखरी	१-८

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस गाउँपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.९.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
५२१५	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	४.९६	७५.६३

तालिका नं. २.९.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	७४४	४०७५	१८१०	२२६५
२	६०९	३०२३	१२६९	१७५४
३	६०७	३२५७	१४६८	१७८९
४	७२१	३०१०	१३२२	१६८८
५	७४८	३८२३	१६६७	२१५६
६	७१०	३२९५	१३०७	१९८८
७	५६८	२९१२	१२४८	१६६४
८	५०८	२४७५	१०४९	१४२६
जम्मा	५२१५	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०

तालिका नं. २.९.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	१००
०० - ०४	२,५७५	१,२६७	१,३०८	१०.०
०५ - ०९	३,४११	१,६९६	१,७१५	१३.२
१० - १४	३,८९३	१,८८६	२,००७	१५.०
१५ - १९	२,९७९	१,२२०	१,७५९	११.५
२० - २४	१,७८८	५२०	१,२६८	६.९
२५ - २९	१,५०१	४०६	१,०९५	५.८
३० - ३४	१,१९५	३७४	८२१	४.६
३५ - ३९	१,२५०	४००	८५०	४.८
४० - ४४	१,१९५	४७८	७१७	४.६
४५ - ४९	१,१३९	५०४	६३५	४.४
५० - ५४	१,१२४	५४५	५७९	४.३
५५ - ५९	१,००७	५११	४९६	३.९

६० - ६४	९४४	४३९	५०५	३.६
६५ - ६९	६७७	३३८	३३९	२.६
७० - ७४	५२६	२५२	२७४	२.०
७५ +	६६६	३०४	३६२	२.६

तालिका नं. २.९.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	२५,३८२	९८.१	१०,८७६	१४,५०६
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	१४७	०.६	९१	५६
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	६३	०.२	२८	३५
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	८८	०.३	४१	४७
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	७	०.०	३	४
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	९७	०.४	५४	४३
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	३७	०.१	२५	१२
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	११	०.०	७	४
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	३८	०.१	१५	२३
जम्मा	२५,८७०	१००.०	११,१४०	१४,७३०

तालिका नं. २.९.७ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	१,७३५	७३१	१,००४	६.७१
ब्राम्हण -पहाड	३१५	१४७	१६८	१.२२
मगर	१६,८७९	७,३००	९,५७९	६५.२५
नेवार	९४८	४१०	५३८	३.६६
मुसलमान	२१	१२	९	०.०८
कामी	१,७८५	७५५	१,०३०	६.९०
गुरुङ्ग	३४८	१६०	१८८	१.३५
दमाई/ढोली	५७९	२४५	३३४	२.२४
ठकुरी	७५३	३१७	४३६	२.९१
सार्की	१,१३१	४८२	६४९	४.३७
सन्ध्यासी / दशनामी	१४१	५९	८२	०.५५
घर्ती/भुजेल	७४	३७	३७	०.२९
कुमाल	२१६	७९	१३७	०.८३
माभी	६६	२२	४४	०.२६
दराई	४३४	१९६	२३८	१.६८
बोटे	७४	२४	५०	०.२९
बोटे	३०६	१३९	१६७	१.१८
अन्य	४७	१८	२९	०.१८
तराई अन्य	१८	७	११	०.०७
जम्मा	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	१००

तालिका नं. २.९.८ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	७,५३४	३,१८३	४,३५१	२९.१२
मैथिली	१७	१०	७	०.०७
भोजपुरी	७१	२७	४४	०.२७
नेवार	७८६	३५१	४३५	३.०४
मगर	१६,५०४	७,१४२	९,३६२	६३.८०
गुरूङ्ग	३४३	१५८	१८५	१.३३
उर्दु	२०	११	९	०.०८
दराई	४३४	१९६	२३८	१.६८
कुमाल	३१	१२	१९	०.१२
सांकेतिक भाषा	२४	९	१५	०.०९
अन्य	३६	१३	२३	०.१४
थाहा नभएको	७०	२८	४२	०.२७
जम्मा	२५,८७०	११,१४०	१४,७३०	१००

तालिका नं.२.९.९ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	५,२१५	५,०३७	१२४	१	५३
प्रतिशत	१००	९६.६	२.४	०.०	१.०

तालिका नं. २.९.१० : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/दुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/दुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४,७६९	१५३	४२	२२६	१	२४
प्रतिशत	९१.४	२.९	०.८	४.३	०.०	०.५

तालिका नं. २.९.११ : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/दुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/दुङ्गा	काठ/फ्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	४,७८९	२३६	१०३	६१	१	०	२५
प्रतिशत	९१.८	४.५	२.०	१.२	०.०	०.०	०.५

तालिका नं.२.९.१२ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/फ्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,२६१	१,३१२	२,५४७	६३	६	१	२५
प्रतिशत	२४.१८	२५.१६	४८.८४	१.२१	०.१२	०.०२	०.४८

तालिका नं. २.९.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण		जम्मा	पुरुष	महिला
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या		२३, २९५	९, ८७३	१३, ४२२
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	१५, ४७०	७, ५२१	७, ९४९
	पढ्न मात्र सक्ने	५७५	२१४	३६१
	पढ्न लेख्न नसक्ने	७, २४३	२, १३६	५, १०७
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको		७	२	५
साक्षरता दर		६६.४१	७६.१८	५९.२२

तालिका नं. २.९.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
३९	४१	६	३	०	०

तालिका नं. २.९.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
२५	३	२८	१२	१	१३	६	०	६

तालिका नं. २.९.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
३	०	३	०	२

तालिका नं. २.९.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१, ३९६	७५८	७	२, ११७	९१७	२०
प्रतिशत	२६.८	१४.५	०.१	४०.६	१७.६	०.४

तालिका नं. २.९.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	४, ९७०	१५	११९	७८	२	३१
प्रतिशत	९५.३	०.३	२.३	१.५	०.०	०.६

तालिका नं. २.९.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युबेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	२, ८४८	५	७२०	१, २७५	३३१	१२	२४
प्रतिशत	५४.६	०.१	१३.८	२४.४	६.३	०.२	०.५

तालिका नं. २.९.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फलस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	१,७६६	२,४४१	९८९	१९
प्रतिशत	३३.९	४६.८	१९.०	०.४

तालिका नं. २.९.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत	
जम्मा	५,२१५	१००	
कुनै सुविधा नभएको	१,३२१	२५.३	
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको	३,८३९	७३.६	
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	२,५७६	४९.४
	टेलिभिजन	५२३	१०.०
	केबल टेलिभिजन	६१	१.२
	कम्प्युटर	२६	०.५
	इन्टरनेट	२४	०.५
	टेलिफोन	३०	०.६
	मोवाइल फोन	३,२२१	६१.८
	मोटर	८	०.२
	मोटरसाइकल	४२	०.८
	साइकल	४७	०.९
	अन्य सवारी साधन	१	०.०
फ्रिज	७	०.१	
सुविधा थाहा नभएको	५५	१.१	

तालिका नं. २.९.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	ऋषिड गाउँपालिकाको वन क्षेत्रफल		१२४१०	१००
१	सामुदायिक वन	६५	८०२४.९६	६४.७
२	कबुलियति वन	९३	५१७.९	४.२
३	धार्मिक वन	०	०	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		८५४२.८६	६८.८
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		२८६७.१४	२३.१
६	नीजि वन	२	१.६१४	०.०

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.९.२३ : गा.पा. अध्यक्ष र उपाध्यक्ष सम्बन्धी विवरण

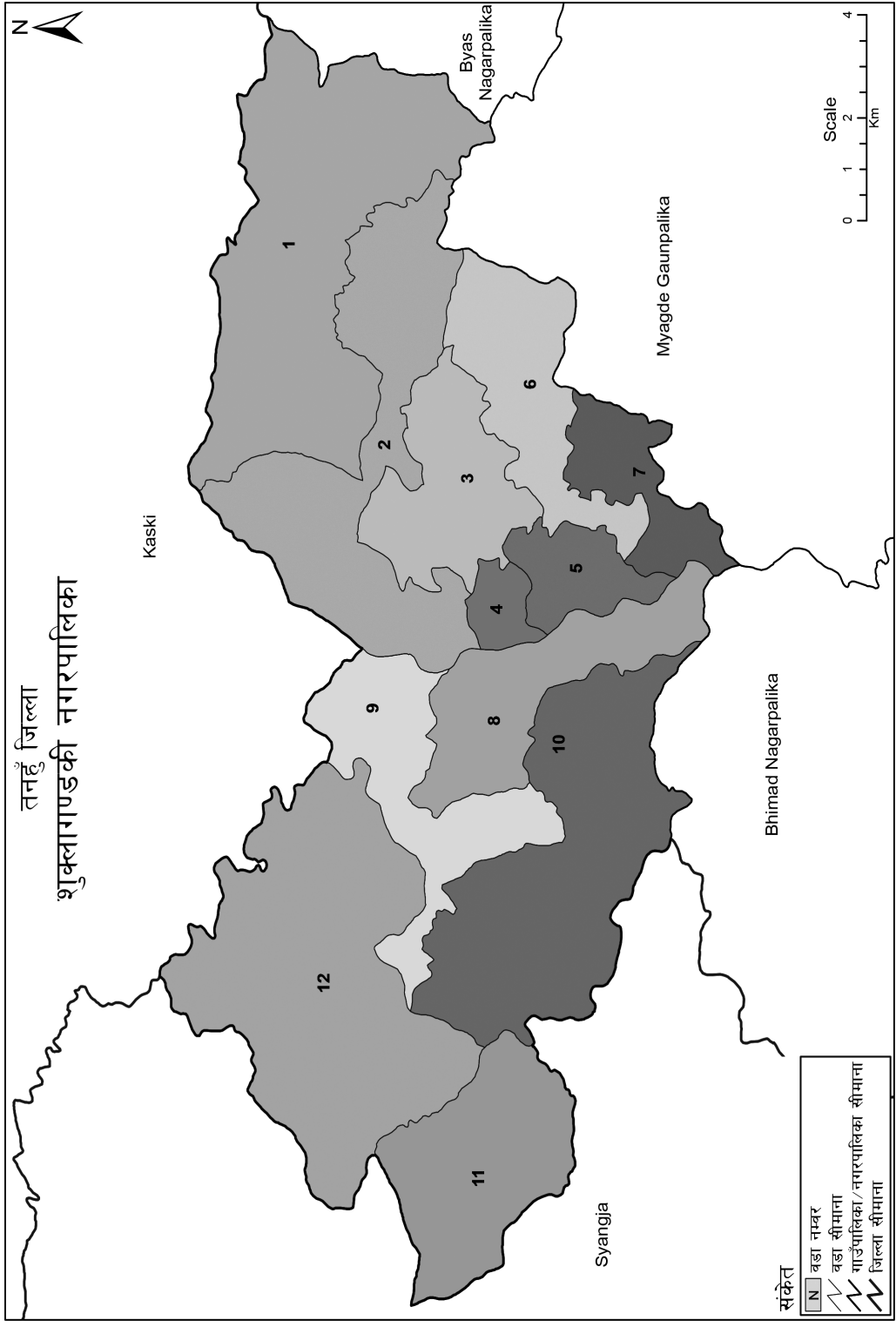
पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
अध्यक्ष	राजेन्द्र कृष्ण श्रेष्ठ	४९४१	नेपाली कांग्रेस
उपाध्यक्ष	गिनु माया थापा	४९९६	नेपाली कांग्रेस

तालिका नं. २.९.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ४		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ५		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस

सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ६		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ७		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ८		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

२.१० शुक्लागण्डकी नगरपालिका

२.१०.१ सक्षिप्त परिचय

पवित्र शुक्लागण्डकीको दुबै तर्फ माछापुच्छे हिमालको काख भुजिकोट, दगाम र गुर्दुम जस्तो उच्च क्षेत्रको संरक्षणमा पृथ्वी राजमार्गमा रहेको यस नगरपालिकाको घोषणा मिति २०७१ वैशाख २५ को मन्त्री परिषद्को निर्णय अनुसार साविकका दुलेगौडा, खैरेनीटार र ढोरफिदी गा.वि.स.लाई समेटेर र मिति २०७१ जेठ ७ गतेदेखि कार्यालय स्थापना भइ संचालनमा आएकोमा मिति २०७३ फाल्गुन २७ गतेको निर्णय अनुसार थप तीन गाबिस थप्रेक, राईपुर र फिरफिरे समेत गरि मिति २०७३ फाल्गुन ३० गते बाट बृहत रूपमा संचालनमा आएको हो । समुन्द्र सतहको उचाई ४३० मीटर म्याग्दे खोला देखि १५१९ मीटरको उचाई रहेको राईपुर कोटडाँडा सम्मको भौगोलिक अवस्थामा रहेको देशको राजधानी काठमाडौँदेखि १७० कि.मी. पश्चिम र पर्यटकीय नगरी पोखराबाट १९ कि.मी. दक्षिण पूर्वमा यस नगरपालिका रहेको छ । पौराणिक भाषामा सेतीगण्डकीलाई शुक्लागण्डकी भनिएको जसको अर्थ सफा, चम्किलो र उदयमान भन्ने हुन्छ । यस नगरपालिकाको मध्य भागबाट सेती गण्डकी बगेको हुनाले नगरपालिकाको नामाकरण शुक्लागण्डकी राखिएको हो ।

जम्मा जनसंख्या : ४८,४५६

क्षेत्रफल : १६५ वर्ग कि.मी.

केन्द्र : साविक शुक्लागण्डकी न.पा.को कार्यालय

वडा संख्या : १२

सिमाना :

पूर्व : म्याग्दे र व्यास न.पा.

पश्चिम : स्याङ्जा जिल्ला

उत्तर : कास्की र स्याङ्जा जिल्ला
जिल्ला

दक्षिण : भिमाद न.पा., म्याग्दे गा.पा. र स्याङ्जा

तालिका नं. २.१०.१ : वडा विभाजन

हालको वडा नं.	समावेश भएका साविकका गा.वि.स./न.पा.हरू	साविक वडा नं.
१	थप्रेक	१-९
२	शुक्लागण्डकी	१,७
३	शुक्लागण्डकी	२,६
४	शुक्लागण्डकी	३
५	शुक्लागण्डकी	४,५
६	शुक्लागण्डकी	८,१०
७	शुक्लागण्डकी	९,११
८	शुक्लागण्डकी	१३
९	शुक्लागण्डकी	१२,१६
१०	शुक्लागण्डकी	१४,१५,१७
११	राईपुर	१-९
१२	फिरफिरे	१-९

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्या र यससंग सम्बन्धित विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. २.१०.२ : जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

घरपरिवार	जनसंख्या			औषत घरपरिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला		
१२,१८५	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	३,९८	७८.३८

तालिका नं. २.१०.३ : वडा अनुसार जनसंख्या विवरण

वडा नं.	जम्मा घरपरिवार	जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	७६३	२९५१	१२९८	१६५३
२	११६४	४६४०	२२३८	२४०२
३	७७१	२९२७	१२३२	१६९५
४	१०६३	४२१५	१९३२	२२८३
५	१३८७	५४००	२३४७	३०५३
६	११५७	४६१५	१९९९	२६१६
७	११२९	४५१६	१९९५	२५२१
८	१२४३	४८५५	२११०	२७४५
९	६३९	२५३५	१०९८	१४३७
१०	११२३	४६०४	१९६०	२६४४
११	९७०	३९६३	१६९३	२२७०
१२	७७६	३२३५	१३९०	१८४५
जम्मा	१२,१८५	४८४५६	२१२९२	२७१६४

तालिका नं. २.१०.४ : उमेर समुह अनुसार जनसंख्या

उमेर समुह	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
जम्मा	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	१००
०० - ०४	४,१३३	२,१००	२,०३३	८.५
०५ - ०९	५,४६६	२,७७४	२,६९२	११.३
१० - १४	६,३६७	३,२०२	३,१६५	१३.१
१५ - १९	५,७१०	२,७४०	२,९७०	११.८
२० - २४	४,१५४	१,५१३	२,६४१	८.६
२५ - २९	३,६३२	१,१४२	२,४९०	७.५
३० - ३४	२,९५५	९६०	१,९९५	६.१
३५ - ३९	२,७७८	९८३	१,७९५	५.७
४० - ४४	२,४२२	९३९	१,४८३	५.०
४५ - ४९	२,१२५	८९२	१,२३३	४.४
५० - ५४	२,०१४	९०१	१,११३	४.२
५५ - ५९	१,७५६	८४१	९१५	३.६
६० - ६४	१,६११	७३२	८७९	३.३
६५ - ६९	१,२२८	५६९	६५९	२.५
७० - ७४	९१५	४३८	४७७	१.९
७५ +	१,१९०	५६६	६२४	२.५

तालिका नं. २.१०.५ : जनसंख्याको अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

जनसंख्याको अवस्था	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	महिला
अपाङ्गता नभएका (Population without disability)	४७,६४६	९८.३	२०,८६१	२६,७८५
शारीरिक अपाङ्गता (Physical Disable)	३२२	०.७	१९२	१३०
दृष्टी बिहीन (Blindness / Low Vision)	१३०	०.३	६४	६६
श्रवण शक्ति कमजोर भएका (Deaf / Hard to Hearing)	९७	०.२	४१	५६
आँखा नदेख्ने (Deaf-Blind)	१८	०.०	७	११
बोल्न नसक्ने (Speech Problem)	८९	०.२	४९	४०
मानसिक अपाङ्गता (Mental Disable)	७८	०.२	३६	४२
बौद्धिक क्षमता कमजोर भएका (Intellectual Disable)	२०	०.०	१४	६
बहु अपाङ्गता (Multiple Disable)	५६	०.१	२८	२८
जम्मा	४८,४५६	१००.०	२१,२९२	२७,१६४

तालिका नं. २.१०.६ : जातजाति अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
क्षेत्री	६,००२	२,६५०	३,३५२	१२.३९
ब्राम्हण - पहाड	८,६५०	३,७९९	४,८५१	१७.८५
मगर	८,७३२	३,८२१	४,९११	१८.०२
थारू	११६	६८	४८	०.२४
तामाङ	३९८	१७९	२१९	०.८२
नेवार	३,१९५	१,४५५	१,७४०	६.५९
मुसालमान	८३९	४४५	३९४	१.७३
कामी	५,००८	२,११५	२,८९३	१०.३४
यादव	७६	२७	४९	०.१६
राई	२८५	१४८	१३७	०.५९
गुरूङ्ग	६,५२९	२,७७८	३,७५१	१३.४७
दमाई / ढोली	१,७०९	७७१	९३८	३.५३
लिम्बु	१६	५	११	०.०३
ठकुरी	१,६१३	६८६	९२७	३.३३
सार्की	१,२१८	५२५	६९३	२.५१
तेली	१८	९	९	०.०४
कुर्मी	१३	८	५	०.०३
सन्ध्यासी/दशनामी	३५२	१५४	१९८	०.७३
काठबनियान	२१	८	१३	०.०४
घर्ती/भुजेल	१,३३९	५८०	७५९	२.७६
कलवार	१२	६	६	०.०२
कुमाल	१,६६९	७४०	९२९	३.४४

हजाम/ठाकुर	२३	१८	५	०.०५
सुनुवार	१०३	४५	५८	०.२१
हलुवाई	१४	१०	४	०.०३
कहर	१३	६	७	०.०३
थकाली	५२	२३	२९	०.११
सन्तयाल / छन्तेल	११	६	५	०.०२
गाइने	१३	७	६	०.०३
बादी	९८	४४	५४	०.२०
घले	१४	७	७	०.०३
लोपा	५७	२९	२८	०.१२
अन्य	१०१	५८	४३	०.२१
दलित अन्य	१२५	५०	७५	०.२६
तराई अन्य	२२	१२	१०	०.०५
जम्मा	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	१००

तालिका नं. २.१०.७ : मातृभाषा अनुसार जनसंख्या विवरण, २०६८

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्माको प्रतिशत
नेपाली	३५,९३३	१५,८१३	२०,१२०	७४.१६
मैथिली	२२	१३	९	०.०५
भोजपुरी	१८२	१३६	४६	०.३८
थारू	७४	४७	२७	०.१५
तामाङ्ग	१५५	७४	८१	०.३२
नेवार	१,२९१	५९१	७००	२.६६
मगर	४,२९३	१,७७४	२,५१९	८.८६
गुरूङ्ग	५,०४७	२,१४१	२,९०६	१०.४२
उर्दु	५९२	२८१	३११	१.२२
हिन्दी	११६	७४	४२	०.२४
कुमाल	२००	८९	१११	०.४१
थकाली	२८	११	१७	०.०६
राई	१०९	६७	४२	०.२२
खाम	१५८	६५	९३	०.३३
लोपा	५६	२८	२८	०.१२
अन्य	४४	२३	२१	०.०९
थाहा नभएको	१५६	६५	९१	०.३२
जम्मा	४८,४५६	२१,२९२	२७,१६४	१००

तालिका नं. २.१०.८ : अनुपस्थिति जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	अनुपस्थिति	अनुपस्थिति (विदेशमा रहेको) जनसंख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
घरपरिवार	५,९०९	७,९९८	७,३६८	६३०

प्रतिशत	४८.५	६५.६	६०.५	५.२
---------	------	------	------	-----

तालिका नं.२.१०.९ : घरपरिवारको स्वामित्व अनुसार विवरण

विवरण	जम्मा	आफ्नो	भाडा	संस्थागत	अन्य
घरपरिवार	१२,१८५	९,८३८	२,०५८	३२	२५७
प्रतिशत	१००	८०.७	१६.९	०.३	२.१

तालिका नं. २.१०.१० : जगको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	आर सिसी पिलर	काठको पिलर	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	६,५०७	३,१७५	२,२८२	८२	९१	४८
प्रतिशत	५३.४	२६.१	१८.७	०.७	०.७	०.४

तालिका नं. २.१०.११ : बाहिरी गारोको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	माटो इट्टा/ढुङ्गा	सिमेन्ट इट्टा/ढुङ्गा	काठ/प्लाक	बाँसको	काचो इट्टा	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	५,८६८	५,८९६	४२	९७	३६	१९६	५०
प्रतिशत	४८.२	४८.४	०.३	०.८	०.३	१.६	०.४

तालिका नं.२.१०.१२ : छानाको प्रकार अनुसार घरको प्रकार

विवरण	खर/छवाली	जस्तापाता	टायल/स्लेट	आरसिसी	काठ/प्लाक	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	१,१९२	६,४८९	४३६	३,९६९	५	३७	५७
प्रतिशत	९.७८	५३.२५	३.५८	३२.५७	०.०४	०.३०	०.४७

तालिका नं. २.१०.१३ : साक्षरता सम्बन्धी विवरण

विवरण	जम्मा	पुरुष	महिला
५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको जनसंख्या	४४,३२३	१९,१९२	२५,१३१
जनसंख्याको अवस्था	पढ्न लेख्न सक्ने	३४,९०६	१६,७१५
	पढ्न मात्र सक्ने	६५४	२७०
	पढ्न लेख्न नसक्ने	८,७४४	२,२०२
साक्षरता अवस्था थाहा नभएको	१९	५	१४
साक्षरता दर	७८.७५	८७.०९	७२.३८

तालिका नं.२.१०.१४ : शैक्षिक संस्थाको संख्या

बाल बिकास केन्द्र	आधारभूत विद्यालय	मा.वि.	उच्च मा.वि.	क्याम्पस	प्राविधिक शिक्षालय
३९	५३	१२	१४	२	१

तालिका नं. २.१०.१५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयको संख्या

आधारभूत विद्यालय कक्षा १-५			आधारभूत विद्यालय कक्षा ६-८			माध्यमिक तह कक्षा १-१०		
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
४१	४	४५	४	४	८	८	४	१२

तालिका नं. २.१०.१६ : अन्य शैक्षिक संस्थाहरू

माध्यमिक तह कक्षा १-१२			सामुदायिक सिकाई केन्द्र	श्रोत केन्द्र
सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा		
८	६	१४	४	२

तालिका नं. २.१०.१७ : विद्युतको लागि साधन प्रयोग गर्ने साधन

विवरण	विद्युत	मट्टीतेल	गोबर ग्यास	सोलार	अन्य	थाहा नभएको
घरपरिवार	११,१९६	७८२	३४	७०	७०	३३
प्रतिशत	९१.९	६.४	०.३	०.६	०.६	०.३

तालिका नं. २.१०.१८ : खाना पकाउनको लागि प्रयोग गर्ने इन्धन

विवरण	काठ/दाउरा	मट्टीतेल	एल पी ग्यास	बायो ग्यास	विद्युत	अन्य
घरपरिवार	६,८०३	८७	३,८९५	१,३४६	४	५०
प्रतिशत	५५.८	०.७	३२.०	११.०	०.०	०.४

तालिका नं. २.१०.१९ : खानेपानीको श्रोत अनुसार घरपरिवार

विवरण	धारा/पाइप	ट्युवेल	ढाकेको कुवा/इनार	खुला कुवा/इनार	ढुङ्गे धारा	नदी/खोला	अन्य
घरपरिवार	१०,६०४	१०	४५६	६६७	३७१	२६	५१
प्रतिशत	८७.०	०.१	३.७	५.५	३.०	०.२	०.४

तालिका नं. २.१०.२० : सौचालय सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण	फलस भएको	साधारण	सौचालय नभएको	सुविधा थाहा नभएको
घरपरिवार	१,०५६	९,१५९	१,९३८	३२
प्रतिशत	८.७	७५.२	१५.९	०.३

तालिका नं. २.१०.२१ : घरपरिवारमा भएका सुविधा सम्बन्धी विवरण

विवरण		संख्या	प्रतिशत
जम्मा		१२,१८५	१००
कुनै सुविधा नभएको		१,०२७	८.४
कम्तीमा एउटा सुविधा भएको		१०,८८९	८९.४
घरपरिवारमा भएका सुविधा	रेडियो	६,९०८	५६.७
	टेलिभिजन	६,०४०	४९.६
	केबल टेलिभिजन	४,२३०	३४.७
	कम्प्युटर	६९७	५.७
	इन्टरनेट	२६९	२.२
	टेलिफोन	७७८	६.४
	मोवाइल फोन	९,७०५	७९.६
	मोटर	१३७	१.१
	मोटरसाइकल	८१८	६.७
	साइकल	८९३	७.३
	अन्य सवारी साधन	३२	०.३
फ्रिज	१,५१२	१२.४	
सुविधा थाहा नभएको		२६९	२.२

तालिका नं. २.१०.२२ : वन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल, हेक्टर	प्रतिशत
	शुक्लागण्डकी नगरपालिकाको वन क्षेत्रफल		८७७०	१००
१	सामुदायिक वन	८९	५८६३.०	६६.९
२	कबुलियति वन	३३	१०६.३६	१.२
३	धार्मिक वन	०	०	०.०
४	समुदायलाई हस्तान्तरण भएको बनको क्षेत्रफल		५९६९.३६	६८.१
५	बाँकी रहेको राष्ट्रिय बनको क्षेत्रफल		२८००.६४	३१.९
६	नीज वन	९	५.५०८	

श्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ, २०७५

स्थानीय तहको निर्वाचनबाट निर्वाचित राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. २.१०.२३ : नगरपालिका मेयर र उप मेयर सम्बन्धी विवरण

पद	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम थर	प्राप्त मत	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
प्रमुख	किसन गुरूङ्ग	९४२४	नेपाली कांग्रेस
उप प्रमुख	सविता रसाइली	८९८३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

तालिका नं. २.१०.२४ : वडा अनुसार निर्वाचित उम्मेदवारहरू

वडा नं. १		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. २		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. ३		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. १०		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	महिला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	दलित महिला	नेपाली कांग्रेस
वडा नं. ११		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
वडा नं. १२		
पद	प्रतिनिधित्वको अवस्था	प्रतिनिधित्व गर्ने तत्कालको राजनितिक दल/स्वतन्त्र उम्मेदवार
वडा अध्यक्ष	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
सदस्य	खुला	नेपाली कांग्रेस
सदस्य	खुला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)
सदस्य	दलित महिला	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए.मा.ले.)

श्रोत : जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ, २०७४

जिल्ला स्थित सरकारी कार्यालयहरूको विवरण

सि.नं.	कार्यालयको नाम	फोन नं. (जिल्ला कोड ०६५)	सि.नं.	कार्यालयको नाम	फोन नं. (जिल्ला कोड ०६५)
१	तनहुँ जिल्ला अदालत	५६०१९५	३०	जिल्ला विकास तथा समन्वय इकाई, तनहुँ	५६०६२१
२	जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँ	५६०१३३	३१	शैक्षिक तालिम केन्द्र, तनहुँ	५६०३३९
३	श्री नं. ३ बाहिनी अड्डा, खैरेनीटार	५७०७५१	३२	मालपोत कार्यालय, तनहुँ	५६०१७७
४	श्री केवलजङ्ग गुल्म, दमौली	५६०१००	३३	नापी शाखा, तनहुँ	५६०११२
५	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, तनहुँ	५६००९९	३४	जिल्ला हुलाक कार्यालय, तनहुँ	५६०११३
६	शसस्त्र प्रहरी गण, भानु	५६०१५४, २२२४५	३५	सहकारी डिभिजन कार्यालय, तनहुँ	५६००९७
७	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय, तनहुँ	५६०१०८	३६	कारागार कार्यालय, तनहुँ	५६०१०६
८	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, तनहुँ	५६०१७४	३७	कृषि अनुसन्धान केन्द्र, बन्दिपुर (बाघ्रा)	५२०१३७
९	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय, तनहुँ	५६००९०	३८	प्रजनन पिंठी विज्ञकोया श्रोत केन्द्र, बन्दिपुर	५२०१०४
१०	व्यास नगरपालिका, दमौली	५६०२३३, ५६०१६२	३९	सा.श.खा.पा. तथा सरसफाइ आयोजना, बन्दिपुर	५२०१३८
११	बन्दिपुर गाउँपालिका, बन्दिपुर		४०	बन्दिपुर अस्पताल, बन्दिपुर	५२०१८८
१२	शुक्लागण्डकी नगरपालिका, दुलेगौडा		४१	ने.वि.प्रा.म. महाशाखा, आँबुखैरेनी	५४००७७
१३	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ	५६०६४४	४२	ने.बि.प्रा.तनहुँ शाखा, दमौली	५६०२४२
१४	महिला तथा बालबालिका कार्यालय, तनहुँ	५६०१४२	४३	दुर सञ्चार कार्यालय, दमौली	५६०४४४
१५	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, तनहुँ	५६०१४०	४४	नेपाल बैंक लिमिटेड, दमौली	५६०१५५
१६	जिल्ला वन कार्यालय, तनहुँ	५६०१३५	४५	कृषि विकास बैंक, दमौली	५६०१६६
१७	जिल्ला भू संरक्षण कार्यालय, तनहुँ	५६०१७५	४६	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, आँबुखैरेनी	५४००५५
१८	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ	५६०१३०	४७	ग्रामिण विकास बैंक, दमौली	५६०५९१
१९	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, तनहुँ	५६०२०५	४८	जनकपुर चुरोट कारखाना लि., दमौली	५६१७८६
२०	खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय, तनहुँ	५६०११०	४९	कृषि सामाग्री कम्पनि लि., दमौली	५६०१९३
२१	पश्चिमाञ्चल डिभिजन सडक कार्यालय नं. १, तनहुँ	५६०१७०	५०	घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति	५६००९१
२२	पश्चिमाञ्चल सिंचाइ विकास सब डिभिजन नं. ३, तनहुँ	५६०११४	५१	जिल्ला बाल कल्याण समिति, तनहुँ	५६०५३६
२३	दमौली अस्पताल, दमौली	५६०२०३	५२	ग्रामिण तालिम केन्द्र, भीमाद	५२९३८०
२४	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, तनहुँ	५६०११९	५३	देवघाट क्षेत्र विकास समिति	५२९४१८
२५	जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, तनहुँ	५६०४८३	५४	भानुभक्त जन्मस्थल विकास समिति	६९०४१३
२६	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय, तनहुँ	५६०१०३	५५	जिल्ला खेलकुद विकास समिति	५६०१९६
२७	भानु नगरपालिका	५२९३२४	५६	भीमाद नगरपालिका	५७२००३
२८	आँबुखैरेनी गाउँपालिका	५४००८२	५७	देवघाट गाउँपालिका	५०००६८
२९	ऋषिङ्ग गाउँपालिका	६२००९५२९६	५८	धिरिङ्ग गाउँपालिका	६९३६८१

अनुसूचि १ : अवधारणा र परिभाषा

घरपरिवार : एउटा घरमुलीको आमदानी र खर्चमा भर परी एउटै घरको छाना मुनि अक्सर बसोबास गरी एउटै चुल्होमा खाना खाने परिवारलाई घरपरिवार भनिन्छ । एउटा घरपरिवार मा १ जना मात्र वा सो भन्दा बढी सदस्यहरू बसोबास गर्न सक्दछन् । साथै एउटा घरपरिवारमा नाता पर्ने वा नपर्ने सदस्यहरू पनि बसोबास गर्न सक्दछन् ।

घरपरिवार मुली : घरपरिवारको त्यो सदस्य जसले परिवारको आमदानी तथा खर्चको चाजोपाजो मिलाउँदछ र त्यो परिवारको लागि आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण कुराको निर्णय उसैले गर्दछ ।

जनसंख्या : राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को भरिभाषा अनुसार अक्सर बसोबास (स्थायी र अस्थायी बसोबास) गरेको व्यक्ति घरपरिवारको सदस्यलाई कास्की जिल्लाको जनसंख्यामा गणना गरिएको छ । गणनाको समयमा परिवारका सदस्य लामो समयका लागि स्वदेश वा विदेशमा बसोबासको लागि गएको भए जनसंख्यामा अनुपस्थितिको रूपमा गणनाको गरिएको छ ।

विदेशमा रहेका जनसंख्या : गणना गरिएका परिवारका सदस्य मध्ये कुनै सदस्य ६ महिना वा सो भन्दा बढी समय सम्म विदेशमा रहेको भए विदेशमा रहेका जनसंख्या भनि आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ । यदि कुनै व्यक्ति विदेशमा रहेको भएता पनि छोटो समयको लागि विदा बस्न वा अन्य कारणले घरमा आएको रहेछ भने पनि विदेशमा रहेको भनि गणना गरिएको छ । तर विगतमा विदेशमा रहेका तर हाल उनीहरू विदेशमा फर्कने अवस्थामा तत्काल नरहेका सदस्यहरूलाई विदेशमा रहेको व्यक्ति भनि गणना गरिएको छैन । छोटो समयको लागि तिर्थाटन गर्न, भ्रमण गर्न, उपचार गर्न गएको व्यक्तिलाई पनि विदेशमा रहेको भनि गणना गरिएको छैन ।

अपाङ्गता : शरीरको कुनै एक वा एक भन्दा बढी अंग जन्मदै वा जन्मपछि असामान्य प्रकृतिको हुन पुगी सो अंगले गर्नु पर्ने कार्य पूर्ण रूपमा गर्न नसकेर असजिलो पर्ने शारीरिक अवस्थालाई अपाङ्गता भनिन्छ ।

संस्थागत जनसंख्या : नेपाली सेना, जनपद प्रहरी र शशस्त्र प्रहरी)मा बसेका, कारागारमा बसेका, लामो समय (६ महिना भन्दा बढी) छात्रावास आदि सामुहिक बसेका व्यक्तिहरूलाई संस्थागत जनसंख्यामा गणना गरिएको छ ।

मतदाता : नेपालको संविधान २०७२ को परिभाषा अनुसार १८ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको नेपाली नागरिक जसको नाममा निर्वाचन आयोगबाट परिचय पत्र जारी गरिएको छ त्यो व्यक्तिलाई मतदाता भनिन्छ ।

जात : यहाँ समाजले निर्धारण गरे बमोजिमको जात जातीहरूको आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ ।

धर्म : यहाँ आफ्नो संस्कार र आस्था अनुसारको धर्मको विवरण उल्लेख गरिएको छ । जस्तै : हिन्दू धर्म, बौद्ध धर्म, इस्लाम धर्म आदि । यी विवरण सम्बन्धित व्यक्ति वा परिवारको मुख्य व्यक्तिलाई सोधेर लिइएको छ ।

वार्षिक जनसंख्या बृद्धिदर : दुई जनगणना वर्षको जनसंख्यालाई आधार लिई Population Models अर्न्तगतको सूत्रहरू प्रयोग गरी वार्षिक रूपमा जनसंख्यामा थप घटको प्रतिशतमा निकालिने बृद्धिदरलाई वार्षिक जनसंख्या बृद्धिदर भनिन्छ ।

जनघनत्व : कुनै निश्चित ठाँउ विशेषको कुल जनसंख्यालाई त्यस स्थानको कुल क्षेत्रफलले भाग गरी आउने मानलाई त्यस ठाँउको जनघनत्व भनिन्छ । प्रायः जनघनत्व जना/वर्ग कि.मि.मा व्यक्त गरिन्छ ।

लैङ्गिक अनुपात : कुनै निश्चित ठाँउ विशेषको पुरुष जनसंख्यालाई महिला जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने मान लैङ्गिक अनुपात हो । यो अनुपातले १०० जना महिला जनसंख्यामा पुरुष जनसंख्या भन्ने जनाउँदछ ।

बाल निर्भरता दर : कुनै ठाँउको ०—१४ वर्ष सम्मको जनसंख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसंख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई बाल निर्भरता दर भनिन्छ ।

प्रौढ निर्भरता दर : कुनै ठाँउको ६० वर्ष वा सो भन्दा माथिको सबै जनसंख्या जोडेर आएको जनसंख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसंख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई प्रौढ निर्भरता दर भनिन्छ ।

कूल निर्भरता दर : कुनै ठाउँको ०—१४ वर्ष सम्मको र ६० वर्ष वा सो भन्दा माथिको सबै जनसंख्या जोडेर आएको जनसंख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसंख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई कूल निर्भरता दर भनिन्छ ।

जनसंख्या पिरामिड : यो कुनै निश्चित ठाउँको उमेर समूह अनुसारको जनसंख्यालाई ग्राफमा देखाउने तरीका हो जसमा जनसंख्याको सबै भन्दा सानो उमेर समुहलाई तल र सबै भन्दा प्रौढ उमेर समुहलाई माथि पारी उमेर र लिंग अनुसार पिरामिडको स्वरूप तयार गरिन्छ ।

प्रजनन गर्न योग्य उमेर: कुनै ठाउँको विवाह भएका र नभएका दुबै १५ वर्ष देखि ४९ वर्ष सम्मका महिलाहरूलाई प्रजनन गर्न योग्य उमेरका जनसंख्या भनिन्छ ।

मातृ-शिशु अनुपात : कुनै ठाउँको ०-४ वर्ष सम्मको बाल जनसंख्यालाई १५ देखि ४९ वर्ष सम्मको महिलाको जनसंख्याले भाग गरी १००० ले गुणन गरी आउने मान मातृ-शिशु अनुपात हो । यो अनुपातले १००० जना प्रजनन गर्न योग्य उमेर महिला जनसंख्यामा बाल जनसंख्या भन्ने जनाउँछ ।

घरको स्वामित्व : यस अध्ययनमा गणना गर्ने परिवारको घर कस्को स्वामित्वमा रहेको छ त्यहि अनुसार आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ । आफ्नो परिवारको कुनै सदस्यको नाममा घर भए वा हुने भए निजी, अरूको घरमा भाडा तिर्ने शर्तमा बसेको भए भाडामा, कुनै कार्यालय, संघसंस्थाले उपलब्ध गराएको निवास वा भाडा नतिरी बसेको घरलाई संस्थागत र अन्य घर जस्तै : अरूको जग्गामा बनाएको, अरूको घरमा भाडा नतिरी बसेको भए अन्य स्वामित्वको घरमा गणना गरिएको छ ।

खानेपानीको मुख्य श्रोत : गणना गरिएको परिवारले पानी खानको लागि वर्ष भरी कुन मुख्य श्रोतबाट पानी ल्याउँदछन् त्यो श्रोत उल्लेख गरिएको छ । जस्तै : पाइप/धाँा कुवा/इनार, ढुङ्गे धारा/मुलको पानी र नदी/खोलाबाट आदि ।

चर्पीको प्रकार : यस वस्तुगत विवरणमा गणना गरिएको परिवारले प्रयोग गरेको सौचालय कस्तो खालको रहेको छ जस्तै : पानी राखेर बगाउन मिल्ने (फ्लस भएको), साधारण खालको र चर्पी नभएको आदि उल्लेख गरिएको छ ।

विद्युत बाल्ने इन्धन : यसमा गणना गरिएको परिवारमा अँध्यारोमा उज्यालो बनाउन प्रयोग गरिने साधन वा इन्धन कस्तो प्रकारको रहेको छ जस्तै: बिजुली, मट्टीतेल, सोलार, अन्य आदिको आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ ।

खाना पकाउने मुख्य इन्धन : यसमा गणना गर्ने परिवारले प्रयोग गर्ने खाना पकाउने मुख्य इन्धन १२ महिनामा प्रयोग गरेको आधारमा उल्लेख गरिएको छ । जस्तै: काठ/दाउरा, मट्टीतेल, सिलिण्डर ग्याँस, गोबरग्याँस, अन्य आदि ।

पढ्न लेख्न जान्ने : गणना गर्ने परिवारका ५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका सदस्यहरू जुन सुकै भाषामा पढ्न र लेख्न जान्नेलाई पढ्न लेख्न जान्नेमा उल्लेख गरिएको छ । यसमा परिवारका कुनै सदस्यले सांकेतिक भाषामा वा अन्धा, बहिराहरूले प्रयोग गर्ने प्रविधि अनुसार पढ्न र लेख्न जान्ने भए पनि पढ्न लेख्न जान्ने भनि समावेश गरिएको छ ।

साक्षरता दर : नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार कुनै ठाउँको ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको साक्षर जनसंख्या (पढ्न, लेख्न र साधारण हरहिसाब गर्न जान्ने) लाई सोहि उमेर समुहको जम्मा जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने प्रतिशत साक्षरता दर हो । साक्षरता दर पुरुषको, महिलाको र दुवै जनसंख्याको छुट्टा छुट्टै निकाल्न सकिन्छ ।

प्रौढ साक्षरता दर : कुनै ठाउँ विशेषको १५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरमा लेखपढ गर्न जानेका प्रौढहरूको जनसंख्या र सोही उमेर समूहका कूल प्रौढहरूको जनसंख्याको प्रतिशतमा ब्यक्त अनुपातलाई प्रौढ साक्षरता दर भनिन्छ ।

कुल भर्नादर : कुनै विद्यालयको कुनै तहको कूल विद्यार्थी भर्ना संख्या (जून सुकै उमेरका) लाई सोहि तहको उमेर समुह (आधिकारिक उमेर) को जम्मा जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कूल भर्नादर हो । जस्तै : नेपालको प्राथमिक तह (१-५ सम्म) को आधिकारिक उमेर (Official Age) ५ देखि ९ वर्ष सम्म रहेको छ । कूल भर्नादर १०० भन्दा बढी पनि हुन सक्दछ ।

खुद भर्नादर : कुनै विद्यालयको कुनै तहको कूल विद्यार्थी भर्ना संख्या (आधिकारिक उमेरका मात्र) लाई सोहि तहको उमेर समुह (आधिकारिक उमेर) को जम्मा जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै खुद भर्नादर हो । खुद भर्नादर १०० भन्दा बढी हुन सक्दैन ।

परिवार नियोजन प्रयोगकर्तादर : परिवार नियोजनका स्थायी वा अस्थायी साधन प्रयोग गर्ने विवाहित जनसंख्यालाई जम्मा विवाहित जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै परिवार नियोजन प्रयोगकर्ता दर हो ।

आर्थिक क्रियाकलाप दर : १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै आर्थिक क्रियाकलाप दर हो । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्यामा रोजगार र बेरोजगार दुबै जनसंख्यालाई समावेश गरिन्छ ।

कुल रोजगार दर : १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको जम्मा रोजगार जनसंख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कुल रोजगारी दर हो ।

कुल बेरोजगार दर : १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको जम्मा बेरोजगार जनसंख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कुल बेरोजगारी दर हो ।

कृषि चलन : पहाड तथा हिमालमा ४ आना र तराईमा ८ धुर वा सो भन्दा बढी कृषि कार्यको लागि जग्गा उपयोग गर्ने वा कम्तीमा १ ठूला चौपाया वा कम्तीमा ५ वटा साना चौपाया वा कम्तीमा २० वटा कुखुरा हाँस जस्ता पंक्षीपालन गर्ने कृषक परिवारलाई कृषि चलन भनिन्छ ।

प्रतिष्ठान : एउटा प्रशासनिक ईकाइमा रही एउटा प्रमुख वस्तु तथा सेवाको उत्पादन गर्ने कुनै एक स्थानमा रहेको निकाय तथा उद्योगलाई प्रतिष्ठान भनिन्छ । औद्योगिक गणनाको परिभाषा अनुसार १० जना वा सो भन्दा बढी व्यक्ति संलग्न रहेको उत्पादनमुलक उद्योगलाई प्रतिष्ठानमा गणनामा समावे गरिन्छ ।

निर्गत मुल्य : औद्योगिक प्रतिष्ठानले प्रयोग गरेको कच्चा पदार्थको लागत, विद्युत तथा इन्धनको खर्च, औद्योगिक सेवा वापतको खर्च र गत आर्थिक वर्षको मौज्जातको परिवर्तन समेत समावेश गरिएको कूल लागन नै निर्गत मुल्य हो ।

आगत मुल्य : यसमा औद्योगिक प्रतिष्ठानको विक्री, औद्योगिक सेवाबाट प्राप्त रकम, आफ्नै लागि गरेको उत्पादन, तयारी र अर्ध तयारी वस्तुको मौज्जातमा भएको मुल्य परिवर्तन समावेश गरिन्छ ।

मुल्य अभिवृद्धि : औद्योगिक प्रतिष्ठानको निर्गत मुल्य र आगत मुल्य बीचको अन्तरलाई मुल्य अभिवृद्धि भनिन्छ ।

सुचकांक : कुनै परिमाण तथा मुल्यलाई निश्चित समय वा स्थान सन्दर्भको आधारमा हुने परिवर्तनको अङ्क तयार गर्ने कार्यलाई सुचकांक भनिन्छ ।

गरिबीको रेखामुनि : घरपरिवारको प्रति सदस्यलाई वार्षिक रूपमा खाद्यान्न र गैर खाद्यान्न उपभोग खर्चको औषत आय भन्दा कम आमदानी भएको व्यक्तिलाई गरिबीको रेखामुनि रहेको मानिन्छ । प्रस्तुत वस्तुगत विवरणमा गरिबी रेखांकन गर्ने विभिन्न बिधि मध्ये **Cost- of-basic-needs Approach (CBN)** बिधि (World Bank, CBS सन् २०१०/११) द्वारा प्रति व्यक्ति दैनिक २,२२० किलो क्यालोरी खाद्यान्न उपभोगको बस्तु, गैरखाद्य बस्तु र बासस्थानका लागि भएका खर्चलाई आ.व. २०६६/६७ को प्रचलित मूल्यमा वार्षिक रू.१९,२६१ गरिबीको रेखा मानिएको छ ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरू

१. National Population Housing Census Results 2011, Volume I and Volume II, CBS -2012
२. National Population Housing Census Results 2011, Household Table, CBS -2014
३. National Population Housing Census Results 2011,(Caste/Ethnicity and Language) CBS -2013
४. National sample Census of Agriculture Nepal 2001/2 and 2011/12 CBS, Kaski District
५. Nepal Human Development Report, 2014, NPC, UNDP
६. National Census of Manufacturing Establishments - 2011/12, CBS
७. Province Level Statistics, CBS -2018
८. तनहुँ : वस्तुगत विवरण, शाखा तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की, २०६३
९. जिल्ला वस्तुगत विवरण, तनहुँ, तथ्यांक कार्यालय, कास्की - २०७२
१०. Small Area Estimation of Poverty,Nepal, 2011, CBS, WB, April 2013
१२. वार्षिक प्रतिवेदन, आ.व.२०७३/७४, जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, तनहुँ, २०७४
१३. गरिब घरपरिवार पहिचान शाखा, जिल्ला समन्वय समिति, तनहुँ, २०७५
१४. निजी आवास भुक्तप पुनः निर्माण कार्यक्रम शाखा, जिल्ला समन्वय समिति, तनहुँ, २०७५
१५. वार्षिक प्रगति विवरण, २०७५ घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति, तनहुँ ।
१६. वार्षिक कृषि विकास कार्यक्रम तथा तथ्यांक एक भलक, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तनहुँ - ०७३/७४
१७. मासिक प्रगति विवरण, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, तनहुँ, २०७३
१८. तनहुँ शैक्षिक भलक, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, तनहुँ, २०७५
१९. सडकहरूको वार्षिक प्रगति विवरण, जिल्ला प्राविधिक कार्यालय, तनहुँ, २०७५
२०. वर्षा र तापक्रम सम्बन्धी विवरण, पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय हावापानी कार्यालय, पोखरा, २०७४
२१. वार्षिक प्रतिवेदनहरू, तनहुँ जिल्ला अदालत, २०७४ ।
२२. नेपाल राजपत्र, मिति २०७३।११।२७, सूचना विभाग, काठमाण्डौ ।
२३. वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, आ.व.२०७३/७४, जिल्ला पशु सेवा कार्यालय, तनहुँ ।
२४. बिरामीहरूको वार्षिक प्रगति तथ्यांक, जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, तनहुँ, २०७४ ।
२५. प्रतिनिधि सदस्य निर्वाचन तथा प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन, २०७४, जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, तनहुँ ।
२६. जिल्ला स्थित विभिन्न कार्यालय, गाउँपालिका तथा नगरपालिका र संघसंस्थाहरूको प्रतिवेदन र रेकर्डहरू, २०७४ ।

